

วัดกับบอขายมุขในสังคมไทยปัจจุบัน

3.1 ลักษณะของวัดในอุดมคติ

การศึกษาเรื่องวัดในอุดมคติเป็นเรื่องที่กว้างและยากที่จะหาข้อสรุปได้ว่าควรเป็นเช่นไร เนื่องจากแต่ละคนจะมีทัศนะในเรื่องนี้แตกต่างกัน เช่น บางท่านอาจมีทัศนะว่าวัดในอุดมคติต้องเป็นวัดที่อยู่ในป่า เพราะมีความสงบเหมาะแก่การปฏิบัติธรรม แต่หลายท่านอาจจะแย้งว่าวัดในอุดมคติต้องเป็นวัดที่อยู่ในเขตเมืองหรือเขตชุมชน เนื่องจากสะดวกในการเดินทางไปปฏิบัติศาสนกิจของพุทธบริษัท หรืออาจจะมีอีกหลายเหตุผลที่แต่ละคนสามารถยกขึ้นมากล่าวอ้าง เพื่อแสดงถึงภาพลักษณ์ของวัดในอุดมคติตามจินตภาพของตน จึงเป็นการยากที่จะหาเหตุผลหรือหาข้อสรุปให้ทุกฝ่ายยอมรับได้โดยสมานฉันท์

ดังนั้น ในการศึกษาลักษณะวัดในอุดมคตินี้ ผู้วิจัยจะมุ่งศึกษาวัดในอุดมคติที่เป็นไปตามพุทธประสงค์เป็นหลัก กล่าวคือมุ่งศึกษาลักษณะของวัด กิจกรรมของวัด และกิจกรรมของพระสงฆ์ ที่เป็นไปตามพระประสงค์ของพระพุทธเจ้าซึ่งปรากฏในพระไตรปิฎก และนำมาเปรียบเทียบกับวัดในสังคมไทยปัจจุบัน ซึ่งจะทำให้มองเห็นภาพที่ชัดว่าวัดในสังคมไทยปัจจุบันเป็นไปตามพุทธประสงค์หรือไม่ ความคงอยู่หรือความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นมีสาเหตุมาจากอะไร

3.1.1 ลักษณะของวัดในอุดมคติด้านสภาพแวดล้อมและถาวรวัตถุที่ปรากฏในพระไตรปิฎก

ลักษณะด้านสภาพแวดล้อมของวัดที่เป็นไปตามพุทธประสงค์สามารถพิจารณาได้จากหลักฐานที่ปรากฏในพระวินัยปิฎก มหาวรรค ที่กล่าวถึงแนวคิดในการหาสถานที่สร้างวัดถวายพระพุทธเจ้าของพระเจ้าพิมพิสาร กล่าวคือพระเจ้าพิมพิสารพระราชแห่งแคว้นมคธเมื่อทรงหาสถานที่ที่เหมาะสมสำหรับจะสร้างเป็นอารามถวายพระพุทธเจ้าและเป็นที่อยู่ของพระสงฆ์ทรงดำริในเบื้องต้นว่า

พระผู้มีพระภาคควรประทับที่ไหนหนอ ที่แห่งใด อยู่ไม่ไกลและไม่ใกล้จากหมู่บ้าน
นัก คมนาคมสะดวก ผู้ประสงค์พึงเข้าเฝ้าได้ กลางวันไม่พลุกพล่าน กลางคืน

สังัด เสียงไม่อีกทีก เว้นจากคนสัญจรไปมา เป็นที่กระทำการมลทินของหมู่มนุษย์
ควรแก่การหลีกเลี่ยง¹

ต่อจากนั้นพระองค์ทรงดำริว่า

อุทยานเวฬุวันของเรานี้ ไม่ไกลและไม่ใกล้จากหมู่บ้านนัก คมนาคมสะดวก ผู้
ประสงค์พึงเข้าเฝ้าได้ กลางวันไม่พลุกพล่าน กลางคืนสังัด เสียงไม่อีกทีก เว้น
จากคนสัญจรไปมา เป็นที่กระทำการมลทินของหมู่มนุษย์ ควรแก่การหลีกเลี่ยง
อย่ากระนั้นเลยเราควรถวายอุทยานเวฬุวันแก่ภิกษุสงฆ์ที่มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุข²

เมื่อดำริเช่นนี้แล้ว พระเจ้าพิมพิสารก็ทรงจับพระสุวรรณภิงคารหลังน้ำหอมถวายแด่
พระผู้มีพระภาคด้วยพระราชดำรัสว่า "หม่อมฉันขอถวายอุทยานเวฬุวันนั้นแด่ภิกษุสงฆ์ มี
พระพุทธเจ้าเป็นประมุขพระพุทธเจ้าข้า"³ วัดเวฬุวันจึงกลายเป็นวัดแห่งแรกและเป็นวัดที่มี
ความสำคัญต่อประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา นอกจากวัดเวฬุวันแล้วหลักฐานในพระไตรปิฎกที่
แสดงถึงลักษณะของวัดที่เป็นไปตามพุทธประสงค์อีกแห่งหนึ่งก็คือการสร้างวัดพระเชตะวันถวาย
พระพุทธเจ้าของอนาถปิณฑิกเศรษฐี กล่าวคือ ท่านเศรษฐีเมื่อต้องการสร้างวัดถวายไว้ใน
พระพุทธศาสนาได้มีความคิดว่า

พระผู้มีพระภาคควรจะประทับอยู่ที่ไหนดีหนอ ซึ่งเป็นสถานที่ไม่ไกลนัก ไม่ใกล้
นักจากหมู่บ้าน มีการคมนาคมสะดวก ชาวบ้านบรรดาที่มีความประสงค์ไปมา
ได้ง่าย กลางวันมีคนน้อย กลางคืนเงียบ มีเสียงอีกทีกน้อย ปราศจากกลิ่นไอ
ของคน เป็นสถานที่ควรแก่การประกอบกรรมในที่ลับของหมู่ชน สมควรเป็นที่
หลีกเลี่ยง⁴

เมื่อคิดเช่นนี้แล้ว ท่านเศรษฐีจึงได้ออกแสวงหาสถานที่เพื่อสร้างวัดถวายพระพุทธเจ้า
เมื่อได้เห็นสวนของเจ้าเชตราชกุมาร ซึ่งเป็นสถานที่ที่มีลักษณะตรงกับความคิดของตนจึงได้ขอซื้อ
แต่เจ้าเชตราชกุมารได้ตั้งเงื่อนไขไว้สูงมาก กล่าวคือ จะขายให้ก็ต่อเมื่อเศรษฐีเอาทรัพย์เป็นโกฏิ
มาลาดในพื้นที่สวนจนเต็ม ด้วยความศรัทธาอย่างแรงกล้า ท่านเศรษฐีได้ตกลงทำตามเงื่อนไข

¹มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, พระไตรปิฎกภาษาไทย, 45 เล่ม (กรุงเทพมหานคร:
โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539), 4:71.

²เรื่องเดียวกัน.

³เรื่องเดียวกัน.

⁴เรื่องเดียวกัน, 7:117-118.

เจ้าเซตคุมารเห็นความเลื่อมใสศรัทธาของเศรษฐีที่มีต่อพระพุทธศาสนา จึงขอโอกาสในการร่วมบริจาคด้วย⁵ เมื่อพิจารณาจากการดำริของพระเจ้าพิมพิสารและความคิดของอนาถปิณฑิกเศรษฐี ในการหาสถานที่เพื่อสร้างวัดถวายให้เป็นที่ประทับของพระผู้มีพระภาคเจ้าแล้วจะเห็นได้ว่า สภาพแวดล้อมนั้นมุ่งเน้นเอาสถานที่ที่เป็นป่าที่ถึงพร้อมด้วยความสงบไม่พลุกพล่านด้วยผู้คน เหมาะแก่การปฏิบัติธรรม ซึ่งทั้งเวฬุวันและเชตวันทั้งสองสถานที่นี้มีลักษณะที่ใกล้เคียงกัน จะเห็นได้จากคำกล่าวถึงสภาพของเวฬุวันและเชตวันของเสฐียร พันธรัณย์ซึ่งกล่าวว่า

ตามพรณนาเรื่องเวฬุวันาราม ว่ามีความสงบสงัดและงดงามควรแก่เป็นที่ตั้งทางใจได้เท่ากับเชตวันมหาวิหาร ซึ่งเศรษฐีอนาถปิณฑิกสร้างถวายพระพุทธเจ้าในนครสาวัตถี หนทางที่จะผ่านเข้าไปมีดอกไม้และผลไม้ขึ้นเรียงอยู่กับไม้ไผ่ มีนกนานาชนิดและสัตว์เล็ก ๆ เช่น กระรอก กระแต เป็นต้น อาศัยอยู่ในบริเวณด้วยความร่าเริง เพราะพระราชามือถวายสถานที่เป็นพุทธบูชาแล้ว ก็สั่งห้ามไม่ให้ใครทำร้ายสิ่งมีชีวิตใด ๆ หนทางที่จะผ่านเข้าไปสู่เวฬุวันาราม จึงร่มรื่นหมดภัย⁶

จากข้อมูลที่น่าเสนอมา จึงสรุปได้ในระดับหนึ่งว่า ลักษณะทางสภาพแวดล้อมของวัดที่เป็นไปตามพุทธประสงค์ ได้แก่สภาพแวดล้อมที่เป็นป่าหรือสวน ดังเช่นสวนเวฬุวันหรือสวนเชตวัน เนื่องจากพระพุทธองค์ประสงค์จะให้วัดเป็นสัญลักษณ์ของความสงบร่มเย็น ป่าหรือสวนจึงเหมาะที่จะเป็นวัด เนื่องจากเป็นสถานที่มีต้นไม้ร่มรื่น เงียบสงบเหมาะแก่การปฏิบัติธรรม แต่ถึงกระนั้น มิใช่ว่าป่าและสวนทุกแห่งเหมาะที่จะเป็นวัดได้เสมอไป ป่าและสวนที่จะเป็นวัดได้นั้น ต้องมีองค์ประกอบที่เหมาะสม คือ มีการคมนาคมสะดวก ไม่ใกล้และไกลชุมชนจนเกินไปเพราะถ้าใกล้เกินไปก็จะพลุกพล่านด้วยผู้คนจนสูญเสียความสงบ สูญเสียบรรยากาศของความเป็นธรรมนิยสถาน เป็นอุปสรรคต่อการบำเพ็ญเพียรทางจิต หากไกลจนเกินไปก็จะสร้างความลำบากให้แก่พุทธศาสนิกชนที่มีความประสงค์จะเดินทางไปปฏิบัติศาสนกิจ

⁵เรื่องเดียวกัน, น.118.

⁶อ้างถึงใน พระมหาสมชาย เจริญกิจ, "วัดในพุทธศาสนาที่พึงประสงค์: ศึกษาเปรียบเทียบลักษณะกิจกรรมของวัด ในพุทธศาสนาที่พึงประสงค์ กับสภาพความเป็นจริงของวัดในสังคมไทยปัจจุบัน," (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะอักษรศาสตร์ สาขาศาสนาเปรียบเทียบ มหาวิทยาลัยมหิดล, 2540), น. 12.

ในประเด็นนี้บางท่านอาจจะตั้งข้อสังเกตว่า การที่จะถือเอาลักษณะสภาพแวดล้อมของวัดเวฬุวันหรือวัดเชตวันหรือวัดอื่น ๆ ที่ผู้ศรัทธาสรางถวายพระพุทธรเจ้าและคณะสงฆ์ในยุคนั้นว่าเป็นสภาพแวดล้อมตามพุทธประสงค์คงไม่ได้ เนื่องจากวัดเหล่านั้นเป็นวัดที่ผู้ศรัทธาเลือกสถานที่แล้วถวายพระพุทธรเจ้า ไม่ใช่เป็นสถานที่ที่พระพุทธรเจ้าทรงเลือกหรือกำหนดด้วยพระองค์เอง หากทรงเลือกเองพระองค์อาจเลือกสถานที่ที่อยู่ในชุมชนก็ได้ แต่ผู้วิจัยกลับเห็นว่า สถานที่เหล่านั้นถึงแม้พระพุทธรองค์จะไม่ได้ทรงเลือกด้วยพระองค์เอง แต่ในขณะที่พระเจ้าพิมพิสารหรืออนาถปิณฑกเศรษฐีนั้นถวาย หากพระองค์เห็นว่าไม่เหมาะสมที่จะสร้างเป็นวัด พระองค์จะต้องทรงห้าม เนื่องจากพระพุทธรองค์ทรงถึงพร้อมด้วยพระญาณย่อมทรงทราบวาสถานที่แห่งใดเหมาะสมหรือไม่เหมาะสม เป็นคุณหรือเป็นโทษต่อพระศาสนา เมื่อทรงรับก็แสดงว่าสถานที่เหล่านั้นเหมาะแก่การสร้างวัด หากจะกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือพระพุทธรเจ้าทรงต้องการให้ภิกษุอยู่ในสถานที่ที่เป็นป่า เป็นธรรมชาติ จึงทรงต้องการให้วัดนั้นมีบรรยากาศเป็นป่าหรือเป็นสวน พุทธประสงค์เช่นนี้จะเห็นได้อย่างชัดเจนในภททาลิสสูตร เนื่องจากในพระสูตรนี้พระพุทธรองค์ได้ตรัสถึงความหมายและคุณค่าแห่งการอยู่ป่าหรืออยู่กับธรรมชาติไว้อย่างชัดเจนโดยตรัสว่า

ดูก่อน ภททาลิ ภิกษุบางรูปในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้กระทำให้บริบูรณ์ในสิกขาในศาสนาของพระศาสดา เธอมีความดำริอย่างนี้ว่า ถ้ากระไรเราพึงเสพเสนาสนะอันสัสดคือป่า โคนไม้ ภูเขา ชอกเขา ถ้ำ ป่าช้า ป่าชฎ ที่แจ้ง ลอมฟาง บางทีเราพึงทำให้แจ้งซึ่งคุณวิเศษ คือความรู้ความเห็นของพระอริยะผู้สามารถยิ่งกว่าธรรมของมนุษย์ได้ ดังนี้ เธอเสพเสนาสนะอันสัสดคือป่า โคนไม้ ภูเขา ชอกเขา ถ้ำ ป่าช้า ป่าชฎ ที่แจ้ง ลอมฟาง เมื่อเธอหลีกอยู่ด้วยประการฉะนี้ แม้พระศาสดาก็ไม่ทรงติเตียน เมื่อเพื่อนสหพรหมจรรย์ ผู้รู้ทั้งหลายใคร่ครวญแล้วไม่ติเตียน แม้เทวดาไม่ติเตียน แม้ตนเองก็ติเตียนตนเองไม่ได้ เธอแม้อันพระศาสดาไม่ติเตียน แม้เพื่อนสหพรหมจรรย์ ผู้รู้ทั้งหลายไม่ติเตียน แม้เทวดาไม่ติเตียน แม้ตนเองก็ติเตียนตนเองไม่ได้ ย่อมทำให้แจ้งซึ่งคุณวิเศษ คือความรู้ความเห็นของพระอริยะผู้สามารถยิ่งกว่าธรรมของมนุษย์⁷

จากข้อมูลที่น่าเสนอมานี้ ได้แสดงให้เห็นว่าพระพุทธรองค์ทรงประสงค์ให้ภิกษุยินดีในเสนาสนะที่สัสดเป็นธรรมชาติ ได้แก่ ป่า ภูเขา ชอกเขา ถ้ำ ป่าช้า เป็นต้น ทรงย้ำให้เห็นว่าภิกษุที่ยินดีในสถานที่เช่นนั้นจะเป็นผู้ที่ใคร ๆ ไม่ติเตียน แม้แต่พระองค์เองก็ทรงสรรเสริญ และสิ่ง

⁷มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, พระไตรปิฎกภาษาไทย, 13:146.

สำคัญคือสถานที่เหล่านั้นจะเป็นปัจจัยให้ภิกษุได้บรรลุคุณวิเศษอันสูงสุดคือการยกระดับจิตใจจนสามารถอยู่เหนืออำนาจกิเลสทั้งปวงได้ ซึ่งก็เหมือนกับเป็นการย่ำว่าวัดที่เป็นพุทธประสงค์นั้นต้องมีสภาพแวดล้อมเป็นสวนหรือเป็นป่าธรรมชาติ

แต่ถึงกระนั้นพระพุทธองค์ก็ได้ห้ามหรือปฏิเสธการสร้างเสนาสนะจะเห็นได้จากหลักฐานที่ปรากฏในพระวินัยปิฎก จุลวรรค ซึ่งกล่าวถึงเหตุการณ์ตอนที่พระองค์ทรงอนุญาตให้ราชคหเศรษฐีสร้างเสนาสนะ 5 ชนิดถวาย กล่าวคือ วันหนึ่งราชคหเศรษฐี ได้ไปสวนแต่เข้าตู่เห็นหมู่ภิกษุเดินออกจากที่อยู่คือป่า โคนไม้ ภูเขา ชอกเขา เป็นต้น ด้วยอาการนำเลื่อมใสจึงเกิดจิตศรัทธาปรารถนาจะสร้างวิหารถวาย จึงเข้าไปหาภิกษุเหล่านั้นแล้วเรียนถามในลักษณะว่าหากท่านสร้างวิหารถวาย พระคุณเจ้าทั้งหลายจะอยู่ในวิหารที่สร้างถวายหรือไม่ เมื่อได้รับคำตอบว่าพระพุทธเจ้ายังมิได้อนุญาตให้อยู่ในวิหาร ท่านเศรษฐีจึงขอร้องให้หมู่ภิกษุทูลถามต่อพระพุทธเจ้า ภิกษุเหล่านั้นรับคำของท่านเศรษฐีแล้วทูลถามเรื่องนั้นกับพระผู้มีพระภาคเจ้า พระพุทธองค์ทรงแสดงธรรมมีกถาในเพราะเรื่องอันเป็นเค้ามูลนั้น แล้วรับสั่งแก่ภิกษุทั้งหลายว่า "ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตเสนาสนะ 5 ชนิด คือ วิหาร 1 เรือนมุงแถบเดียว 1 เรือนชั้น 1 เรือนโล้น 1 ถ้ำ 1"⁸

เมื่อพระพุทธเจ้าทรงอนุญาตเสนาสนะ 5 ชนิดแล้ว ราชคหเศรษฐีจึงได้สร้างวิหาร 60 หลังในวันเดียว วัดในพระพุทธศาสนาจึงมีสิ่งก่อสร้างเป็นครั้งแรก โดยพระพุทธเจ้าได้ถวายเสนาสนะนี้แก่พระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาผู้อยู่ในทิศทั้ง 4 มิให้มีการครอบครองเป็นเจ้าของเฉพาะบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ดังพุทธพจน์ที่ปรากฏว่า "ดูก่อนคหบดี ถ้าเช่นนั้นเธอจงถวายวิหารเหล่านั้นแก่สงฆ์ในทิศทั้ง 4 ผู้มาแล้วและยังไม่มีมา"⁹ ท่านเศรษฐีจึงได้ถวายวิหารเหล่านั้นให้เป็นที่พักแก่สงฆ์ในทิศทั้ง 4 ผู้มาแล้วและยังไม่มีมา นอกจากนี้ในการถวายสวนเชตวัน ให้เป็นวัดในพระพุทธศาสนา อนาถบิณฑิกเศรษฐีก็ให้สร้างถาวรวัตถุหลายประการ ดังข้อความที่ปรากฏในวินัยปิฎก จุลวรรคว่า "อนาถบิณฑิกเศรษฐีได้สร้างวิหารหลายหลังไว้ในพระเชตวัน สร้างบริเวณ สร้างขุมประตู่ สร้างศาลาหอฉัน สร้างโรงไฟ สร้างกัปปียุกฏี สร้างสระโบกขรณี สร้างมณฑป"¹⁰

จากข้อมูลที่น่าเสนอมานี้ ได้แสดงให้เห็นว่า พระพุทธเจ้ามิได้ทรงรังเกียจการสร้างถาวรวัตถุ เพียงแต่ว่าถาวรวัตถุที่จะสร้างในวัดนั้นต้องเป็นไปตามพุทธประสงค์ กล่าวคือ ต้อง

⁸เรื่องเดียวกัน, 7:90.

⁹เรื่องเดียวกัน, น. 91.

¹⁰เรื่องเดียวกัน, น. 119.

เป็นไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูลต่อการปฏิบัติธรรม เจริญความเพียรของภิกษุสงฆ์และเพื่อป้องกันอันตรายอุปสรรคต่าง ๆ ดังพระพุทธพจน์ที่ปรากฏในพระไตรปิฎกว่า

วิหารย่อมป้องกันหนาวร้อนและสัตว์ร้าย นอกนั้นยังป้องกันงู และยุงฝนในคราวหนาวเย็น นอกจากนั้น ยังป้องกันลมและแดดอันร้อนจัดที่เกิดขึ้น การถวายวิหารแก่สงฆ์เพื่อหลีกเร้นอยู่ เพื่อความสุข เพื่อเพ่งพินิจ และเพื่อเห็นแจ้ง พระพุทธเจ้าทั้งหลายทรงสรรเสริญว่าเป็นทานอันเลิศ เพราะเหตุนั้นแล ผู้ฉลาดเมื่อเล็งเห็นประโยชน์ตน พึงสร้างวิหารอันรื่นรมย์ถวายภิกษุผู้พหุสูตให้อยู่ในบริเวณนี้เถิด อีกประการหนึ่ง ผู้เป็นบัณฑิตมีจิตเลื่อมใสในภิกษุพหุสูต ผู้ปฏิบัติตรง พึงถวายข้าว น้ำ ผ้า และเสนาสนะอันควรแก่ท่านเหล่านั้น ท่านเหล่านั้นย่อมแสดงธรรมอันเป็นเหตุบรรเทาสรรพทุกข์แก่เขา ซึ่งเมื่อเขารู้ทั่วถึงแล้วจะเป็นผู้ไม่มีอาสวะปรินิพพานได้ในชาตินี้¹¹

จากข้อมูลที่น่าเสนอมาทำให้มองเห็นภาพของวัดที่เป็นไปตามพุทธประสงค์ด้านสภาพแวดล้อมและด้านการสร้างถาวรวัตถุ หรือเสนาสนะได้อย่างชัดเจน กล่าวคือสภาพแวดล้อมของวัดที่เป็นไปตามพุทธประสงค์นั้นต้องมีลักษณะเป็นป่า ไร่ มีต้นไม้ พืชพรรณ ไม่ใกล้หรือไกลจากชุมชนมากเกินไป ด้านการก่อสร้างเสนาสนะนั้น มีจุดประสงค์หลักสองประการ คือ เพื่อให้ประกอบพิธีกรรมตามพระธรรมวินัย และเพื่อให้เป็นสถานที่พำนักของพระสงฆ์และคฤหัสถ์ ผู้ประพฤติพรหมจรรย์เพื่อให้แจ้งซึ่งพระนิพพาน กล่าวโดยสรุปก็คือการสร้างเสนาสนะนั้นมิได้มีเป้าหมายเพื่อความสะดวกสบายของผู้อยู่อาศัย แต่มุ่งเน้นเพื่อประโยชน์เกื้อกูลต่อการปฏิบัติธรรม

หากนำสภาพแวดล้อมของวัดที่เป็นไปตามพุทธประสงค์มาเปรียบเทียบกับวัดในสังคมไทยปัจจุบัน ผู้วิจัยเห็นว่าต้องแบ่งสภาพของวัดในปัจจุบันเป็น 2 ประเภท คือ

ประเภทที่ 1 วัดที่สามารถรักษาสภาพแวดล้อมและแนวคิดเกี่ยวกับการสร้างเสนาสนะให้เป็นไปตามพุทธประสงค์

ในปัจจุบันนี้ยังมีวัดอีกหลายวัดที่สามารถรักษาสภาพแวดล้อมของวัดให้เป็นไปตามพุทธประสงค์ โดยการจัดบรรยากาศของวัดให้มีสภาพเป็นป่าที่ร่มรื่น เงียบสงัด ไม่พลุกพล่านด้วยผู้คน เหมาะแก่การปฏิบัติธรรม หลักฐานที่เห็นได้ชัดเจนก็คือจากงานวิจัยที่นักวิชาการหลายคนได้ทำการศึกษาเรื่องความสำเร็จในการปฏิบัติภารกิจของวัดต่าง ๆ มีวัดอุโมงค์ วัดสวนแก้ว

¹¹ เรื่องเดียวกัน, น. 91.

วัดป่านานาชาติ เป็นต้น ผลจากการศึกษาทำให้ทราบว่าวัดเหล่านั้นยังคงรักษาเจตนารมณ์เดิมของพระพุทธเจ้าเอาไว้ได้ ทั้งในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมและการสร้างเสนาสนะ ซึ่งผู้วิจัยขอยกมากล่าวเป็นตัวอย่างในที่นี้

จากงานวิจัยของบุญศรี พานะจิตต์และคณะ ซึ่งทำการวิจัยเรื่อง “ความสำเร็จในการปฏิบัติภารกิจของวัด: ศึกษาเฉพาะกรณีวัดสวนแก้ว อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี” คณะผู้วิจัยได้กล่าวถึงการจัดสภาพแวดล้อมภายในวัดสวนแก้วว่าเป็นสัปปายสถานคือเป็นสถานที่ที่สะอาดสงบ สว่าง เนื่องจากพระราชธรรมนิเทศ (พยอม กลฺยาโณ) เจ้าอาวาสได้ตระหนักถึงความสำคัญของสิ่งแวดล้อมและปัญหามลภาวะจึงชอบปลูกต้นไม้ โดยเห็นว่าต้นไม้จะสร้างความร่มรื่นร่มเย็น ทำให้อากาศบริสุทธิ์ สิ่งสำคัญคือท่านยังแนะนำให้ประชาชนทั่วไปช่วยกันปลูกต้นไม้ด้วย ดังนั้นภายในบริเวณวัดสวนแก้วจึงอุดมไปด้วยต้นไม้จำนวนมาก¹² และผลจากการพัฒนาให้เป็นที่สงบร่มรื่นเป็นที่เจริญศรัทธาของประชาชน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ จึงได้คัดเลือกวัดสวนแก้วเป็นอุทยานการศึกษาในวัด ประจำปี 2541¹³ ด้านการจัดสร้างเสนาสนะก็มุ่งเน้นให้กลมกลืนกับธรรมชาติเหมาะสมกับเป็นที่สัปปายสถาน เช่น สร้างอุโบสถธรรมชาติ ภูมิสงฆ์ ภูมิคุ้มกันฐานหลังเล็ก ๆ จำนวนหนึ่ง ศาลาเอนกประสงค์ ศาลาบำเพ็ญกุศล หอสมุดหรือโรงมหรสพ พร้อมทั้งลานแสดงธรรมที่เรียกว่าลานไพรหรือลานหินโค้ง¹⁴

จากงานวิจัยของ นางสาวลำเดือน นามเทพและคณะ ซึ่งทำการศึกษาเรื่อง “ความสำเร็จในการปฏิบัติของวัด: ศึกษาเฉพาะกรณี วัดอุโมงค์ (สวนพุทธธรรม) อำเภอมือง จังหวัดเชียงใหม่” ทำให้ทราบว่า วัดอุโมงค์ก็เป็นอีกวัดหนึ่งที่สามารถรักษาวัดให้เป็นไปตามพุทธประสงค์ทั้งทางด้านแวดล้อมและทางด้านการก่อสร้างเสนาสนะ จะเห็นได้จากงานวิจัยที่กล่าวถึงสถานที่ของวัดอุโมงค์ว่าเป็นวัดที่มีสภาพเป็นวัดป่า เต็มไปด้วยพรรณไม้นานาชนิดที่เอื้อให้ผู้สนใจเข้าไปศึกษาเรียนรู้ มีความร่มรื่น เงียบสงบ มีสระน้ำให้ผู้เข้ามาในวัดได้พักผ่อนหย่อนใจ ด้วยเหตุนี้เองวัดอุโมงค์จึงมีประชาชนและเยาวชนเข้ามามาก บางคนก็เข้ามาหาความสงบทางใจ บางคนมาเพื่อศึกษาโบราณคดี มาอ่านหนังสือในห้องสมุดหรือตามร่มไม้หรือมาเพื่อสนทนาธรรม

¹²นางบุญศรี พานะจิตต์และคณะ, ความสำเร็จในการปฏิบัติภารกิจของวัด: ศึกษาเฉพาะกรณี วัดสวนแก้ว อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545), น. 55.

¹³เรื่องเดียวกัน, น. 37.

¹⁴เรื่องเดียวกัน, น. 56.

วัดอุโมงค์จึงเป็นวัดที่มีผู้คนทุกเพศทุกวัยมาใช้สถานที่ของวัด เป็นเหตุให้วัดอาศัยความได้เปรียบทางด้านสถานที่ดำเนินการกิจให้เป็นไปตามเป้าหมายที่วางไว้¹⁵

ด้านการก่อสร้างเสนาสนะคณะผู้วิจัยได้พบว่าวัดอุโมงค์มีการจัดบริเวณอาคารสถานที่และเสนาสนะอย่างเป็นระบบบนพื้นฐานของการดำรงรักษาสภาพเดิมของโบราณสถาน เสนาสนะสิ่งก่อสร้าง พรรณพฤกษชาติและความเป็นวัดป่าไว้ให้มากที่สุด มีสิ่งก่อสร้างเท่าที่จำเป็น โดยให้พระสงฆ์ในวัดร่วมกันรับผิดชอบดูแลรักษาสถาปัตยกรรมสมบัติของวัด¹⁶

จากข้อมูลทีกล่าวนมา แสดงให้เห็นว่าวัดสวนแก้วและวัดอุโมงค์เป็นตัวอย่างส่วนหนึ่งของวัดที่สามารถรักษาสภาพแวดล้อมของวัดรวมถึงแนวคิดในการก่อสร้างเสนาสนะให้เป็นไปตามพุทธประสงค์กล่าวคือจัดบรรยากาศของวัดให้มีสภาพเป็นวัดป่า ร่มรื่น เงียบสงบเหมาะแก่การปฏิบัติธรรม และสร้างเสนาสนะเท่าที่จำเป็นต่อการประกอบพิธีกรรมตามพระวินัยหรือเพื่อสาธารณประโยชน์ มิได้เน้นที่ความสวยงามของผู้อยู่อาศัย หรือเพื่อความยิ่งใหญ่สวยงาม ซึ่งหลักฐานเหล่านี้สามารถยืนยันได้ว่า ปัจจุบันวัดที่สามารถรักษาสภาพเดิมของพระพุทธเจ้าเอาไว้ยังมีอยู่ ถึงแม้จะมีจำนวนน้อยก็ตาม

ประเภทที่ 2 วัดที่ไม่สามารถรักษาสภาพแวดล้อมและแนวคิดเกี่ยวกับการก่อสร้างเสนาสนะให้เป็นไปตามพุทธประสงค์

ในการนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับวัดที่ไม่สามารถรักษาสภาพแวดล้อมและแนวคิดเกี่ยวกับการก่อสร้างเสนาสนะให้เป็นไปตามพุทธประสงค์ได้นั้น ผู้วิจัยไม่ขอกล่าวเจาะจงถึงวัดใดวัดหนึ่งโดยเฉพาะ แต่จะกล่าวถึงภาพรวมของบทบาทที่วัดต่าง ๆ ไม่สามารถรักษาให้เป็นไปตามพุทธประสงค์ได้ เพื่อให้ทราบอย่างชัดเจนว่าบทบาทด้านใดบ้างที่วัดต่าง ๆ ในสังคมไทยปัจจุบันได้สูญเสียไป

จากอุดมคติเดิมที่ว่า วัดต้องมีสภาพเป็นวัดป่า ร่มรื่น ไม่พลุกพล่านด้วยผู้คน สร้างเสนาสนะเท่าที่จำเป็นต้องใช้ในการประกอบพิธีกรรม และสอดคล้องกับธรรมชาติ แต่ในปัจจุบันวัดเป็นจำนวนมากได้สูญเสียลักษณะที่พึงประสงค์เช่นนี้ไป สิ่งที่วัดต่าง ๆ ได้สูญเสียไปมีหลายประการซึ่งผู้วิจัยขอประมวลกล่าวเฉพาะที่ปรากฏชัดเจนดังนี้

¹⁵นางสาวลำเตือน นามเทพและคณะ, ความสำเร็จในการปฏิบัติภารกิจของวัด: ศึกษาเฉพาะกรณีวัดอุโมงค์(สวนพุทธธรรม) อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ (กรุงเทพมหานคร: บริษัทพริกหวานกราฟฟิคจำกัด, 2545), น. 99.

¹⁶เรื่องเดียวกัน, น. 111.

ประการที่ 1 สูญเสียสภาพความเป็นธรรมชาติภายในวัด เนื่องจากในปัจจุบันสภาพความเป็นป่าของวัดลดน้อยลง พื้นที่ความเป็นป่าถูกทดแทนด้วยการสร้างเสนาสนะขนาดใหญ่ ราคาแพง เน้นความสวยงามและสะดวกสบายของผู้อยู่อาศัยมากกว่าการใช้ประโยชน์ จนทำให้เกิดเสียงวิพากษ์วิจารณ์จากพุทธศาสนิกชนบางกลุ่มที่มองว่าวัดในปัจจุบันมุ่งเน้นการพัฒนาด้านวัดมากกว่าการพัฒนาจิตใจ เช่น นักวิชาการของสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ได้กล่าวถึงเรื่องนี้ไว้ว่า "...ปัจจุบันวัดมีความพร้อมทางด้านสถานที่ สิ่งก่อสร้างภายในวัดมีมากมาย โอ่อ่าสวยงาม เมื่อเปรียบเทียบกับบ้านเรือนผู้คนบริเวณรอบวัดมีความแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด วัดจึงควรถึงเวลาหยุดสร้างความเจริญทางด้านวัตถุหันมาสร้างความเจริญทางด้านจิตใจบ้าง"¹⁷ พระราชธรรมนิเทศ (พยอม กลฺยาโณ) ก็ได้กล่าวถึงปัญหาในเรื่องนี้ไว้ว่า "ความสงบภายในวัดมันเสียไปมาก ความร่มรื่นก็เสียไปเพราะไปเน้นวัดดูสิ่งก่อสร้างมากเกินไป"¹⁸

ประการที่ 2 สูญเสียสถานที่ตั้งที่เหมาะสม โดยปกติสถานที่ตั้งวัดตามอุดมคติเดิมจะต้องไม่ใกล้ชุมชนจนเกินไป แต่ในปัจจุบันวัดจำนวนหนึ่งกลับถูกล้อมด้วยบ้านคนและชุมชนที่หนาแน่นโดยเฉพาะวัดที่ตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานคร และในตัวเมืองใหญ่ ๆ จนเป็นเหตุให้วัดสูญเสียทัศนียภาพ ดังที่พระราชธรรมนิเทศกล่าวว่า "ในสภาพสังคมปัจจุบันวัดถูกบ้านล้อมและวัดเป็นกันกระตะเพราะชาวบ้านเขาสร้างบ้านสูงขึ้นเรื่อย ๆ มองเห็นเหตุการณ์ต่าง ๆ ภายในวัดหมด วัดจึงสูญเสียทัศนียภาพ พระสงฆ์ที่อยู่อาศัยภายในวัดมีอารมณ์ที่เป็นวิสภาคอารมณ์ (อารมณ์ที่เป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติธรรม) เกิดขึ้นได้ง่าย"¹⁹

ประการที่ 3 สูญเสียบรรยากาศของความสงบ ข้อนี้อาจเป็นผลต่อเนื่องมาจากการที่วัดสูญเสียลักษณะที่ตั้ง เพราะเมื่อบริเวณโดยรอบวัดถูกแวดล้อมไปด้วยชุมชน ประชาชนใช้วัด

¹⁷ คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ "ในสถานการณ์สภาพปัจจุบันเราจะรักษาศิลปวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมและประเพณีอันดีงามของไทยเราไว้ได้อย่างไร," ใน วัดพัฒนา 44, รวบรวมและจัดพิมพ์โดย กองพุทธศาสนสถาน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรมการศาสนา, 2544), น.42.

¹⁸ อ้างถึงใน พระมหาสมชาย เจริญกิจ, "วัดในพุทธศาสนาที่พึงประสงค์: ศึกษาเปรียบลักษณะกิจกรรมของวัดในพุทธศาสนาที่พึงประสงค์ กับสภาพความเป็นจริงของวัดในสังคมไทยปัจจุบัน," น. 53.

¹⁹ เรื่องเดียวกัน, น. 54.

เป็นทางผ่าน ทำให้บรรยากาศตามอุดมคติที่ว่า วัดต้องไม่พลุกพล่านด้วยผู้คนในเวลากลางวัน ต้องเงียบสงบในเวลากลางคืนก็สูญเสียไป บางวัดมีคนพลุกพล่านทั้งกลางวันกลางคืนมีเสียงดัง รบกวน โดยเฉพาะวัดที่อยู่ใกล้ถนนหรือติดตลาด จะเห็นได้จากคำกล่าวของพระราชธรรมนิเทศ ที่ว่า “ปัจจุบันวัดไม่ห่างไกลจากชุมชน มีเสียงรบกวนและมีความพลุกพล่าน เมื่อเข้าวัดก็ต้องหลบ รกกันอย่างอุดุด เพราะวัดเป็นที่จอตรงหาผลประโยชน์”²⁰

การสูญเสียความสงบของวัดนั้นผู้วิจัยเห็นว่ามาจากหลายสาเหตุ นอกจากเจ้าของ พื้นที่ใกล้วัดจะสร้างที่พักอาศัยให้คนเช่าหรือสร้างอาคารพาณิชย์เป็นห้องแถวให้คนเช่าอยู่อาศัย หรือเปิดเป็นร้านค้าขายแล้ว บางส่วนก็มาจากความต้องการผลประโยชน์ของวัด จะเห็นได้จาก บางวัดได้แบ่งที่ดินของวัดให้เช่าสร้างอาคารพาณิชย์หรือให้เช่าที่สร้างตลาด เปิดร้านค้าขายหรือ ทำที่จอดรถสาธารณะ สิ่งเหล่านี้ก็เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้วัดสูญเสียบรรยากาศของความสงบ

จากบทบาททั้งสามส่วนที่เสียไป หากนำมาพิจารณาแล้วผู้วิจัยเห็นว่ามีจุดเริ่มต้นมา จากการที่วัดเน้นการสร้างถาวรวัตถุ กล่าวคือเมื่อวัดเน้นการสร้างวัตถุสภาพความเป็นป่าของวัดก็ หหมดไป เนื่องจากพื้นที่ที่เคยเป็นป่าได้ถูกแทนที่ด้วยถาวรวัตถุประเภทต่าง ๆ พร้อมทั้งเกิด กิจกรรมหลาย ๆ อย่างตามมา เช่น การให้เช่าที่วัดสร้างบ้านเรือน สร้างอาคารพาณิชย์ สร้างลาน จอดรถหรือเป็นตลาดเพื่อให้วัดมีรายได้สำหรับนำมาสร้าง บำรุง หรือซ่อมแซมถาวรวัตถุ ด้วยเหตุ นี้เอง ความร่มรื่นเป็นธรรมชาติ ความเงียบสงบของวัดจึงสูญเสียไป แต่ถูกแทนที่ด้วยสิ่งก่อสร้าง และความพลุกพล่านของผู้คน

จากข้อมูลที่ได้กล่าวมาได้แสดงให้เห็นว่าในปัจจุบันมีวัดจำนวนหนึ่งที่ไม่สามารถรักษา อุดมคติแบบเดิมเอาไว้ได้

3.1.2 ลักษณะของวัดในอุดมคติด้านการจัดกิจกรรม

วัดที่ปรากฏในพระไตรปิฎกไม่ได้มีเฉพาะเรื่องลักษณะทางสภาพแวดล้อมและแนวคิด ในการสร้างเสนาสนะเท่านั้น แต่ยังได้กล่าวถึงกิจกรรมของวัดที่เป็นไปตามพุทธประสงค์ ไว้อย่าง ชัดเจน ซึ่งผู้วิจัยขอสรุปกล่าวไว้ในที่นี้ เพื่อแสดงให้เห็นว่า กิจกรรมใดบ้างเป็นสิ่งที่พระพุทธองค์ ทรงอนุญาตให้พระสงฆ์ปฏิบัติได้ และแต่ละกิจกรรมทรงอนุญาตเพื่อประโยชน์ใด ดังนั้น กิจกรรม ที่เป็นไปตามพุทธประสงค์ สามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภทหลัก คือ

²⁰ เรื่องเดียวกัน, น. 55.

1) กิจกรรมภายในสังฆมณฑล หมายถึง กิจกรรมที่เกิดขึ้นเกี่ยวข้องกับพระสงฆ์ โดยเฉพาะ ซึ่งเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับพระธรรมวินัย พระพุทธร่องค์ทรงอนุญาตเพื่อความงดงามของคณะสงฆ์ เพื่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา เพื่อสงเคราะห์กุลบุตรหรือเพื่อความสมานสามัคคีของหมู่คณะ กิจกรรมที่ปรากฏอย่างชัดเจนสืบทอดกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันนี้คือ

ก) การอุปสมบท การอุปสมบทเป็นการรับเอากุลบุตรผู้มีความปรารถนาจะบวชเป็นพระสงฆ์เข้าหมู่ พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตให้ทำการสงฆ์ คือเป็นสังฆกรรมอย่างหนึ่งที่คณะสงฆ์ในวัดหรืออาวาสนั้น ต้องกระทำร่วมกันให้ถูกต้องตามพระวินัย ดังข้อความที่ปรากฏใน พระไตรปิฎกว่า

ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอพึงให้อุปสมบทอย่างนี้ ภิกษุผู้ฉลาดผู้สามารถพึงประกาศให้สงฆ์ทราบ ด้วยญัตติจตุตถกรรมวาจาว่าดังนี้ ท่านผู้เจริญขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ผู้มีชื่อนี้ ผู้นี้เป็นอุปสัมปทาเปกษะของท่านผู้มีชื่อนี้ บริสุทธจากอันตรายิภกรรมทั้งหลาย เขามีบาตรและจีวรครบแล้ว ผู้มีชื่อนี้ขออุปสมบทต่อสงฆ์ มีท่านผู้มีชื่อนี้เป็นอุปัชฌาย์ ถ้าสงฆ์พร้อมกันแล้ว สงฆ์พึงให้ผู้มีชื่อนี้อุปสมบท มีท่านผู้มีชื่อนี้เป็นอุปัชฌาย์ นี่เป็นญัตติ ท่านผู้เจริญ ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า...ท่านรูปใดเห็นด้วยกับการให้ท่านผู้นี้อุปสมบท มีท่านผู้มีชื่อนี้เป็นอุปัชฌาย์ ท่านรูปนั้นพึงเป็นผู้หนึ่ง ท่านรูปใดไม่เห็นด้วย ท่านรูปนั้นพึงทักท้วง...²¹

กิจกรรมของคณะสงฆ์ในการให้อุปสมบทต่อกุลบุตรนั้น หากศึกษาอย่างละเอียดก็จะเห็นพุทธประสงค์ของพระพุทธองค์ที่ทรงอนุญาตให้ภิกษุให้อุปสมบทแก่กุลบุตรด้วยเหตุผล 2 ประการคือ (1) เพื่ออนุเคราะห์กุลบุตรผู้มีกุศลศรัทธาในการบวชเพื่อพัฒนาตนไปสู่ความพ้นทุกข์ (2) เพื่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา เพราะการให้อุปสมบทแก่กุลบุตรเป็นการสร้างศาสนทายาทส่งผลให้พระพุทธศาสนามีความมั่นคง เนื่องจากบุคคลเหล่านี้เมื่อได้ศึกษาพระธรรมวินัยจนเข้าใจแจ่มแจ้ง ก็จะเป็นกำลังสำคัญในการเผยแผ่และรักษาพระพุทธศาสนาให้กว้างไกลและมั่นคง

ข) การลงอุโบสถ การลงอุโบสถเพื่อฟังพระปาติโมกข์ทุก 15 วันก็เป็นกิจกรรมที่สำคัญอย่างหนึ่งที่พระสงฆ์ผู้อยู่ในวัดเดียวกันต้องกระทำร่วมกันตามพระวินัย พระพุทธร่องค์ทรงเห็นถึงประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นจากการได้ร่วมกระทำกิจกรรม ในการทบทวนสิกขาบทที่พระองค์ทรงบัญญัติ

²¹มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, พระไตรปิฎกภาษาไทย, 4:196.

ไว้ดังเหตุการณ์ที่ปรากฏในพระไตรปิฎกตอนที่พระพุทธเจ้าซึ่งประทับอยู่ในที่สงัดทรงดำริขึ้นในพระทัยว่า “ถ้ากระไร เราพึงอนุญาตสิกขาบทที่ได้บัญญัติไว้แก่ภิกษุทั้งหลายให้เป็นปาติโมกขุเทศของพวกเธอ ปาติโมกขุเทศนั้นจัดเป็นอุโบสถกรรมของพวกเธอ”²² เมื่อถึงเวลาเย็นพระพุทธองค์เสด็จออกจากที่เรือน ทรงอาศัยเรื่องอุโบสถกรรมเป็นเหตุ รับสั่งกับหมู่ภิกษุว่า

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เราหลีกเรือนอยู่ในที่สงัด ณ ที่นี้ ได้เกิดความคิดขึ้นในใจอย่างนี้ว่า ถ้ากระไรเราพึงอนุญาตสิกขาบทที่ได้บัญญัติไว้แก่ภิกษุทั้งหลายให้เป็นปาติโมกขุเทศของพวกเธอ ปาติโมกขุเทศนั้นจะเป็นอุโบสถกรรมของพวกเธอ ดูก่อนภิกษุทั้งหลายเราอนุญาตให้ยกปาติโมกขขึ้นแสดง²³

ค) การปวารณา การปวารณาก็เป็นกิจกรรมของวัดที่คณะสงฆ์ ผู้อยู่จำพรรษาในวัดเดียวกันปวารณา ให้พระสงฆ์รูปอื่นว่ากล่าวตักเตือนกันได้ดังข้อความที่ปรากฏในพระไตรปิฎกว่า “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ภิกษุทั้งหลายผู้อยู่จำพรรษาแล้ว ปวารณาด้วยเหตุ 3 สถาน คือด้วยได้เห็น ด้วยได้ฟัง ด้วยสงสัย การปวารณานั้นจักเป็นวิธีเหมาะสมเพื่อว่ากล่าวกันและกัน เป็นวิธีออกจากอาบัติ เป็นวิธีเคารพพระวินัยของพวกเธอ”²⁴

การปวารณาตัวให้ภิกษุอื่นว่ากล่าวตักเตือนเมื่อตนเองกระทำผิด หลังจากที่ได้จำพรรษาร่วมกันในอาวาสเดียวกัน นับว่าเป็นกิจกรรมที่สามารถรักษาสังคมของพระสงฆ์ให้เรียบร้อยสวยงามไว้ได้ เพราะโดยทั่วไปแล้วตนเองย่อมมองไม่เห็นความผิดของตน หรือบางครั้งก็ขาดสติหลงลืมประมาทเลินเล่ออาจทำผิดพระวินัยได้ ถ้าไม่มีใครคอยเตือนสติหรือบอกกล่าวก็อาจทำผิดพระวินัยเป็นอาจิณ จนเป็นอันตรายต่อการประพฤติพรหมจรรย์ของตนเอง และเป็นผลเสียต่อส่วนรวมคือพุทธศาสนาได้ แต่เมื่อมีกิจกรรมปวารณาให้ว่ากล่าวตักเตือนกันเมื่อเห็นการกระทำที่ไม่เหมาะสม ไม่ควร ก็เป็นการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในการประพฤติพรหมจรรย์และรักษาสังคมสงฆ์ส่วนรวมให้บริสุทธิ์ตามพระวินัยได้

ง) การกรรณกฐิน เป็นกิจกรรมในสังคมสงฆ์อย่างหนึ่ง กฐิน แปลว่า ไม้สะดึง คือไม้แบบสำหรับชิงเพื่อตัดเย็บจีวร ในทางพระวินัยใช้เป็นชื่อเรียกสังฆกรรมที่พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตแก่สงฆ์ผู้จำพรรษาแล้ว เพื่อแสดงออกซึ่งความสามัคคีของภิกษุที่ได้จำพรรษาอยู่ร่วมกัน โดยให้พวกเธอพร้อมใจกันยกมอบผ้าผืนหนึ่งที่เกิดขึ้นแก่สงฆ์ ให้แก่ภิกษุรูปใดรูปหนึ่ง ที่เป็นผู้มี

²²มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, พระไตรปิฎกภาษาไทย, 4:209.

²³เรื่องเดียวกัน.

²⁴เรื่องเดียวกัน, น. 334.

คุณสมบัติสมควร แล้วภิกษุรูปนั้นนำผ้าที่ได้รับมอบไปทำเป็นไตรจีวร โดยมีภิกษุที่เหลือทั้งหมดเป็นช่วยทำ ครั้นทำเสร็จแล้วภิกษุรูปนั้นแจ้งให้ที่ประชุมสงฆ์ทราบเพื่ออนุโมทนา เมื่อสงฆ์คือที่ประชุมแห่งภิกษุเหล่านั้นอนุโมทนาแล้ว ก็จะทำให้พวกเธอได้สิทธิพิเศษที่จะขยายเขตการทำจีวรให้ยาวออกไปกว่าเดิม เพราะโดยปกติเขตทำจีวรจะถึงเพียงท้ายฤดูฝน แต่เมื่อได้กรานกฐินแล้ว เขตนั้นขยายยาวออกไปตลอดฤดูหนาว²⁵

ในการกรานกฐินนี้ คณะสงฆ์ที่ร่วมทำกิจกรรมย่อมได้อานิสงส์ ในการทำกิจกรรมนี้ทุกรูป ดังพุทธพจน์ที่ปรากฏในพระไตรปิฎกว่า

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ภิกษุทั้งหลายอยู่จำพรรษาแล้วได้กรานกฐิน พวกเธอผู้ได้กรานกฐินแล้ว จักได้อานิสงส์ 5 ประการคือ 1.เที่ยวไปไหนโดยไม่ต้องบอกลา 2. ไม่ต้องถือไตรจีวรครบสำหรับ 3. ฉนคณะโภชนาได้ 4. เก็บอดิเรกจีวรไว้ได้ตามความปรารถนา 5. จีวรอันเกิดขึ้น ณ ที่นั้นจักได้แก่พวกเธอ ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย อานิสงส์ 5 ประการนี้ จักได้แก่เธอทั้งหลายผู้ได้กรานกฐิน²⁶

จะเห็นว่าการกรานกฐินเป็นกิจกรรมที่มุ่งการสร้างสามัคคี ร่วมแรงร่วมใจเป็นธุระในกิจกรรมของหมู่คณะของพระสงฆ์ที่อยู่ร่วมพรรษาเดียวกันในวัดหรืออารามแห่งเดียวกัน ในสมัยพุทธกาลการทำจีวรถือว่าเป็นเรื่องใหญ่ เป็นเรื่องที่พระสงฆ์จะต้องร่วมมือกันทำ การกรานกฐินจึงเป็นกิจกรรมของวัดภายในสังคมสงฆ์ที่สำคัญอย่างหนึ่ง

2) กิจกรรมด้านความสัมพันธ์กับชุมชนอันเป็นไปตามพุทธประสงค์ พระพุทธองค์ทรงต้องการให้วัดมีบทบาทต่อชุมชน เพื่อให้เกิดความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดระหว่างวัดกับชุมชน ดังนั้น กิจกรรมที่พระพุทธองค์ได้ทรงนำหมู่พระสงฆ์ปฏิบัติเป็นแบบอย่างก็คือ การสอนให้หมู่ชนเหล่านั้นละความชั่ว ตั้งตนอยู่ในความดี และชำระจิตใจของตนให้สะอาดบริสุทธิ์ ตัวอย่างที่เห็นได้อย่างชัดเจนก็คือ เมื่อพระเจ้าพิมพิสารทรงถวายสวนเวฬุวันให้เป็นวัดแห่งแรกในพระพุทธศาสนา ให้เป็นที่ประทับของพระพุทธเจ้าและของภิกษุทั้งหลาย พระเจ้าพิมพิสารและประชาชนได้บำรุงพระพุทธเจ้าและพระสงฆ์ด้วยปัจจัย 4 พระสงฆ์อันมีพระพุทธเจ้าเป็นประธานก็ตอบแทนพระเจ้าพิมพิสารและประชาชนในชุมชนนั้นด้วยการสอนให้ละเว้นจากความชั่ว ตั้งอยู่ใน

²⁵ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์ (กรุงเทพมหานคร: บริษัท เอส.อาร์. พรินต์ติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด, 2546), น.1-2.

²⁶ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, พระไตรปิฎกภาษาไทย, 5:146.

ความดี และทำจิตของตนให้ผ่องแผ้วปราศจากความเศร้าหมองด้วยกิเลส ตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนา

กิจกรรมในลักษณะนี้มีได้มีเฉพาะวัดเวฬุวันเท่านั้น กล่าวได้ว่า ทุก ๆ วัดที่มีผู้ศรัทธาสร้างถวายเป็นพระพุทธรูปก็จะมีวัดนั้น สังฆนายก อภิบาล หมู่ชนผู้อยู่ในชุมชนนั้น เพื่อเป็นการสงเคราะห์ อนุเคราะห์ และเกื้อกูล ให้หมู่ชนผู้ถึงพร้อมด้วยศรัทธาเข้าถึงทางสวรรค์ ทางนิพพาน ดังที่ปรากฏในธรรมบทว่า

ในสมัยนั้นพระศาสดาทรงประกาศพระบรมมรรจักรให้เป็นไปแล้ว เสด็จไปโดยลำดับ ประทับอยู่ ณ พระเชตวันมหาวิหารที่ท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐีบริจาคทรัพย์นับได้ 54 โกฏิสร้างถวายเป็นพระพุทธรูป และเสด็จจำพรรษาที่วัดเชตวันมหาวิหารนี้ 19 พรรษา เสด็จจำพรรษาที่นิโครธาราม ที่พระญาติวงศ์สองฝ่ายสร้างถวายเป็น 1 พรรษา เสด็จจำพรรษา ณ บุพพารามที่นางวิสาขา มหาอุบาสิกาบริจาคทรัพย์นับได้ 27 โกฏิสร้างถวายเป็น 6 พรรษา ทรงอาศัยที่ตระกูลทั้ง 2 เป็นผู้ใหญ่โดยธรรม เสด็จจำพรรษาเมื่อสาวตติ 25 พรรษา ทรงสอนมหาชนให้ตั้งอยู่ในทางสวรรค์ และในทางนิพพานเป็นอันมาก²⁷

จากเนื้อหาที่ได้นำเสนอในเบื้องต้น ได้แสดงให้เห็นถึงอุดมการณ์ของพระพุทธเจ้าที่ต้องการให้วัดมีบทบาทในการเป็นที่อนุเคราะห์แก่ชาวบ้าน โดยพระองค์ทรงเป็นแบบอย่าง ดังนั้น ทุกสถานที่ที่พระพุทธองค์เสด็จไปประทับ หมู่ชนก็จะได้รับประโยชน์มากบ้างน้อยบ้างแล้วแต่สติปัญญาหรืออุปนิสัยที่ได้สั่งสมไว้ กล่าวคือผู้ที่มีสติปัญญา มีอุปนิสัยที่สั่งสมไว้พร้อมแล้วเมื่อได้ฟังธรรมก็สามารถบรรลุคุณธรรมตั้งแต่ขั้นโสดาบันจนถึงขั้นอรหัตต์ได้ ส่วนผู้ที่มีสติปัญญาน้อย ถึงแม้ไม่สามารถบรรลุคุณวิเศษต่าง ๆ ได้ในทันที แต่ความเลื่อมใสศรัทธาต่อพระรัตนตรัย รวมถึงการปฏิบัติตามหลักธรรมที่ถูกต้องจะเป็นจุดเริ่มต้นในการสร้างชีวิตที่ดีขึ้น ก่อให้เกิดความสุขในชีวิตปัจจุบัน และเป็นปัจจัยเกื้อหนุนสำหรับการเข้าถึงคุณธรรมชั้นสูงในอนาคต ซึ่งกิจกรรมที่พระพุทธองค์ทรงเน้นก็คือการสั่งสอน อภิบาล ทำให้วัดเป็นเหมือนสถานที่แห่งการเรียนรู้

การที่พระพุทธองค์ทรงเป็นผู้นำในการให้วัดเป็นสถานที่สำหรับอนุเคราะห์ชาวบ้าน จนกลายเป็นหน้าที่ทางสังคมที่พระสงฆ์ต้องยึดถือปฏิบัติ ผู้วิจัยมีความเห็นว่าน่าจะสืบ

²⁷มหาเมฆกุฎราชวิทยาลัย, พระธรรมปิฎกฐกถาแปล ภาค 1, พิมพ์ครั้งที่ 15 (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาเมฆกุฎราชวิทยาลัย, 2534), น. 4-5.

เนื่องมาจากการที่พระพุทธรองค์ต้องการให้วัดกับชาวบ้านนั้นมีความสัมพันธ์ต่อกัน เนื่องจากวัดเกิดขึ้นมาจากความเลื่อมใสศรัทธาของชาวบ้าน กล่าวคือชาวบ้านหรือชุมชนได้ร่วมแรงร่วมใจกันสร้างวัดให้เป็นที่พำนักของพระสงฆ์และยังบำรุงด้วยปัจจัย 4 จึงกล่าวได้ว่า วิถีชีวิตของพระสงฆ์นั้นดำเนินไปได้ด้วยอาศัยศรัทธาของชาวบ้าน ดังนั้น พระสงฆ์นอกจากจะมีหน้าที่ปฏิบัติธรรมเพื่อนำตัวเองให้พ้นจากกิเลสแล้ว หน้าที่หลักอีกประการหนึ่งก็คือ การนำหลักธรรมที่ได้เรียนรู้ออกไปประกาศเพื่อให้เกิดประโยชน์เกื้อกูลแก่ชาวโลก ดังนั้น จึงสรุปได้ว่ากิจกรรมที่เป็นไปตามพุทธประสงค์นั้น มีสองอย่าง คือ กิจกรรมในสมาคมสงฆ์และกิจกรรมด้านความสัมพันธ์กับชาวบ้านหรือชุมชนตามข้อมูลที่ได้กล่าวมาแล้ว

จากข้อมูลที่น่าเสนอมาได้แสดงให้เห็นว่า กิจกรรมที่พระพุทธรองค์ทรงบัญญัติแก่คณะสงฆ์ในครั้งพุทธกาลไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมภายในคณะสงฆ์ เช่น การอุปสมบท การลงอุโบสถ การปวารณา และการทอดกฐิน หรือกิจกรรมด้านความสัมพันธ์กับชุมชนล้วนเป็นกิจกรรมที่พระพุทธรองค์ทรงบัญญัติไว้เพื่อเป็นสื่อนำไปสู่เป้าหมายหลักสองประการคือ เพื่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนาและเพื่อการเข้าถึงพระธรรมอันบริสุทธิ์ ของผู้ประกอบพิธีกรรม เช่น พิธีกรรมในการอุปสมบท นอกจากจะเป็นการอนุเคราะห์ต่อบุคคลผู้มีศรัทธาให้มีโอกาสได้พัฒนาตนไปสู่ความพ้นทุกข์แล้ว ยังเป็นการสร้างศาสนทายาทเพื่อความมั่นคงของพุทธศาสนาในอนาคต แม้แต่พิธีกรรมในการปวารณาคือการเปิดโอกาสให้มีการตักเตือนกัน ได้แสดงถึงความตั้งใจของคณะสงฆ์ในการละทิฐิ เปิดใจกว้างยอมรับคำแนะนำตักเตือนจากผู้อื่น และพร้อมที่จะปรับปรุงแก้ไขตัวเอง ซึ่งกิจกรรมนี้ก่อให้เกิดการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในการประพฤติพรหมจรรย์เพื่อมุ่งไปสู่เป้าหมายคือการบรรลุพระนิพพาน และยังเป็นสร้างสังคมสงฆ์ให้มีความงดงาม เป็นที่ตั้งแห่งศรัทธาของพุทธศาสนิกชนส่งผลเป็นความมั่นคงของพระพุทธศาสนา

ในส่วนกิจกรรมที่สัมพันธ์กับชุมชนก็เช่นกัน จะเห็นได้ว่าพระพุทธรองค์ทรงประสงค์ให้พระสงฆ์และชุมชนตั้งตนอยู่บนฐานของความเมตตาอนุเคราะห์ซึ่งกันและกันเพื่อดำเนินไปสู่เป้าหมายสูงสุดของศาสนา กล่าวได้ว่าเป็นกระบวนการของการสร้างความเกื้อกูลกันระหว่างพระสงฆ์กับชาวบ้านเพื่อดำเนินไปสู่เป้าหมายสูงสุดของศาสนา เพราะเมื่อพระสงฆ์อนุเคราะห์ชุมชนด้วยการแสดงธรรมแนะนำหลักในการดำเนินชีวิตให้ ชาวบ้านปฏิบัติตามย่อมได้รับความสุขตามกำลังสติปัญญาของแต่ละบุคคล ส่วนชาวบ้านเมื่อได้ฟังธรรมจากพระสงฆ์ก็เกิดศรัทธาอุปัฏฐากด้วยปัจจัย 4 ก่อให้เกิดประโยชน์เกื้อกูลต่อการประพฤติพรหมจรรย์ของพระสงฆ์ กล่าวคือเมื่อพระสงฆ์ไม่ลำบากด้วยปัจจัย 4 การปฏิบัติธรรมก็เป็นไปได้อย่างสะดวก เป็นปัจจัย

ทำให้พระสงฆ์สามารถปฏิบัติจนเข้าถึงพระนิพพานได้เร็วขึ้น เมื่อพระสงฆ์และชาวบ้านต่างอนุเคราะห์กันและกันในลักษณะเช่นนี้ความมั่นคงของพระพุทธศาสนาก็จะเกิดขึ้น

ดังนั้น จึงสรุปได้ในระดับหนึ่งว่า กิจกรรมที่พระพุทธร่องค์ทรงบัญญัติแก่พระสงฆ์ในครั้งพุทธกาลนั้นมีเป้าหมายอยู่ที่การพ้นทุกข์และความมั่นคงของพระพุทธศาสนา และเมื่อศึกษากิจกรรมของวัดในครั้งพุทธกาลแล้วนำมาเปรียบเทียบกับลักษณะของกิจกรรมที่วัดหลายวัดในสังคมไทยปัจจุบันปฏิบัติกันอยู่จะเห็นถึงความแตกต่างอย่างชัดเจน กล่าวคือ ในปัจจุบันถึงแม้รูปแบบพิธีกรรมต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการให้การอุปสมบท การบวชเรียน การทอดกฐิน เป็นต้นจะยังคงมีอยู่แต่เป้าหมายในการประกอบพิธีกรรมได้เปลี่ยนไปจากเดิม ซึ่งผู้วิจัยจะกล่าวถึงเรื่องนี้โดยละเอียดในประเด็นที่ว่าด้วยการเปรียบเทียบลักษณะการประกอบกิจกรรมของวัดในสังคมไทยปัจจุบันกับครั้งพุทธกาล

3) เปรียบเทียบลักษณะกิจกรรมของวัดในสังคมไทยปัจจุบันกับกิจกรรมตามพุทธประสงค์

หากนำกิจกรรมที่เป็นไปตามพุทธประสงค์ ทั้งในส่วนที่เป็นกิจกรรมภายในคณะสงฆ์และกิจกรรมด้านความสัมพันธ์กับชุมชนมาเปรียบเทียบกับกิจกรรมที่วัดต่าง ๆ ปฏิบัติกันอยู่ในปัจจุบัน สิ่งที่ปรากฏก็คือกิจกรรมที่วัดทั้งหลายปฏิบัติกันในปัจจุบันมีทั้งที่เป็นไปตามพุทธประสงค์และผิดเพี้ยนคลาดเคลื่อนจากพุทธประสงค์ ซึ่งผู้วิจัยจะขอนำมากล่าวไว้ในที่นี้ โดยกล่าวถึงกิจกรรมภายในคณะสงฆ์ก่อนแล้วจึงกล่าวถึงกิจกรรมด้านความสัมพันธ์กับชุมชนในภายหลัง เพื่อความชัดเจนในการศึกษาวิจัยครั้งนี้

ก) กิจกรรมภายในคณะสงฆ์ ในการนำเสนอข้อมูลเปรียบเทียบกิจกรรมภายในคณะสงฆ์ของวัดในสังคมไทยปัจจุบันกับครั้งพุทธกาล ผู้วิจัยจะไม่กล่าวในลักษณะการระบุลงไปว่าวัดใดสามารถรักษากิจกรรมให้เป็นไปตามพุทธประสงค์ หรือวัดใดไม่สามารถรักษากิจกรรมให้เป็นไปตามพุทธประสงค์ แต่จะกล่าวโดยภาพรวมคือจะแสดงให้เห็นว่าในครั้งพุทธกาลพระพุทธร่องค์ทรงบัญญัติกิจกรรมภายในคณะสงฆ์ เช่น การอุปสมบท การทอดกฐิน เพื่อประโยชน์อะไร มีเป้าหมายอย่างไร ในปัจจุบันกิจกรรมดังกล่าวซึ่งวัดต่าง ๆ ปฏิบัติกันอยู่เป็นไปตามพุทธประสงค์หรือคลาดเคลื่อนจากพุทธประสงค์อย่างไร และเพื่อให้เกิดความสะดวกแก่การศึกษาวิจัย ผู้วิจัยได้แยกกล่าวกิจกรรมภายในคณะสงฆ์เป็น 2 ประเภท คือ กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับพระวินัยและกิจกรรมด้านศาสนศึกษา มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ประเภทที่ 1 กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับพระวินัย กิจกรรมในส่วนนี้เป็นเรื่องเกี่ยวข้องกับพระวินัยที่พระพุทธเจ้าได้ทรงบัญญัติไว้เป็นสังฆกรรมต่าง ๆ ที่พระสงฆ์จำเป็นต้องทำ เช่น การลง

พระอุโบสถเพื่อฟังพระปาติโมกข์ การกรรณกฐิน การอุปสมบท การปวารณา และการระงับอธิกรณ์ รวมถึงสังฆกรรมที่เป็นส่วนสังฆกัมมีการทำวัตรเช้า-เย็น เป็นต้น ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้ยังคงเป็นกิจกรรมที่ทุกวัดในสังคมไทยปัจจุบันปฏิบัติอยู่ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นกิจกรรมที่เป็นไปตามพุทธประสงค์ในส่วนที่เป็นรูปแบบของพิธีกรรม ที่ผู้วิจัยกล่าวเช่นนี้ก็เพราะโดยส่วนมากติดที่รูปแบบของสังฆกรรมเท่านั้น ไม่ได้คำนึงถึงวัตถุประสงค์ในการบัญญัติสังฆกรรมเหล่านั้นของพระพุทธเจ้า สังฆกรรมที่ทำได้แสดงออกมาจากความรู้สึกตามพุทธประสงค์ที่วางไว้ ดังนั้นการทำกิจกรรมเหล่านี้ของวัดในปัจจุบันจึงเน้นรูปแบบมากกว่าเนื้อหาสาระ เช่น

- การอุปสมบท ตามพุทธประสงค์นั้น พระพุทธองค์ทรงบัญญัติเพื่อให้พระสงฆ์ภายในวัดร่วมกันพิจารณาเห็นชอบ หรือคัดค้านต่อการที่กุลบุตรจะอุปสมบทเข้ามาเป็นพระสงฆ์ เป็นกระบวนการในการกลั่นกรองเพื่อไม่ให้เกิดความเสียหายต่อพระพุทธศาสนาในภายหลัง โดยพระอุปัชฌาย์เป็นผู้ได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่นี้ และเป็นผู้รับรองต่อคณะสงฆ์ แต่ในปัจจุบันกิจกรรมนี้เป็นเพียงรูปแบบพิธีกรรมเท่านั้น อำนาจการตัดสินใจจะอยู่ที่พระอุปัชฌาย์รูปเดียว และพระอุปัชฌาย์เองก็แทบไม่ได้ทำหน้าที่กลั่นกรองผู้บวช ทั้งนี้เพราะบางครั้งผู้ที่มาขอบวชมีจำนวนมากและพระอุปัชฌาย์ก็ไม่ได้รู้จักกับผู้ขอบวชเป็นการส่วนตัว จึงขาดการพิจารณากลั่นกรองอย่างละเอียดรอบคอบ บุคคลที่เข้ามาอุปสมบทบางคนจึงขาดคุณสมบัติที่ถูกต้องตามพระธรรมวินัย จึงล่อแหลมต่อการทำผิดวินัยสงฆ์ชนิดร้ายแรงอันก่อให้เกิดความเสื่อมเสียแก่วัดและคณะสงฆ์ได้²⁸

- การกรรณกฐิน จุดมุ่งหมายเดิมนั้น พระพุทธองค์ทรงมีความมุ่งหมายจะให้ภิกษุทำจีวรใช้เองหรือพร้อมเพรียงกันทำจีวรใช้เองในเวลาอันรวดเร็ว หากผ้าที่ช่วยกันทำนั้นมีผืนเดียวก็มอบให้รูปใดรูปหนึ่ง ไม่จำเป็นจะต้องเป็นเจ้าอาวาส แต่เป็นภิกษุที่สงฆ์เห็นว่ามีความประพฤติสมควรจะใช้สอย หรือขาดแคลนผ้า ให้เป็นผู้ใช้สอยจีวรผืนนั้นแทนในนามสงฆ์ทั้งหมด ส่วนหนึ่งก็เพื่อต้องการให้พระทุกรูปหมดความถือเนื้อถือตัว รู้จักเสียสละและมีความสามัคคี²⁹ แต่ในปัจจุบันความมุ่งหมายนั้นเปลี่ยนไป การกรรณกฐินเป็นเพียงแค่การกระทำตามพุทธบัญญัติเท่านั้น ไม่ได้ให้ความสำคัญแก่ไตรจีวรที่เกิดขึ้น วัดส่วนใหญ่เอากิจกรรมการกรรณกฐินเป็นเหตุผลในการหา

²⁸ พระไพศาล วิสาโล และคณะ, มองอย่างพุทธเพื่อความเข้าใจในชีวิตและสังคม (กรุงเทพมหานคร: บริษัทเพื่องฟ้าพรินติ้ง จำกัด, 2546), น. 70.

²⁹ พุทธศาสนิกฯ, คู่มือมนุษย์ (ฉบับสมบูรณ์) (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธรรมสภา, 2546), น. 219-220.

เงินเข้าวัด เรียกว่าทอดกฐิน ความมุ่งหมายในการทอดกฐินในปัจจุบันเป็นเรื่องของเงินที่จะได้จากการทอดกฐิน ผ้าไตรจีวรมีไว้เพียงเพื่อให้ถูกต้องตามพระวินัยที่พระพุทธองค์ทรงบัญญัติไว้เท่านั้น การทอดกฐินจึงเป็นต้นเหตุของการเรียกรับเงินจากชาวบ้าน

ทั้งสองกิจกรรม ซึ่งเป็นกิจกรรมภายในสังคมสงฆ์ที่ผู้วิจัยได้นำเสนอเป็นตัวอย่างได้สะท้อนให้เห็นถึงกิจกรรมที่ห่างไกลจากอุดมคติเดิม แม้ในส่วนที่ไม่ได้กล่าวถึงไม่ว่าจะเป็นการทอดผ้าป่า การปวารณา และการระงับอธิกรณ์ เป็นต้น ในปัจจุบันก็ตกอยู่ในสถานการณ์เดียวกัน กล่าวคือคงเหลือเพียงแค่รูปแบบของการประกอบพิธีกรรม มิได้มุ่งถึงเป้าหมายเดิมตามพุทธบัญญัติ อันแสดงให้เห็นประจักษ์ถึงอันตรายที่พึงเกิดขึ้นกับพระพุทธศาสนาในอนาคต เพราะเมื่อพระสงฆ์ไม่ได้ให้ความสำคัญต่อเป้าหมายของการประกอบพิธีกรรมในสังคมสงฆ์ การประกอบพิธีกรรมของชาวบ้านก็จะยิ่งห่างไกลจากพุทธประสงค์มากขึ้น

ประเภทที่ 2 กิจกรรมด้านศาสนศึกษา หมายถึง การศึกษาพระปริยัติธรรมทั้งแผนกนักธรรมและบาลีรวมถึงการศึกษาอื่น ๆ อันควรแก่สมณะเป็นการศึกษาเพื่อทำความเข้าใจและปฏิบัติตามพระธรรมวินัยของพระพุทธเจ้า³⁰ เป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมภายในคณะสงฆ์ เพื่อเกื้อหนุนต่อการศึกษาของพระสงฆ์ตามหลักไตรสิกขา เนื่องจากสังคมสงฆ์เป็นสังคมแห่งการศึกษา บุคคลที่เข้ามาบวชจำเป็นต้องศึกษาและปฏิบัติตามหลักไตรสิกขาจนกว่าจะเข้าถึงเป้าหมายสูงสุดในพระพุทธศาสนาคือการบรรลุพระอรหันต์จึงจะถือได้ว่าจบการศึกษาเรียกว่าอเสขบุคคลคือผู้ไม่ต้องศึกษาอีก ดังนั้นการศึกษาจึงเป็นหน้าที่หลักอย่างหนึ่งที่คณะสงฆ์รักษาไว้และพัฒนาให้เจริญยิ่งขึ้น แต่เมื่อก้าวถึงกระบวนการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมทั้งแผนกนักธรรม และบาลีของวัดในสังคมไทยปัจจุบันภาพที่ปรากฏสามารถแบ่งได้เป็นสองประเภทคือวัดที่สามารถรักษากิจกรรมด้านการศึกษาให้เป็นไปตามพุทธประสงค์ และวัดที่ไม่สามารถรักษากิจกรรมด้านนี้เอาไว้ได้

จากงานวิจัยของคณะนักวิชาการของสำนักงานนโยบายและแผนการศึกษา สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการซึ่งได้ทำการวิจัยเรื่อง “รูปแบบและยุทธศาสตร์การดำเนินงานของวัดที่จัดการศึกษาและเผยแผ่ธรรมดีเด่น” ในงานวิจัยเรื่องนี้ได้นำเสนอวัดที่ได้รับคัดเลือกให้เป็นวัดดีเด่นในการจัดกิจกรรมด้านการศึกษาทั้งแผนกนักธรรมและบาลีมีอยู่ถึง 13 วัดด้วยกันมีวัดจองคำ อำเภอหางว จังหวัดลำปาง วัดคลองโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัด

³⁰ชาเลื่อง วุฒิจันทร์, การพัฒนากิจการคณะสงฆ์ (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, 2526), น. 100.

อุดรดิตถ์ วัดแจ้งแสงอรุณ อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร เป็นต้น ปัจจัยหลักที่ทำให้วัดเหล่านี้ได้รับคัดเลือกเป็นวัดดีเด่นก็เพราะประสบความสำเร็จในกิจกรรมด้านการศึกษาทั้งในส่วนยุทธศาสตร์การบริหาร และผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา ซึ่งผู้วิจัยจะขอยกตัวอย่างบางวัดมากล่าวไว้ในที่นี้เพื่อแสดงให้เห็นถึงหลักการในการจัดการศึกษาให้เป็นไปตามพุทธประสงค์

การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมของวัดจองคำ วัดจองคำปัจจุบันมีพระราชปริยัติโยดมเป็นเจ้าอาวาส วัดจองคำนั้นจัดการศึกษาศาสนาหรือศาสนศึกษา 2 ประเภท คือการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม และการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ตั้งแต่ปีพ.ศ. 2537 โดยมีวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งดังนี้คือ

- (1) เพื่อรักษาพระธรรมวินัย คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าให้มีความบริสุทธิ์
- (2) เพื่อรักษาและสืบต่อภาษาบาลีซึ่งเป็นภาษาที่จารึกพระไตรปิฎก
- (3) เพื่อส่งเสริมให้พระภิกษุและสามเณรมีความรู้ความเข้าใจภาษาบาลี และสามารถนำหลักธรรมจากพระไตรปิฎกมาเผยแผ่อบรมสั่งสอนพุทธศาสนิกชน
- (4) เพื่อพัฒนาการศึกษาของพระภิกษุสามเณรให้ดียิ่งขึ้นด้านภาษาศาสนา
- (5) เพื่อพัฒนาพระภิกษุสามเณรให้มีความรู้ ความสามารถในการบรรยายธรรม รวมทั้งผลิตหนังสือธรรมะ
- (6) เพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้การศึกษामแผนกธรรม-บาลีให้แพร่หลายมากขึ้น³¹

ส่วนด้านกระบวนการในการจัดการศึกษานั้น วัดจองคำ มีระบบบริหารการศึกษาและมีกระบวนการจัดการศึกษาที่เป็นระบบอย่างชัดเจน กล่าวคือ มีการแบ่งภาระมอบหมายให้ผู้ได้บังคับบัญชารับผิดชอบตามความถนัด เป็นการบริหารแบบกระจายอำนาจ คือ มีผู้รับผิดชอบในแต่ละฝ่ายโดยเฉพาะและมีการวางแผนสร้างตัวตายตัวแทนอย่างเป็นระบบ วัดจองคำจึงไม่มีปัญหาด้านความสืบเนื่องของบุคลากรด้านการศึกษา ด้านหลักสูตรการศึกษานั้น วัดจองคำมีเทคนิคในการบริหารให้หลักสูตรนั้น ๆ เป็นที่สนใจและตอบสนองความต้องการของผู้ประสงค์ที่จะศึกษา มีกฎระเบียบปฏิบัติ มีปฏิทินการศึกษามีการประเมินผลเพื่อแก้ปัญหาทุกเดือน มีการสอบ

³¹ดร.พิณสุตา สิริธวัชศรี, วัดจองคำ อำเภอองาว จังหวัดลำปาง การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม-บาลีดีเด่น (กรุงเทพมหานคร: บริษัทพิมพ์ดีการพิมพ์ จำกัด, 2548), น. 23.

สนามวัดและอบรมเข้มก่อนการสอบ³² ด้วยยุทธศาสตร์และกระบวนการศึกษาดังกล่าว โรงเรียนปริยัติธรรมแผนกบาลีวัดจองคำจึงประสบความสำเร็จอย่างยิ่งใหญ่ กล่าวได้ว่าไม่มีสำนักใดประสบความสำเร็จอย่างนี้มาก่อน กล่าวคือ นับตั้งแต่จัดตั้งสำนักศาสนศึกษาตั้งแต่ปี 2537 เป็นต้นมาถึงปัจจุบัน ผลการสอบของผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงสุด ทั้งแผนกธรรมและบาลี ดังนี้

แผนกธรรม ปี 2537-2546 ผู้เรียนทั้งหมด 826 รูป สอบนักธรรมตรี โท เอก ได้จำนวน 816 คน คิดเป็นร้อยละ 98 โดยเฉพาะตั้งแต่ปี 2537-2544 ผู้เรียนสอบได้ทุกรูปทุกปี จำนวนรวม 611 รูปคิดเป็นร้อยละ 100

แผนกบาลี ปีการศึกษา 2537- 2546 ผู้เรียนทุกชั้นทุกประโยค จำนวน 1,001 รูป สอบได้ 759 รูป คิดเป็นร้อยละ 76 โดยเฉพาะปีการศึกษา 2545 ผู้เรียนชั้นประโยค ป.ธ.9 รุ่นแรกจำนวนทั้งหมด 8 รูป สอบได้ 7 รูป คิดเป็นร้อยละ 86 และเป็นนักเรียนบาลีแห่งแรกของประเทศที่ผู้เรียนสอบได้ประโยค ป.ธ.9 ได้มากที่สุดนับเป็นประวัติศาสตร์ของชาติไทยที่มีการเรียนการสอนบาลีเป็นต้นมา และตั้งแต่ปีการศึกษา 2540-2547 ผู้เรียนทุกชั้นประโยคสอบได้คิดเป็นร้อยละมากที่สุดของประเทศทุกปี³³

จากข้อมูลที่น่าเสนอมาได้แสดงให้เห็นว่า วัดจองคำเป็นวัดหนึ่งที่ยังคงรักษาบทบาทของวัดด้านการศึกษาให้เป็นไปตามพุทธประสงค์ จะเห็นได้จากวัตถุประสงค์ทั้ง 6 ข้อที่มุ่งมั่นให้การศึกษา เป็นไปเพื่อรักษาพระธรรมวินัยของพระพุทธเจ้าให้มีความบริสุทธิ์และเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เจริญงอกงามทางสติปัญญาเพื่อทำหน้าที่ในฐานะเป็นศาสนทายาททั้งในด้านการดำรงรักษาพระธรรมวินัยให้คงอยู่และนำพระธรรมวินัยที่ได้ศึกษาออกเผยแผ่แก่มวลมนุษยชาติเป็นการสืบอายุพระพุทธศาสนาให้คงอยู่คู่กับโลก ดังนั้นวัดจองคำ รวมถึงวัดอีกจำนวนหนึ่งที่ได้รับการยกย่องให้เป็นวัดดีเด่นด้านการจัดการศึกษา ก็เป็นที่ยืนยันว่าวัดที่สามารถรักษากิจกรรมด้านการศึกษาให้เป็นไปตามพุทธประสงค์ยังมีอยู่ในสังคมไทยปัจจุบัน

³²สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, รูปแบบและยุทธศาสตร์การดำเนินงานของวัดที่จัดการศึกษาและเผยแผ่ศาสนาธรรมดีเด่น (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2548), น. 2.

³³ดร.พิณสุตา สิริรังศรี, วัดจองคำ อำเภอหางว จังหวัดลำปาง การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม-บาลีดีเด่น, น. 47.

ส่วนวัดที่ไม่สามารถรักษากิจกรรมด้านการศึกษาให้เป็นไปตามพุทธประสงค์ได้นั้นในปัจจุบันมีอยู่เป็นจำนวนมากโดยเฉพาะวัดในต่างจังหวัด อาจจะเป็นด้วยเหตุผลหลายประการ เช่น ขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการจัดการศึกษา ขาดการส่งเสริมจากคณะสงฆ์หรือทางรัฐบาล และที่สำคัญคือ จำนวนพระภิกษุและสามเณรที่ลดลงก็เป็นอุปสรรคในการจัดการศึกษา เนื่องจากในต่างจังหวัดวัดโดยส่วนมากมีพระภิกษุสามเณรจำพรรษาเพียงไม่กี่รูป บางวัดมีเพียงเจ้าอาวาสรูปเดียว จึงไม่สามารถจัดกิจกรรมด้านการศึกษาได้ วัดเป็นจำนวนมากจึงมุ่งเน้นกิจกรรมด้านการก่อสร้างเสนาสนะแทน บางวัดก็หันไปจัดกิจกรรมบางอย่างที่ผิดกับหลักการของพระพุทธศาสนา เช่น การดูหมิ่น ไบ๋ห่วย ซึ่งได้สร้างความเสียหายให้แก่พระพุทธศาสนาเป็นอย่างยิ่ง

ข) กิจกรรมด้านความสัมพันธ์กับชาวบ้านหรือชุมชน หากเปรียบเทียบกิจกรรมด้านความสัมพันธ์กับชุมชนของวัดต่าง ๆ ในสังคมไทยปัจจุบันกับวัดในสมัยพุทธกาล ผู้วิจัยเห็นว่า กิจกรรมด้านความสัมพันธ์กับชุมชนของวัดในสังคมไทยปัจจุบันมีทั้งส่วนที่ใกล้เคียงกับพุทธประสงค์และส่วนที่คลาดเคลื่อนหรือห่างไกลจากพุทธประสงค์ ซึ่งผู้วิจัยจะขอกล่าวถึงวัดที่มีกิจกรรมใกล้เคียงกับพุทธประสงค์ก่อนและจะกล่าวถึงกิจกรรมที่ห่างไกลจากพุทธประสงค์เป็นลำดับไป

(1) กิจกรรมของวัดที่ใกล้เคียงกับพุทธประสงค์ ในครั้งพุทธกาลกิจกรรมด้านความสัมพันธ์กับชาวบ้านหรือชุมชนของพระสงฆ์ก็คือการสงเคราะห์ ด้วยการแสดงธรรมอันบริสุทธิ์ เพื่อเป็นการปลุกฝังบุคคลเหล่านั้นให้ละความชั่ว ตั้งมั่นในความดี และรู้จักวิธีพัฒนาใจให้ละอาตบริสุทธิจนเข้าถึงเป้าหมายสูงสุดของพุทธศาสนาคือพระนิพพาน ซึ่งหมายความว่า กิจกรรมของวัดหรือพระสงฆ์ด้านความสัมพันธ์กับชุมชนตามพุทธประสงค์นั้น ต้องเป็นกิจกรรมที่เป็นไปเพื่อการสงเคราะห์ชาวบ้าน โดยมีเป้าหมายหลักอยู่ที่การช่วยให้บุคคลเหล่านั้นใช้ชีวิตอย่างสงบเย็นเป็นประโยชน์

ในยุคปัจจุบันวัดจำนวนหนึ่งยังคงรักษากิจกรรมตามพุทธประสงค์ไว้ได้ แต่อาจจะมีรูปแบบและวิธีการแตกต่างจากในอดีตบ้าง เนื่องจากสภาพแวดล้อมทางสังคมในปัจจุบันแตกต่างจากครั้งพุทธกาล เมื่อปัจจัยทางสังคมเปลี่ยนไปวัดก็จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบของกิจกรรมให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลงทางสังคม แต่ยังคงหลักการเดิมคือประกาศหลักธรรมอันบริสุทธิ์เพื่อสงเคราะห์ชาวบ้าน เช่น วัดตะโหนด อำเภอดะโหมด จังหวัดพัทลุง ซึ่งดำเนินกิจกรรมด้านการสังคมสงเคราะห์ด้วยการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งรู้ของชุมชน กล่าวคือใช้วัดเป็นแหล่งจัดกิจกรรมสร้างวัฒนธรรมร่วมแรงร่วมใจทำกิจกรรมสาธารณะโดยใช้ชื่อว่า “สภาลานวัดตะโหนด”

มีปรัชญาการดำเนินงานว่า "สร้างสรรค์ปัญญา พัฒนาสังคม ระดมความคิด เพื่อชีวิตประชาชน"³⁴ จนสามารถประสานความร่วมมือระหว่างประชาชนทั้งสองศาสนาในชุมชนคือไทยพุทธกับไทยมุสลิม และพัฒนากระบวนการดำเนินงานสงเคราะห์ช่วยเหลือคนทั่วไปและชุมชน จนกลายเป็นองค์กรที่เข้มแข็ง เนื่องจากมีองค์กรเครือข่ายทั้งภาครัฐและเอกชนเข้าร่วมกิจกรรมของสภากาชาดมากมายจนบังเกิดเป็นคุณูปการต่อท้องถิ่น คือ เกิดความเจริญก้าวหน้าทางกายภาพ ได้แก่ ถนน ไฟฟ้า ประปา เป็นต้น สร้างความเข้มแข็งแก่องค์กรการปกครองส่วนท้องถิ่น และเศรษฐกิจชุมชน ตลอดจนเกิดการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีและสิ่งแวดล้อมของชุมชน เป็นต้น³⁵

วัดปัญญานันทาราม อำเภอคลองหลวง จังหวัด ปทุมธานี ซึ่งเป็นวัดที่ได้รับการยอมรับจากสังคมว่าประสบความสำเร็จในการเผยแผ่ศาสนาธรรมแก่ประชาชนในระดับหนึ่ง ทั้งนี้เนื่องจากวัดได้กำหนดโครงการเผยแผ่ศาสนาธรรมแก่ประชาชนไว้ถึง 10 โครงการด้วยกัน ดังนี้

1. โครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน ซึ่งเป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้เยาวชนชายได้ฝึกตนเพื่อเป็นเหล่ากอของสมณะเช่นเดียวกับพระราหูล เป็นการสร้างศาสนทายาทให้เรียนรู้พระพุทธศาสนาและนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน สร้างความสุขความภูมิใจให้พ่อแม่และสังคม
2. โครงการอบรมเยาวชน "ค่ายพุทธบุตร" เป็นโครงการที่มุ่งพัฒนาเยาวชนทั้งชายและหญิงไม่ให้เฟลิดเฟลีนในกระแสค่านิยมโลกตะวันตก และสร้างจิตสำนึก สร้างภูมิคุ้มกันที่ดียิ่งขึ้นให้เกิดขึ้นด้วยคุณธรรม
3. โครงการสร้างคุณภาพชีวิต "ค่ายคุณธรรม" เป็นการจัดกิจกรรมเพื่อให้ผู้ที่มีวัยเลยภาวะความเป็นหนุ่มสาวไปแล้ว ได้มีโอกาสเข้ามาศึกษาธรรม เพื่อให้เข้าใจชีวิตและรู้จักตัวเองมากยิ่งขึ้น จนสามารถใช้ชีวิตได้อย่างมีความสุข
4. โครงการเพิ่มโอกาสบวชเนกขัมมบารมี (ศุภ-อาทิตย์) เป็นกิจกรรมที่มุ่งหวังให้ผู้ปฏิบัติได้มีโอกาสแก่ชีวิตในการนำตนเองเข้าหาธรรมะ ด้วยการศึกษารวม สวดมนต์ภาวนา บริหารจิต เป็นต้น
5. โครงการสืบสานวัฒนธรรมรักษาอุโบสถ (วันพระ) มุ่งหวังให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมประพฤติตนเป็นแบบอย่างตามทัศนคติที่ว่า "ทำดีไว้ให้ลูก ทำถูกไว้ให้หลาน ตายเสียก่อนตาย" ในกิจกรรมจะมีการทำวัตร สวดมนต์ เจริญจิตภาวนา และสนทนาธรรมกับพระภิกษุ เป็นต้น

³⁴ ประภาพรรณ วงศาโรจน์, วัดตะโหนด อำเภอตะโหนด จังหวัดพัทลุง แหล่งเรียนรู้ของชุมชนดีเด่น (กรุงเทพมหานคร: บริษัทพิมพ์ดีการพิมพ์ จำกัด, 2548), น. 18.

³⁵ เรื่องเดียวกัน.

6. โครงการชีวิตใหม่ (บำเพ็ญบารมีวันอาทิตย์) เป็นกิจกรรมเปิดโอกาสให้ผู้ที่มีเวลาว่างในวันอาทิตย์ได้มาเข้าวัด ฟังธรรม เจริญจิตตภาวนา โดยจัดกิจกรรมเช่นเดียวกับวันพระ

7. โครงการสร้างความสุขด้วยการบำเพ็ญบุญ เป็นการจัดกิจกรรมการปฏิบัติธรรมเป็นกรณีพิเศษ เนื่องในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น วันวิสาขบูชา วันมาฆบูชา

8. โครงการวิปัสสนาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต

9. โครงการสัมมนาเผยแผ่ความรู้ เป็นโครงการที่เชิญนักวิชาการและพุทธศาสนิกชนที่สนใจเข้าร่วมสัมมนาวิชาการทางพระพุทธศาสนา ซึ่งจะจัดระหว่างวันที่ 10-12 พฤษภาคม ของทุกปี เพื่อเป็นธรรมสมโภชน์แด่พระธรรมโกศาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ) ในโอกาสครบรอบชาตกาล

10. โครงการธรรมทานเพื่อปัญญาบารมี เป็นกิจกรรมการเผยแผ่โดยการการจัดพิมพ์หนังสือธรรมะ เทปธรรมะ หรือบทความทางพระพุทธศาสนาแจกพุทธศาสนิกชน³⁶

จากกิจกรรมทั้ง 10 โครงการที่ทางวัดได้กำหนดและดำเนินการด้วยความมุ่งมั่นได้สร้างคุณูปการอันยิ่งใหญ่ให้เกิดขึ้นทั้งกับพระพุทธศาสนาและสังคม พุทธศาสนิกชนจำนวนไม่น้อยได้มีโอกาสพัฒนาตนตามหลักการของพระพุทธศาสนา โดยผ่านกิจกรรมของวัดปัญญานันทาราม วัดจึงได้รับการยอมรับจากสังคมโดยประเมินได้จากรางวัลหรือเกียรติคุณต่าง ๆ ด้านการเผยแผ่มากมาย เช่น 29 มกราคม 2545 ได้รับคัดเลือกเข้าสู่โครงการนำร่องการจัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนธรรมของวัดในพระพุทธศาสนา ด้านการจัดกิจกรรมด้านการเผยแผ่ศาสนธรรม จากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานรัฐมนตรี และปี 2547 ได้รับโล่รางวัลดีเด่น ด้านการเผยแผ่ศาสนธรรม ในโครงการวิจัยและส่งเสริมวัดเพื่อการพัฒนาการศึกษาและเผยแผ่ศาสนธรรม สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ เป็นต้น³⁷

การจัดกิจกรรมของวัดตะไหนด และวัดปัญญานันทารามเป็นเพียงตัวอย่างหนึ่งเท่านั้นที่ผู้วิจัยยกขึ้นมากล่าว เพราะโดยความเป็นจริงวัดที่จัดกิจกรรมเพื่อการอนุเคราะห์ต่อชุมชนจนได้รับการยอมรับยังมีอีกมาก จะเห็นได้จากงานวิจัยของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการที่ได้ทำการศึกษาถึงวัดที่จัดกิจกรรมด้านการสัมพันธ์ต่อชุมชนได้แสดงให้เห็นถึงวัดที่ประสบความสำเร็จในการจัดกิจกรรมด้านนี้ ได้แก่ วัดที่ได้รับคัดเลือกให้

³⁶ สอาดลักษณ์ จงคล้ายกลาง, วัดปัญญานันทาราม อำเภอดงหลวง จังหวัดสุพรรณบุรี การเผยแผ่ศาสนธรรมดีเด่น (กรุงเทพมหานคร: บริษัทพิมพ์ดีการพิมพ์ จำกัด, 2548), น.22-28.

³⁷ เรื่องเดียวกัน, น. 3233.

เป็นวัดดีเด่นด้านการจัดการศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ มีถึง 3 วัด มีวัดอนงคาราม เขต คลองสาน กรุงเทพมหานคร เป็นต้น วัดที่ได้รับคัดเลือกให้เป็นวัดดีเด่นด้านการจัดโรงเรียนเอกชน การกุศลของวัด มีถึง 11 วัด มีวัดใหม่กรทอง อำเภอศรีมหาโพธิ์ จังหวัดปราจีนบุรี เป็นต้น วัดที่ได้รับคัดเลือกให้เป็นวัดดีเด่นด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม มีถึง 14 วัด มีวัดปัญญานันทาราม เป็นต้น วัดที่ได้รับคัดเลือกให้เป็นวัดดีเด่นด้านการจัดวัดให้แหล่งการเรียนรู้มีถึง 11 วัด มีวัดตะโหมด เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ได้แสดงให้เห็นว่าในสังคมยุคปัจจุบันวัดที่จัดกิจกรรมด้านความสัมพันธ์ต่อ ชุมชนได้ใกล้เคียงกับพุทธประสงค์ ยังมีอยู่ ถึงแม้แต่ละวัดจะมีรูปแบบและวิธีการแตกต่างกันแต่ก็ มีเป้าหมายอย่างเดียวกันคือนำธรรมอันบริสุทธิ์สู่ชุมชน

(2) ลักษณะกิจกรรมของวัดที่ห่างไกลจากพุทธประสงค์ ในเบื้องต้นผู้วิจัยได้ ยกตัวอย่างวัดที่จัดกิจกรรมด้านการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนที่เป็นไปตามพุทธประสงค์แล้ว เมื่อจะกล่าวถึงวัดที่จัดกิจกรรมในลักษณะนี้แต่ห่างไกลจากพุทธประสงค์ ผู้วิจัยจะไม่ขอกล่าว เจาะจงเป็นรายวัด แต่จะกล่าวถึงลักษณะของกิจกรรมที่วัดต่างๆ ในปัจจุบันนิยมจัดกัน โดยจะ พยายามประมวลภาพให้เห็นว่ากิจกรรมใดบ้างเข้าข่ายกิจกรรมที่ห่างไกลพุทธประสงค์ และเพราะ เหตุใดท่านจึงเรียกว่าเป็นกิจกรรมที่ห่างไกลจากพุทธประสงค์

ในยุคปัจจุบันกิจกรรมด้านความสัมพันธ์กับชาวบ้านที่พระสงฆ์ดำเนินการอยู่ซึ่งได้ชื่อ ว่าผิดจากพุทธประสงค์ เพราะวัดหรือพระสงฆ์บางรูปละเลยความสัมพันธ์ระบบบุญกุศลมุ่ง ความสัมพันธ์ระบบประโยชน์ กล่าวคือความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชาวบ้านหรือชุมชนควรดำเนิน ไปในรูปแบบของบุญกุศล โดยวัดและพระสงฆ์ต้องทำหน้าที่ให้ธรรมแก่ชาวบ้าน โดยการสั่งสอน ให้รู้จักเว้นจากความชั่ว ตั้งมั่นในความดี ทำจิตใจให้สะอาดบริสุทธิ์ ชี้แนะแนวทางที่ถูกต้องใน การดำเนินชีวิตให้ กิจกรรมทุกอย่างจึงควรตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเมตตา อนุเคราะห์ชาวบ้าน ด้วยใจที่บริสุทธิ์ไม่หวังผลตอบแทน แต่ในปัจจุบันกิจกรรมในลักษณะนี้เริ่มน้อยลง เนื่องจาก พระภิกษุบางรูปไม่ได้สงเคราะห์ชาวบ้านด้วยใจอันบริสุทธิ์ แต่มุ่งหวังผลประโยชน์ด้านอามิสตอบ แทน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะวัดบางส่วนในปัจจุบันละทิ้งการพัฒนาด้านจิตใจเน้นการพัฒนาทางด้าน วัดถุกมากเกินไป การจัดกิจกรรมของวัดที่เข้าไปสัมพันธ์กับชาวบ้านจึงมุ่งเน้นการระดมทุนเพื่อการ ก่อสร้างมากกว่าการช่วยเหลือชาวบ้านให้พ้นจากความทุกข์ คนที่เข้าวัดไม่ค่อยได้รับการขัดเกลา ด้วยกิจกรรมที่สร้างฐานความเป็นคนในทางจิตวิญญาณจากวัดและพระสงฆ์เท่าที่ควร ดังที่ ศาสตราจารย์ (พิเศษ) เสฐียรพงษ์ วรรณปก กล่าวว่า “ปัจจุบันพระมีความคิดเป็นนักวัตถุนิยมถูก อามิสครอบงำ พระจึงไม่เป็นพระเพราะในสมองมีแต่โครงการหาเงินและเป็นเรื่องของผลประโยชน์

กิจกรรมต่าง ๆ ของวัดจึงเบี่ยงเบนไปจากเป้าหมายเดิม"³⁸ ผลสืบเนื่องที่เกิดจากความสัมพันธ์ที่เบี่ยงเบนนี้ ได้ก่อให้เกิดกิจกรรมที่ผิดหลักการของพุทธศาสนาหลายประการ ที่เด่นชัดที่สุด 2 ประการคือ

ประการที่ 1 เกิดกิจกรรมที่ผิดหลักไตรสิกขา กล่าวคือ ในปัจจุบันการจัดกิจกรรมของบางวัดไม่ได้ส่งเสริมการศึกษาตามหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญาให้เกิดแก่ชาวบ้านหรือชุมชน แต่กลับส่งเสริมให้ชาวบ้านหรือชุมชนหลงมกภายในเรื่องไสยศาสตร์ เช่น การจัดกิจกรรมไปห้วย ดูนมอ สะเดาะเคราะห์ ปลูกเสกพระเครื่อง วัตถุมงคลหรือเครื่องรางของขลังทั้งหลาย ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้ขัดกับหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา เช่น การมอมเมาชาวบ้านด้วยเครื่องรางของขลังเป็นการทำร้ายหลักการของพุทธศาสนา 2 ประการ คือ 1) ทำลายหลักกรรม เนื่องจากพุทธศาสนาสอนเรื่องกรรมคือผลจากการกระทำ แต่ผู้ที่หมกมุ่นอยู่กับเครื่องรางของขลังโดยส่วนมากจะคอยหวังผลสำเร็จจากการดลบันดาลของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ไม่ยอมทำความเพียรด้วยตนเอง กลายเป็นผู้ยอมให้อำนาจหรือคอยโชคหรือหวังลาภเลื่อนลอย 2) ทำให้เสียหลักสิกขา คือหลักแห่งการฝึกฝนพัฒนาตน กล่าวคือ ผู้ที่ยึดมั่นหรือมัวเมาในเรื่องเครื่องรางของขลังโดยส่วนมากจะมีพฤติกรรมวุ่นวายอยู่กับการหวังพึ่งพิงสิ่งภายนอก ขาดความเชื่อมั่นในตนเองจนเป็นเหตุให้ไม่เกิดการพัฒนาทางด้านจิตใจและภูมิปัญญา³⁹ วัดหรือพระสงฆ์ที่จัดกิจกรรมเหล่านี้ส่วนหนึ่งเพราะหวังผลประโยชน์ในเรื่องเงินทองจากบุคคลที่เข้าร่วมกิจกรรม ถึงแม้หลายท่านจะให้เหตุผลว่ากิจกรรมเหล่านี้ เป็นวิธีการสร้างขวัญกำลังใจให้เกิดขึ้นเป็นส่วนหนึ่งของการสงเคราะห์ชุมชนก็ตาม แต่โดยความเป็นจริงแล้วไม่สามารถช่วยให้คนพ้นจากความทุกข์ได้ เป็นการช่วยเหลือที่ผิดวิธีและผิดหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา ไม่เป็นไปตามพุทธประสงค์

ประการที่ 2 เกิดกิจกรรมการเรียไร สืบเนื่องจากการมุ่งสร้างวัดดู ทำให้บางวัดได้ใช้กิจกรรมซึ่งบางครั้งเป็นกิจกรรมที่เป็นพุทธบัญญัติเป็นเครื่องมือในการเรียไรเงินทองจากชาวบ้าน เช่น การทอดกฐิน การทอดผ้าป่าของวัดต่าง ๆ ในปัจจุบันที่ใช้พิธีกรรมตามพุทธบัญญัติเป็นเพียงส่วนประกอบของพิธีกรรมเท่านั้น เป้าหมายอยู่ที่ยอดเงินบริจาค ที่สำคัญคือพระที่สามารถหาเงิน

³⁸อ้างถึงใน พระมหาสมชาย เจริญกิจ, "วัดในพระพุทธศาสนาที่พึงประสงค์: ศึกษาเปรียบเทียบลักษณะกิจกรรมของวัดในพุทธศาสนาที่พึงประสงค์ กับสภาพความเป็นจริงของวัดในสังคมไทยปัจจุบัน," น. 159.

³⁹พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), สิ่งศักดิ์สิทธิ์ เทวฤทธิ์ ปาฏิหาริย์ (กรุงเทพมหานคร: บริษัทสหธรรมิกจำกัด, 2538), น. 5-7.

มาสร้างวัดได้มากมักจะได้รับการยกย่องจากชาวบ้านว่าเป็นพระที่เก่ง นอกจากนั้นผลงานในการสร้างวัดยังเป็นปัจจัยให้ได้รับสมณศักดิ์ในระดับต่าง ๆ ด้วยเหตุผลเหล่านี้เองทำให้พระจำนวนหนึ่งมุ่งเน้นแต่การจัดกิจกรรมหาเงินมาสร้างวัดจนลืมน้ำที่ของพระสงฆ์คือการสอนธรรมะเผยแผ่ธรรมะ กล่าวโดยสรุปก็คือพระสงฆ์บางรูปกำลังลืมน้ำที่ ๆ แท้จริงของตน แต่กลับไปทำน้ำที่ของฆราวาส เพราะการหาเงินสร้างวัดเป็นเรื่องของฆราวาส จะเห็นได้จากคำกล่าวของ ศาสตราจารย์ (พิเศษ) เสฐียรพงษ์ วรรณปก ว่า

การหาเงินหาทองสร้างโบสถ์สร้างวิหารเป็นหน้าที่ของชาวบ้าน มิใช่หน้าที่ของพระสงฆ์ เพราะชาวบ้านไม่ทำหน้าที่พระก็ต้องดิ้นรน พระบางรูปมีความสามารถในการหาเงินเก่งชาวบ้านแทนที่จะนึกตำหนิตัวเองว่าทำหน้าที่บกพร่องกลับไปสนับสนุน ทำให้พระลืมน้ำที่ของท่านคือสอนประชาชน เป็นผู้นำทางสติปัญญา นอกจากนั้นสาเหตุที่ทำให้พระไขว่ไขว่ออกไปจากหน้าที่ของท่านคือในการพิจารณาให้ตำแหน่งสมณศักดิ์จะมองแต่สิ่งที่จับต้องได้ใครสร้างโบสถ์สร้างวิหารมากแค่ไหนก็ได้พิจารณาตำแหน่งหรือเลื่อนตำแหน่งจึงทำให้พระแข่งขันกันในการสร้างวัด⁴⁰

จากข้อมูลที่ได้นำเสนอในข้างต้นนั้น ได้แสดงให้เห็นถึงส่วนหนึ่งของกิจกรรมที่ห่างไกลจากพุทธประสงค์ ซึ่งในปัจจุบันมีวัดจำนวนไม่น้อยได้ดำเนินกิจกรรมเช่นนี้ หากไม่ได้รับการแก้ไขอย่างถูกต้องภาพลักษณ์ของวัดและพระสงฆ์ ต้องเสียหายอย่างแน่นอน

จากข้อมูลที่ได้นำเสนอมาทั้งหมดสามารถสรุปได้ในเบื้องต้นถึงลักษณะวัดที่เป็นไปตามพุทธประสงค์ ทั้งในด้านสภาพแวดล้อม แนวคิดหรือขอบเขตในการก่อสร้างถาวรวัตถุ และกิจกรรมของวัดและของพระสงฆ์ว่ามีลักษณะเป็นอย่างไร พร้อมทั้งได้เปรียบเทียบกับลักษณะของวัดในปัจจุบัน จนสามารถมองเห็นภาพในระดับหนึ่งว่า วัดในปัจจุบันมีทั้งวัดที่สามารถรักษาคติเดิมเอาไว้ได้และวัดที่ไม่สามารถรักษาคติเดิมตามพุทธประสงค์เอาไว้ได้ แต่ข้อมูลที่น่าเสนอนั้นเป็นการอ้างอิงจากพระไตรปิฎก งานวิจัยและหนังสือหรือเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องซึ่งหลายท่านอาจตั้งข้อสงสัยว่าข้อมูลที่นำเสนอ นั้น บางส่วนเป็นข้อมูลที่มีการเขียนหรือทำการวิจัยไว้นาน

⁴⁰ อ้างถึงใน พระมหาสมชาย เจริญกิจ, "วัดในพระพุทธศาสนาที่พึงประสงค์: ศึกษาเปรียบเทียบลักษณะกิจกรรมของวัดในพุทธศาสนาที่พึงประสงค์ กับสภาพความเป็นจริงของวัดในสังคมไทยปัจจุบัน," น. 159.

แล้ว อาจจะทำให้คำตอบได้ไม่ตรงกับสภาพความเป็นจริงในปัจจุบัน เพราะเหตุการณ์มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ทุกขณะอาจเป็นเหตุให้แนวคิดในด้านต่าง ๆ ของคนในปัจจุบันเปลี่ยนไป ลักษณะวัดในอุดมคติของคนในปัจจุบันอาจจะแตกต่างจากอดีตก็เป็นไปได้

ด้วยเหตุนี้เอง ในการทำวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาวัดให้เป็นเขตปลอดอบายมุข ศึกษาเฉพาะกรณีวัดชลประทานรังสฤษฎ์”⁴¹ ผู้วิจัยนอกจากจะออกแบบสอบถามพระภิกษุที่จำพรรษาในวัดชลประทานฯ จำนวน 152 รูป และฆราวาสผู้มาบำเพ็ญบุญหรือทำกิจกรรมที่วัดชลประทานฯ จำนวน 300 คน เพื่อต้องการทราบถึงทัศนะเกี่ยวกับแนวทางในการพัฒนาวัดให้เป็นเขตปลอดอบายมุขแล้ว ยังได้ถือโอกาสสอบถามถึงทัศนะเกี่ยวกับลักษณะวัดในอุดมคติควบคู่ไปด้วย เพื่อต้องการทราบว่าวัดในอุดมคติของท่านเหล่านั้นมีลักษณะเป็นเช่นไร

เพราะฉะนั้น เพื่อแสดงให้เห็นว่าพระภิกษุจำนวน 152 รูปที่จำพรรษาในวัดชลประทานฯ และฆราวาสผู้มาบำเพ็ญบุญหรือทำกิจกรรมที่วัดมีทัศนะเกี่ยวกับวัดในอุดมคติเช่นไร ผู้วิจัยจึงขอนำเสนอข้อมูลจากการตอบแบบสอบถาม โดยในเบื้องต้นจะนำเสนอข้อมูลจากผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นบรรพชิตก่อนแล้วจะนำเสนอข้อมูลการตอบแบบสอบถามของฆราวาสในภายหลัง

3.1.3 ข้อมูลจากแบบสอบถาม

ในการศึกษาวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมข้อมูลส่วนหนึ่ง จากการแจกแบบสอบถาม และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยคำร้อยละ นำเสนอในรูปตารางเชิงพรรณนา เพื่อนำมาเสริมให้งานวิจัยมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น เนื่องด้วยงานวิจัยชิ้นนี้ เป็นการวิจัยเฉพาะกรณีวัดชลประทานฯ ดังนั้น ในการแจกแบบสอบถามผู้วิจัยจึงจะสอบถามบุคคลสองกลุ่มหลักคือ กลุ่มพระภิกษุที่จำพรรษาประจำวัดชลประทานฯ และกลุ่มฆราวาสผู้มาบำเพ็ญบุญหรือทำกิจกรรมที่วัดชลประทานฯ โดยแยกเป็น 2 กลุ่มตัวอย่างดังนี้ คือ พระภิกษุจำนวน 152 รูป และฆราวาสจำนวน 300 คน ผู้วิจัยถือว่าผู้ตอบแบบสอบถามเหล่านี้เป็นตัวแทนของพระภิกษุผู้จำพรรษาประจำวัดชลประทานฯ และเป็นตัวแทนของฆราวาสผู้มาบำเพ็ญบุญหรือประกอบพิธีกรรมที่วัด ซึ่งมีผลที่ได้รับจากการศึกษาวิจัยดังนี้

⁴¹วัดชลประทานรังสฤษฎ์ในครั้งต่อ ๆ ไปจะใช้คำย่อว่า “วัดชลประทานฯ” แทน

1) กลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นพระภิกษุ ผู้วิจัยได้การแจกแบบสอบถามแก่พระภิกษุที่จำพรรษาประจำวัดชลประทานฯ เพื่อต้องการทราบทัศนะเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาวัดให้เป็นเขตปลอดอบายมุขด้วยหลักพุทธธรรม ของวัดชลประทานฯในด้านต่าง ๆ เนื่องจากเห็นว่าพระภิกษุเหล่านี้เป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงกับการดำเนินนโยบายของวัด ผู้วิจัยได้แบ่งแบบสอบถามออกเป็น 10 หมวด คือ

หมวดที่ 1 ภูมิหลังทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

หมวดที่ 2 วัดในอุดมคติ

หมวดที่ 3 ความรู้เรื่องอบายมุข

หมวดที่ 4 สภาพปัญหาอบายมุขในวัดชลประทานฯ

หมวดที่ 5 ความสำเร็จในการพัฒนาวัดให้เป็นเขตปลอดอบายมุข

หมวดที่ 6 ความล้มเหลวในการพัฒนาวัดให้เป็นเขตปลอดอบายมุข

หมวดที่ 7 การมีส่วนร่วมในการพัฒนาวัดให้เป็นเขตปลอดอบายมุข

หมวดที่ 8 ปัญหาและอุปสรรค

หมวดที่ 9 แนวทางการแก้ปัญหา

หมวดที่ 10 ข้อเสนอแนะ

ก) ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นพระสงฆ์ ก่อนจะทราบ ถึงระดับความเข้าใจหรือทัศนะเกี่ยวกับการพัฒนาวัดให้เป็นเขตปลอดอบายมุข จำเป็นต้องทราบถึงภูมิหลังทั่วไปเกี่ยวกับอายุ พรรษา และระดับการศึกษา เป็นต้น ของผู้ตอบแบบสอบถาม เพราะภูมิหลังทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามเหล่านี้ มีความสัมพันธ์กับการแสดงทัศนะเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาวัดให้เป็นเขตปลอดอบายมุขด้วยหลักพุทธธรรม ของวัดชลประทานฯ และผลจากข้อมูลของผู้ตอบแบบสอบถาม ปรากฏผลตามตารางที่ 3.1 - 3.6 ดังนี้

ตารางที่ 3.1
แสดงจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่เป็นพระภิกษุ จำแนกตามอายุ

อายุ/ปี	จำนวน/รูป	ร้อยละ
20 - 30 ปี	73	48.03
31 - 40 ปี	43	28.29
41 - 50 ปี	15	9.87
51 - 60 ปี	17	11.18
61 ปีขึ้นไป	4	2.63
รวม	152	100.00

จากตารางที่ 3.1 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามมีอายุระหว่าง 20-30 ปี ร้อยละ 48.03 (73 รูป) อายุระหว่าง 31 – 40 ปี ร้อยละ 28.29 (43 รูป) อายุระหว่าง 51 - 60 ปี ร้อยละ 11.18 (17 รูป) อายุระหว่าง 41 - 50 ปี ร้อยละ 9.87 (15 รูป) และอายุ 61 ปี ขึ้นไป ร้อยละ 2.63 (4 รูป)

ตารางที่ 3.2
แสดงจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่เป็นพระภิกษุ จำแนกตามพรรษา

พรรษา	จำนวน/รูป	ร้อยละ
1 - 5	62	40.79
6 - 10	38	25.00
11 - 20	31	20.39
21 พรรษาขึ้นไป	21	13.82
รวม	152	100.00

จากตารางที่ 4.2 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามมีพรรษาระหว่าง 1-5 พรรษา ร้อยละ 40.79 (62 รูป) พรรษาระหว่าง 6 – 10 พรรษา ร้อยละ 25.00 (38 รูป) พรรษาระหว่าง 11- 20 พรรษา ร้อยละ 20.39 (31 รูป) และ 21 พรรษา ขึ้นไป ร้อยละ 13.82 (21 รูป)

ตารางที่ 3.3

แสดงจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่เป็นพระภิกษุ จำแนกตามระดับการศึกษา/ นักรธรรม

ระดับการศึกษานักรธรรม	จำนวน/รูป	ร้อยละ
น.ธ. ตรี	22	14.47
น.ธ. โท	5	3.29
น.ธ. เอก	110	72.37
ยังไม่ได้ศึกษา	15	9.87
รวม	152	100.00

จากตารางที่ 3.3 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามมีระดับการศึกษานักรธรรมชั้นเอก ร้อยละ 72.37 (110 รูป) มีระดับการศึกษานักรธรรมชั้นตรี ร้อยละ 14.47 (22 รูป) ยังไม่ได้ศึกษานักรธรรม ร้อยละ 9.87 (15 รูป) และ มีระดับการศึกษานักรธรรมชั้นโท ร้อยละ 3.29 (5 รูป)

ตารางที่ 3.4

แสดงจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่เป็นพระภิกษุ จำแนกตามระดับการศึกษา/ บาลี

ระดับการศึกษาบาลี	จำนวน/รูป	ร้อยละ
1 - 2 - ป.ธ. 3	36	23.68
ป.ธ. 4 - 6	45	29.61
ป.ธ. 7 - 9	13	8.55
ยังไม่ได้ศึกษา	58	38.16
รวม	152	100.00

จากตารางที่ 3.4 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามที่ยังไม่ได้ศึกษาบาลี ร้อยละ 38.16 (58 รูป) มีระดับการศึกษาบาลีชั้น ป.ธ. 4-6 ร้อยละ 29.61 (45 รูป) มีระดับการศึกษาบาลีชั้นประโยค 1-2 - ป.ธ. 3 ร้อยละ 23.68 (36 รูป) และ มีระดับการศึกษาบาลี ป.ธ. 7-9 ร้อยละ 8.55 (13 รูป)

ตารางที่ 3.5

แสดงจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่เป็นพระภิกษุ จำแนกตามระดับการศึกษา/ ทางโลก

ระดับการศึกษาทางโลก	จำนวน/รูป	ร้อยละ
ประถมศึกษาหรือต่ำกว่า	10	6.58
มัธยมศึกษาตอนต้น	14	9.21
มัธยมศึกษาตอนปลาย	35	23.03
ป.ว.ช.	3	1.97
ป.ว.ส. หรืออนุปริญญา	3	1.97
ปริญญาตรี	72	47.37
ปริญญาโทขึ้นไป	15	9.87
รวม	152	100.00

จากตารางที่ 3.5 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามมีระดับการศึกษาปริญญาตรี ร้อยละ 47.37 (72 รูป) มีระดับการศึกษามัธยมศึกษาตอนปลาย ร้อยละ 23.03 (35 รูป) มีระดับการศึกษาปริญญาโทขึ้นไป ร้อยละ 9.87 (15 รูป) มีระดับการศึกษามัธยมศึกษาตอนต้น ร้อยละ 9.21 (14 รูป) มีระดับการศึกษาประถมศึกษาหรือต่ำกว่า ร้อยละ 6.58 (10 รูป) มีระดับการศึกษา ป.ว.ช. ป.ว.ส. หรืออนุปริญญา ร้อยละ 1.97 (3 รูป) เท่ากัน

ตารางที่ 3.6

แสดงจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่เป็นพระภิกษุ จำแนกตามตำแหน่ง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

ตำแหน่ง	จำนวนความถี่	ร้อยละ
พระลูกวัด	64	22.54
พระนักศึกษา	93	32.75
ครูสอนปริยัติธรรม	65	22.88
พระสังฆาธิการ	2	0.70
พระวิทยากร	48	16.90
อื่น ๆ	12	4.23
รวม	284	100.00

หมายเหตุ: คิดจากความถี่ของจำนวนการตอบแบบสอบถามทั้งหมด

จากตารางที่ 3.6 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีตำแหน่งเป็นพระนักศึกษาร้อยละ 32.75 (93 คน) มีตำแหน่งเป็นครูสอนปริยัติธรรม ร้อยละ 22.88 (65 คน) มีตำแหน่งเป็นพระลูกวัด ร้อยละ 22.54 (64 คน) มีตำแหน่งเป็นพระวิทยากร ร้อยละ 16.90 (48 คน) อื่น ๆ ร้อยละ 4.23 (12 คน) และ มีตำแหน่งเป็นพระสังฆาธิการ ร้อยละ 0.70 (2 คน)

ข) ข้อมูลเกี่ยวกับทัศนะเรื่องวัดในอุดมคติของผู้ตอบแบบสอบถาม ในการศึกษาวิจัยนี้ ผู้วิจัยต้องการทราบว่า บรรพชิตที่จำพรรษาประจำวัดชลประทานฯ มีทัศนะเช่นไรเกี่ยวกับวัดในอุดมคติ โดยมีผลปรากฏตามตารางที่ 3.7- 3.15 ดังนี้

ตารางที่ 3.7
ในทัศนะของท่าน วัดควรตั้งอยู่ในสภาพแวดล้อมเช่นไร

ข้อความ	จำนวน/รูป	ร้อยละ
อยู่ในเขตเมือง หรือชุมชน	34	22.37
อยู่ชานเมือง	75	49.34
อยู่ในป่า	41	26.97
อื่น ๆ	2	1.32
รวม	152	100.00

จากตารางที่ 3.7 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นว่าวัดในอุดมคติควรตั้งอยู่ชานเมือง ร้อยละ 49.34 (75 รูป) อยู่ในป่า ร้อยละ 26.97 (41 รูป) และอยู่ในเขตเมืองและชุมชน 22.37 (34 รูป) อื่น ๆ 1.32 (2 รูป)

ตารางที่ 3.8
สภาพแวดล้อมภายในวัดควรเป็นเช่นไร

ข้อความ	จำนวน/รูป	ร้อยละ
มีถาวรวัตถุ เช่น อุโบสถ ศาลาวิหาร กุฏิ หลังใหญ่ สวยงาม	11	7.24
มีต้นไม้ร่มรื่น	130	85.53
มีผู้คนเข้าออกเป็นจำนวนมากในแต่ละวัน	2	1.31
มีคนเข้าออกน้อย	9	5.92
รวม	152	100.00

จากตารางที่ 3.8 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นว่าสภาพแวดล้อมภายในวัดควรมีต้นไม้ร่มรื่น ร้อยละ 85.53 (130 รูป) มีถาวรวัตถุ เช่น อุโบสถ ศาลา วิหาร กุฏิ หลังใหญ่ สวยงาม ร้อยละ 7.24 (11 รูป) มีรูปเข้าออกน้อย ร้อยละ 5.92 (9 รูป) และมีผู้รูปเข้าออกเป็นจำนวนมากในแต่ละวัน ร้อยละ 1.31 (2 รูป)

ตารางที่ 3.9

วัดควรมีข้อกำหนดอย่างไรในการสร้างถาวรวัตถุภายในวัด

ข้อความ	จำนวน/รูป	ร้อยละ
สร้างตามกำลังความสามารถของเจ้าอาวาส	7	4.60
ควรสร้างเฉพาะที่จำเป็นต้องใช้ประกอบพิธีกรรม	110	72.37
แล้วแต่กำลังศรัทธาของประชาชน	35	23.03
รวม	152	100.00

จากตารางที่ 3.9 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นว่าวัดควรสร้างถาวรวัตถุภายในวัด เฉพาะที่จำเป็นต้องใช้ประกอบพิธีกรรม ร้อยละ 72.37 (110 รูป) แล้วแต่กำลังศรัทธาของประชาชน ร้อยละ 23.03 (35 รูป) และสร้างตามกำลังความสามารถของเจ้าอาวาส ร้อยละ 4.60 (7 รูป)

ตารางที่ 3.10

วัดควรมีเครื่องอำนวยความสะดวก เช่น เครื่องปรับอากาศ

โทรศัพท์ โทรทัศน์คอมพิวเตอร์หรือไม่

ข้อความ	จำนวน/รูป	ร้อยละ
ควรมี	90	59.21
ไม่ควรมี	62	40.79
รวม	152	100.00

จากตารางที่ 3.10 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นว่าวัดควรมีเครื่องอำนวยความสะดวก เช่น เครื่องปรับอากาศ โทรศัพท์ โทรทัศน์คอมพิวเตอร์ ร้อยละ 59.21 (90 รูป) และไม่ควรมี ร้อยละ 40.79 (62 รูป)

ในประเด็นคำถามเกี่ยวกับวัดควรมีหรือไม่ควรมีเครื่องอำนวยความสะดวกนั้นจะเห็นได้ว่าการแสดงความคิดเห็นของพระภิกษุที่ตอบแบบสอบถามไม่แตกต่างกันมากนักคือ ผู้ที่เห็นว่าควรมีและไม่ควรมีมีจำนวนใกล้เคียงกัน ทั้งนี้ผู้วิจัยมีความเห็นว่าขึ้นอยู่กับมุมมองหรือเหตุผลของ

แต่ละบุคคล กล่าวคือผู้ที่เห็นว่าควรมี ส่วนหนึ่งเพราะมองว่าในปัจจุบันเครื่องอำนวยความสะดวกบางประเภท เช่น โทรศัพท์ คอมพิวเตอร์ มีประโยชน์ต่อการศึกษาและต้องงานด้านการเผยแพร่ ส่วนบุคคลที่เห็นว่าไม่ควรมี อาจเพราะเห็นว่าเครื่องอำนวยความสะดวกบางประเภทจะทำให้พระสงฆ์ติดกับความสะดวกสบายจนลืมนิสัยปฏิบัติหน้าที่ของตนและที่สำคัญเครื่องอำนวยความสะดวกบางอย่างก็จะกลายเป็นอบายมุขต่อผู้ใช้ เช่น พระสงฆ์ที่หมกมุ่นอยู่กับการดูทีวี การใช้คอมพิวเตอร์ อาจจะทำให้การปฏิบัติธรรมก่อให้เกิดความเสื่อมอย่างยิ่ง ซึ่งเมื่อพิจารณาแล้วเหตุผลของทั้งสองฝ่ายก็มีส่วนเป็นความจริง เมื่อเป็นเช่นนั้น การใช้เครื่องอำนวยความสะดวกจึงขึ้นอยู่กับจิตสำนึกของผู้ใช้ กล่าวคือ หากผู้ใช้มุ่งเอาคุณค่าแท้ก็จะได้รับประโยชน์มากมาย แต่หากมุ่งเอาแค่ความสะดวกสบาย หรือความเพลิดเพลิน เครื่องอำนวยความสะดวกบางประเภท เช่น โทรศัพท์ คอมพิวเตอร์หรือโทรศัพท์ ก็จะเป็นอบายมุขที่ก่อให้เกิดความเสื่อมแก่ผู้ใช้ อย่างมากมาย

ตารางที่ 3.11

ต้องการเจ้าอาวาสที่มีคุณสมบัติเช่นไร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

ข้อความ	จำนวนความถี่	ร้อยละ
มีความสามารถในการระดมทุนก่อสร้างถาวรวัตถุ	8	2.58
มีความสามารถในการด้านการเผยแผ่ธรรม	130	42.08
ความสามารถด้านการสอนวิปัสสนา	53	17.16
เคร่งครัดในกฎระเบียบ มีความเด็ดขาดในการปกครอง	113	36.57
เป็นพระเกจิอาจารย์	4	1.29
เป็นพระหมอดู	1	0.32
รวม	309	100.00

หมายเหตุ: คัดจากความถี่ของจำนวนการตอบแบบสอบถามทั้งหมด

จากตารางที่ 3.11 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นว่าการเจ้าอาวาสที่มีความสามารถในการด้านการเผยแผ่ธรรม ร้อยละ 42.08 (130 คะแนน) เกรงครัดในกฎระเบียบ มีความเด็ดขาดในการปกครอง ร้อยละ 36.57 (113 คะแนน) ความสามารถด้านการสอนวิปัสสนา ร้อยละ 17.16 (53 คะแนน) มีความสามารถในการระดมทุนก่อสร้างถาวรวัตถุ ร้อยละ 2.58 (8 คะแนน) เป็นพระเกจิอาจารย์ ร้อยละ 1.29 (4 คะแนน) และ เป็นพระหมอดู ร้อยละ 0.32 (1 คะแนน)

ตารางที่ 3.12

วัดในอุดมคติของท่านควรมีบทบาทเช่นใดด้านการศึกษา (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

ข้อความ	จำนวนความถี่	ร้อยละ
มีการเรียนการสอนทั้งแผนกนักธรรมและบาลีแก่พระภิกษุและสามเณร	131	34.29
มีการเรียนการสอนพระปริยัติสามัญ	66	17.28
เป็นศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์	77	20.16
มีการสอนธรรมศึกษาแก่พุทธบริษัท	108	28.27
รวม	382	100.00

หมายเหตุ: คิดจากความถี่ของจำนวนการตอบแบบสอบถามทั้งหมด

จากตารางที่ 3.12 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นว่าการวัดในอุดมคติควรมีบทบาทด้านการศึกษา ได้แก่ มีการเรียนการสอนทั้งแผนกนักธรรมและบาลีแก่พระภิกษุและสามเณร ร้อยละ 34.29 (131 คะแนน) มีการสอนธรรมศึกษาแก่พุทธบริษัท ร้อยละ 28.27 (108 คะแนน) เป็นศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ร้อยละ 20.16 (77 คะแนน) มีการเรียนการสอนพระปริยัติสามัญ ร้อยละ 17.28 (66 คะแนน)

ตารางที่ 3.13

วัดในอุดมคติของท่าน ควรมีบทบาทเช่นไรด้านกิจกรรมการเผยแพร่ของวัด (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

ข้อความ	จำนวนความถี่	ร้อยละ
ส่งพระภิกษุไปสอนหนังสือตามสถาบันการศึกษาต่าง ๆ	97	27.40
ส่งพระวิทยากรไปบรรยายธรรม ปาฐกถาธรรมในสถาบันต่าง ๆ	106	29.94
จัดอบรมค่ายพุทธบุตรและค่ายคุณธรรมตามสถาบันต่าง ๆ	76	21.47
จัดพิมพ์ หนังสือธรรมะ หรือวารสารของวัดแจก	75	21.19
รวม	354	100.00

หมายเหตุ: คิดจากความถี่ของจำนวนการตอบแบบสอบถามทั้งหมด

จากตารางที่ 3.13 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นว่าวัดในอุดมคติควรมีบทบาทด้านกิจกรรมการเผยแพร่ของวัด ได้แก่ ส่งพระวิทยากรไปบรรยายธรรม ปาฐกถาธรรมในสถาบันต่าง ๆ ร้อยละ 29.94 (106 คะแนน) ส่งพระภิกษุไปสอนหนังสือตามสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ร้อยละ 27.40 (97 คะแนน) จัดอบรมค่ายพุทธบุตรและค่ายคุณธรรมตามสถาบันต่าง ๆ ร้อยละ 21.47 (76 คะแนน) และจัดพิมพ์ หนังสือธรรมะ หรือวารสารของวัดแจก ร้อยละ 21.19 (75 คะแนน)

ตารางที่ 3.14

วัดในอุดมคติของท่านควรมีบทบาทเช่นไรในการจัดกิจกรรมด้านการเผยแผ่ภายในวัด (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

ข้อความ	จำนวนความถี่	ร้อยละ
จัดอบรมค่ายพุทธบุตร คุณธรรม	80	20.25
จัดอบรมวิปัสสนากรรมฐาน	89	22.53
จัดกิจกรรมบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน	83	21.01
จัดงานเทศกาลประจำปี	12	3.04
จัดโครงการปฏิบัติธรรมในวันสำคัญทางพุทธศาสนา	131	33.17
รวม	395	100.00

หมายเหตุ: คิดจากความถี่ของจำนวนการตอบแบบสอบถามทั้งหมด

จากตารางที่ 3.14 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นว่าวัดในอุดมคติควรมีบทบาทด้านกิจกรรมการเผยแผ่ภายในวัด ได้แก่ จัดโครงการปฏิบัติธรรมในวันสำคัญทางพุทธศาสนา ร้อยละ 33.17 (131 คะแนน) จัดอบรมวิปัสสนากรรมฐาน ร้อยละ 22.53 (89 คะแนน) จัดกิจกรรมบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน ร้อยละ 21.01 (83 คะแนน) จัดอบรมค่ายพุทธบุตรคุณธรรม ร้อยละ 20.25 (80 คะแนน) และจัดงานเทศกาลประจำปี ร้อยละ 3.04 (12 คะแนน)

ตารางที่ 3.15

วัดในอุดมคติของท่านควรมีบทบาทต่อชุมชนอย่างไร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

ข้อความ	จำนวนความถี่	ร้อยละ
ให้คำปรึกษาแก่ชุมชน	125	46.13
เป็นสถานที่ประชุมของชุมชน	65	23.98
เป็นที่พักอาศัยของศิษย์วัดเพื่อเรียนหนังสือ	81	29.89
รวม	271	100.00

หมายเหตุ: คิดจากความถี่ของจำนวนการตอบแบบสอบถามทั้งหมด

จากตารางที่ 3.15 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นว่าวัดในอุดมคติควรมีบทบาทต่อชุมชน ได้แก่ ให้คำปรึกษาแก่ชุมชน ร้อยละ 46.13 (125 คะแนน) เป็นที่พักอาศัยของศิษย์วัดเพื่อเรียนหนังสือ ร้อยละ 29.89 (81 คะแนน) และเป็นสถานที่ประชุมของชุมชน ร้อยละ 23.98 (65 คะแนน)

เมื่อมองภาพรวมทั่วไปจากการตอบแบบสอบถามของพระภิกษุที่จำพรรษายังวัดชลประทานฯ พบว่า วัดในอุดมคติตามทัศนะของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ ใกล้เคียงกับวัดที่เป็นไปตามพุทธประสงค์ ทั้งในด้านสถานที่ตั้งวัด บรรยากาศภายในวัด แนวคิดด้านการก่อสร้างถาวรวัตถุ รวมถึงกิจกรรมทั้งภายในวัดและนอกวัดก็เป็นกิจกรรมที่ใกล้เคียงกับพุทธประสงค์

2) ข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นฆราวาส ผู้วิจัยได้แจกแบบสอบถามแก่ฆราวาสผู้มาปฏิบัติธรรมที่วัดชลประทานฯ อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี เพื่อต้องการทราบทัศนะเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาวัดให้เป็นเขตปลอดอบายมุขด้วยหลักพุทธธรรมของวัดชลประทานฯ โดยผู้วิจัยได้แบ่งแบบสอบถามออกเป็น 10 หมวด คือ

หมวดที่ 1 ภูมิหลังทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

หมวดที่ 2 วัดในอุดมคติ

หมวดที่ 3 ความรู้เรื่องอบายมุข

หมวดที่ 4 สภาพปัญหาอบายมุขในวัดชลประทานฯ

หมวดที่ 5 ความสำเร็จในการพัฒนาวัดให้เป็นเขตปลอดอบายมุข

หมวดที่ 6 ความล้มเหลวในการพัฒนาวัดให้เป็นเขตปลอดอบายมุข

หมวดที่ 7 การมีส่วนร่วมในการพัฒนาวัดให้เป็นเขตปลอดอบายมุข

หมวดที่ 8 ปัญหาและอุปสรรค

หมวดที่ 9 แนวทางการแก้ปัญหา

หมวดที่ 10 ข้อเสนอแนะ

ก) ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นฆราวาส ก่อนจะทราบระดับความเข้าใจเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาวัดให้เป็นเขตปลอดอบายมุขด้วยหลักพุทธธรรม ของวัดชลประทานฯ ก่อนอื่นจำเป็นต้องทราบถึงภูมิหลังทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามโดยแบ่งออกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน โดยมีผลปรากฏตามตารางที่ 3.16-3.20 ดังนี้

ตารางที่ 3.16

แสดงจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่เป็นฆราวาส จำแนกตามเพศ

เพศ	จำนวน	ร้อยละ
ชาย	145	48.33
หญิง	155	51.67
รวม	300	100.00

จากตารางที่ 3.16 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามมีเพศหญิง ร้อยละ 51.67 (155 คน) และมีเพศชาย ร้อยละ 48.33 (145 คน)

ตารางที่ 3.17

แสดงจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่เป็นฆราวาส จำแนกตามอายุ

อายุ/ปี	จำนวน	ร้อยละ
20 - 30	97	32.33
31 - 40	68	22.67
41 - 50	55	18.33
51 - 60	50	16.67
61 ปีขึ้นไป	30	10.00
รวม	300	100.00

จากตารางที่ 3.17 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามมีอายุระหว่าง 20 – 30 ปี ร้อยละ 32.33 (97 คน) อายุระหว่าง 31 – 40 ปี ร้อยละ 22.67 (68 คน) อายุระหว่าง 41- 50 ปี ร้อยละ 18.33 (55 คน) อายุระหว่าง 51- 60 ปี ร้อยละ 16.67 (50 คน) และอายุ 61 ปี ขึ้นไป ร้อยละ 10.00 (30 คน)

ตารางที่ 3.18

แสดงจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่เป็นฆราวาสจำแนกตามระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
ประถมศึกษาหรือต่ำกว่า	22	7.33
มัธยมศึกษาตอนต้น	15	5.00
มัธยมศึกษาตอนปลาย	29	9.67
ป.ว.ช.	11	3.67
ป.ว.ส. หรืออนุปริญญา	20	6.67
ปริญญาตรี	164	54.66
ปริญญาโทขึ้นไป	39	13.00
รวม	300	100.00

จากตารางที่ 3.18 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามมีระดับการศึกษาปริญญาตรี ร้อยละ 54.66 (164 คน) มีระดับการศึกษาปริญญาโทขึ้นไป ร้อยละ 13.00 (39 รูป) มีระดับการศึกษามัธยมศึกษาตอนปลาย ร้อยละ 9.67 (29 คน) มีระดับการศึกษาประถมศึกษาหรือต่ำกว่า ร้อยละ 7.33 (22 คน) มีระดับการศึกษา ป.ว.ส.หรืออนุปริญญา ร้อยละ 6.67 (20 คน) มีระดับการศึกษามัธยมศึกษาตอนต้น ร้อยละ 5.00 (15 คน) และมีระดับการศึกษา ป.ว.ช. ร้อยละ 3.67 (11 คน)

ตารางที่ 3.19
แสดงจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่เป็นมรวาส จำแนกตามอาชีพ

อาชีพ	จำนวน	ร้อยละ
ข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ	58	19.33
นักศึกษา	16	5.33
พนักงานบริษัทเอกชน	94	31.34
ลูกจ้างประจำ	14	4.67
เจ้าของกิจการ	30	10.00
เกษตรกร	4	1.33
แม่บ้าน	25	8.33
อิสระ	33	11.00
รับจ้าง	20	6.67
อื่น ๆ	6	2.00
รวม	300	100.00

จากตารางที่ 3.19 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามมีอาชีพเป็นพนักงานบริษัทเอกชน ร้อยละ 31.34 (94 คน) มีอาชีพเป็นข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ ร้อยละ 19.33 (58 คน) มีอาชีพอิสระ ร้อยละ 11.00 (33 คน) มีอาชีพเป็นเจ้าของกิจการ ร้อยละ 10.00 (30 คน) มีอาชีพเป็นแม่บ้าน ร้อยละ 8.33 (25 คน) มีอาชีพรับจ้าง ร้อยละ 6.67 (20 คน) มีอาชีพเป็นนักศึกษา ร้อยละ 5.33 (16 คน) มีอาชีพเป็นลูกจ้างประจำ ร้อยละ 4.67 (14 คน) อื่น ๆ ร้อยละ 1.33 (4 คน)

ตารางที่ 3.20

แสดงจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่เป็นฆราวาส จำแนกตามรายได้เฉลี่ยต่อเดือน

รายได้เฉลี่ยต่อเดือน	จำนวน	ร้อยละ
3,000-5,000 บาท	21	7.00
5,001 -7,000 บาท	35	11.67
7,001-9,000 บาท	22	7.33
9,001 -12,000 บาท	49	16.33
มากกว่า 12,000 บาทขึ้นไป	159	53.00
อื่น ๆ	14	4.67
รวม	300	100.00

จากตารางที่ 3.20 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนมากกว่า 12,000 บาทขึ้นไป ร้อยละ 53.00 (159 คน) มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ระหว่าง 9,001 - 12,000 บาท ร้อยละ 16.33 (49 คน) มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ระหว่าง 5,001 -7,000 บาท ร้อยละ 11.67 (35 คน) มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ระหว่าง 7,001 -9,000 บาท ร้อยละ 7.33 (22 คน) มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ระหว่าง 3,000 -5,000 บาท ร้อยละ 7.00 (21 คน) และอื่น ๆ ร้อยละ 4.67 (14 คน)

ข) ข้อมูลเกี่ยวกับทัศนะเรื่องวัดในอุดมคติของฆราวาสผู้มาบำเพ็ญบุญที่วัดชลประทานฯ ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยต้องการทราบว่า ฆราวาสที่มาบำเพ็ญบุญหรือประกอบพิธีกรรมที่วัดชลประทานฯ มีทัศนะเกี่ยวกับวัดในอุดมคติอย่างไร ซึ่งผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสอบถามพบว่า ฆราวาสที่มาบำเพ็ญบุญที่วัดชลประทานฯมีทัศนะเกี่ยวกับวัดในอุดมคติแตกต่างกัน ดังผลการวิจัยซึ่งปรากฏตามตารางที่ 3.21-3.29 ดังนี้

ตารางที่ 3.21
วัดควรตั้งอยู่ในสภาพแวดล้อมเช่นไร

ข้อความ	จำนวน	ร้อยละ
อยู่ในเขตเมือง หรือชุมชน	107	35.67
อยู่ชานเมือง	138	46.00
อยู่ในป่า	55	18.33
รวม	300	100.00

จากตารางที่ 3.21 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นว่าวัดในอุดมคติควร ตั้งอยู่ชานเมือง ร้อยละ 46.00 (138 คน) อยู่ในเขตเมือง หรือชุมชน ร้อยละ 35.67 (107 คน) อยู่ในป่า ร้อยละ 18.33 (55 คน)

ตารางที่ 3.22
สภาพแวดล้อมภายในวัดควรเป็นเช่นไร

ข้อความ	จำนวน	ร้อยละ
มีถาวรวัตถุ เช่น อุโบสถ ศาลา วิหาร กุฏิ หลังใหญ่ สวยงาม	10	3.33
มีต้นไม้ร่มรื่น	281	93.67
มีผู้คนเข้าออกเป็นจำนวนมากในแต่ละวัน	2	0.67
มีคนเข้าออกน้อย	7	2.33
รวม	300	100.00

จากตารางที่ 3.22 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นว่าสภาพแวดล้อมภายในวัดควรมีต้นไม้ร่มรื่น ร้อยละ 93.67 (281 คน) มีถาวรวัตถุ เช่น อุโบสถ ศาลา วิหาร กุฏิ หลังใหญ่ สวยงาม ร้อยละ 3.33 (10 คน) มีคนเข้าออกน้อย ร้อยละ 2.33 (7 คน) และมีผู้คนเข้าออกเป็นจำนวนมากในแต่ละวัน ร้อยละ 0.67 (2 คน)

ตารางที่ 3.23

วัดควรมีข้อกำหนดอย่างไรในการสร้างถาวรวัตถุภายในวัด

ข้อความ	จำนวน	ร้อยละ
สร้างตามกำลังความสามารถของเจ้าอาวาส	25	8.33
ควรสร้างเฉพาะที่จำเป็นต้องใช้ประกอบพิธีกรรม	206	68.67
แล้วแต่กำลังศรัทธาของประชาชน	69	23.00
รวม	300	100.00

จากตารางที่ 3.23 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นว่าวัดควรสร้างถาวรวัตถุภายในวัดเฉพาะที่จำเป็นต้องใช้ประกอบพิธีกรรม ร้อยละ 68.67 (206 คน) แล้วแต่กำลังศรัทธาของประชาชน ร้อยละ 23.00 (69 คน) และ สร้างตามกำลังความสามารถของเจ้าอาวาส ร้อยละ 8.33 (25 คน)

ตารางที่ 3.24

วัดควรมีเครื่องอำนวยความสะดวก เช่น เครื่องปรับอากาศ โทรศัพท์ โทรทัศน์ คอมพิวเตอร์หรือไม่

ข้อความ	จำนวน	ร้อยละ
ควรมี	168	56.00
ไม่ควรมี	132	44.00
รวม	300	100.00

จากตารางที่ 3.24 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นว่าวัดควรมีเครื่องอำนวยความสะดวก เช่น เครื่องปรับอากาศ โทรศัพท์ โทรทัศน์ คอมพิวเตอร์ ร้อยละ 56.00 (168 คน) และไม่ควรมี ร้อยละ 44.00 (132 คน) จะเห็นได้ว่าทัศนคติของพระสงฆ์กับฆราวาสเป็นไปในทิศทางเดียวกันกล่าวคือ ผู้ที่ตอบว่าวัดควรมีเครื่องอำนวยความสะดวกกับเห็นว่าการไม่มีเครื่องอำนวยความสะดวกมีเปอร์เซ็นต์ที่ใกล้เคียงกัน ซึ่งเหตุผลก็คงครอบคลุมในสองประเด็นหลักตามที่ผู้วิจัยได้นำเสนอแล้ว

ตารางที่ 3.25

ต้องการเจ้าอาวาสที่มีคุณสมบัติเช่นไร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

ข้อความ	จำนวนคะแนน	ร้อยละ
มีความสามารถในการระดมทุนก่อสร้างถาวรวัตถุ	19	3.09
มีความสามารถในการด้านการเผยแผ่ธรรม	270	43.83
ความสามารถด้านการสอนวิปัสสนา	138	22.40
เคร่งครัดในกฎระเบียบ มีความเด็ดขาดในการปกครอง	167	27.11
เป็นพระเกจิอาจารย์	21	3.41
เป็นพระหมอดู	1	0.16
รวม	616	100.00

หมายเหตุ: คิดจากความถี่ของจำนวนการตอบแบบสอบถามทั้งหมด

จากตารางที่ 3.25 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นว่าการเจ้าอาวาสที่มีความสามารถในการด้านการเผยแผ่ธรรม ร้อยละ 43.83 (270 คะแนน) เคร่งครัดในกฎระเบียบ มีความเด็ดขาดในการปกครอง ร้อยละ 27.11 (167 คะแนน) ความสามารถในการสอนวิปัสสนา ร้อยละ 22.40 (138 คะแนน) เป็นพระเกจิอาจารย์ ร้อยละ 3.41 (21 คะแนน) มีความสามารถในการระดมทุนก่อสร้างถาวรวัตถุ ร้อยละ 3.09 (19 คะแนน) และเป็นพระหมอดู ร้อยละ 0.16 (1 คะแนน)

ตารางที่ 3.26

วัดในอุดมคติของท่านควรมีบทบาทเช่นไรด้านการศึกษา (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

ข้อความ	จำนวนคะแนน	ร้อยละ
มีการเรียนการสอนทั้งแผนกนักธรรมและบาลีแก่พระภิกษุและสามเณร	230	28.12
มีการเรียนการสอนพระปริยัติสามัญ	150	18.34
เป็นศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์	210	25.67
มีการสอนธรรมศึกษาแก่พุทธบริษัท	228	27.87
รวม	818	100.00

หมายเหตุ: คิดจากความถี่ของจำนวนการตอบแบบสอบถามทั้งหมด

จากตารางที่ 3.26 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นว่าวัดในอุดมคติควรมีบทบาทด้านการศึกษา ได้แก่ มีการเรียนการสอนทั้งแผนกนักธรรมและบาลีแก่พระภิกษุและสามเณร ร้อยละ 28.12 (230 คะแนน) มีการสอนธรรมศึกษาแก่พุทธบริษัท ร้อยละ 27.87 (228 คะแนน) เป็นศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ร้อยละ 25.67 (210 คะแนน) มีการเรียนการสอนพระปริยัติสามัญ ร้อยละ 18.34 (150 คะแนน)

ตารางที่ 3.27

วัดในอุดมคติของท่าน ควรมีบทบาทเช่นไรด้านกิจกรรมการเผยแพร่แก่วัด (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

ข้อความ	จำนวนความถี่	ร้อยละ
ส่งพระภิกษุไปสอนหนังสือตามสถาบันการศึกษาต่าง ๆ	187	23.26
ส่งพระวิทยากรไปบรรยายธรรม ปาฐกถาธรรมในสถาบันต่าง ๆ	240	29.85
จัดอบรมค่ายพุทธบุตรและค่ายคุณธรรมตามสถาบันต่าง ๆ	197	24.50
จัดพิมพ์ หนังสือธรรมะ หรือวารสารของวัดแจก	180	22.39
รวม	804	100.00

หมายเหตุ: คิดจากความถี่ของจำนวนการตอบแบบสอบถามทั้งหมด

จากตารางที่ 3.27 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นว่าวัดในอุดมคติควรมีบทบาทด้านกิจกรรมการเผยแพร่อกวัด ได้แก่ ส่งพระวิทยากรไปบรรยายธรรมปาฐกถาธรรมในสถาบันต่าง ๆ ร้อยละ 29.85 (240 คะแนน) จัดอบรมค่ายพุทธบุตรและค่ายคุณธรรมตามสถาบันต่าง ๆ ร้อยละ 24.50 (197 คะแนน) ส่งพระภิกษุไปสอนหนังสือตามสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ร้อยละ 23.26 (187 คะแนน) จัดพิมพ์หนังสือธรรมะ หรือวารสารของวัด แจก ร้อยละ 22.39 (180 คะแนน)

ตารางที่ 3.28

วัดในอุดมคติของท่าน ควรมีบทบาทเช่นไรในการจัดกิจกรรมด้านการเผยแผ่ภายในวัด
(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

ข้อความ	จำนวนความถี่	ร้อยละ
จัดอบรมค่ายพุทธบุตร คุณธรรม	186	22.15
จัดอบรมวิปัสสนากรรมฐาน	191	22.74
จัดกิจกรรมบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน	181	21.54
จัดงานเทศกาลประจำปี	40	4.76
จัดโครงการปฏิบัติธรรมในวันสำคัญทางพุทธศาสนา	242	28.81
รวม	840	100.00

หมายเหตุ: คิดจากความถี่ของจำนวนการตอบแบบสอบถามทั้งหมด

จากตารางที่ 3.28 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นว่าวัดในอุดมคติควรมีบทบาทด้านกิจกรรมการเผยแผ่ภายในวัด ได้แก่ จัดโครงการปฏิบัติธรรมในวันสำคัญทางพุทธศาสนา ร้อยละ 28.81 (242 คะแนน) จัดอบรมวิปัสสนากรรมฐาน ร้อยละ 22.74 (191 คะแนน) จัดอบรมค่ายพุทธบุตร คุณธรรม ร้อยละ 22.15 (186 คะแนน) จัดกิจกรรมบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน ร้อยละ 21.54 (181 คะแนน) และจัดงานเทศกาลประจำปี ร้อยละ 4.76 (40 คะแนน)

ตารางที่ 3.29

วัดในอุดมคติของท่านควรมีบทบาทต่อชุมชนอย่างไร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

ข้อความ	จำนวนความถี่	ร้อยละ
ให้คำปรึกษาแก่ชุมชน	249	43.16
เป็นสถานที่ประชุมของชุมชน	179	31.02
เป็นที่พักอาศัยของศิษย์วัดเพื่อเรียนหนังสือ	149	25.82
รวม	577	100.00

หมายเหตุ: คัดจากความถี่ของจำนวนการตอบแบบสอบถามทั้งหมด

จากตารางที่ 3.29 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นว่าวัดในอุดมคติควรมีบทบาทต่อชุมชน ได้แก่ ให้คำปรึกษาแก่ชุมชน ร้อยละ 43.16 (249 คะแนน) เป็นสถานที่ประชุมของชุมชน ร้อยละ 31.02 (179 คะแนน) เป็นที่พักอาศัยของศิษย์วัดเพื่อเรียนหนังสือ ร้อยละ 25.82 (149 คะแนน)

จากตารางที่ 3.21- 3.29 เมื่อมองภาพรวมทั่วไปจากการตอบแบบสอบถามของพระภิกษุผู้มาบำเพ็ญบุญที่วัดชลประทานฯ พบว่า วัดในอุดมคติของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ใกล้เคียงกับวัดที่เป็นไปตามพุทธประสงค์ และใกล้เคียงหรือเป็นในทิศทางเดียวกันกับทัศนะของผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นพระภิกษุ ซึ่งก็เป็นสิ่งแสดงให้เห็นว่า ทั้งพระภิกษุและฆราวาสยังปรารถนาหรือต้องการวัดที่เป็นไปตามพุทธประสงค์ ทั้งในส่วนของการที่ตั้ง สภาพบรรยากาศของวัด รวมถึงกิจกรรมต่าง ๆ ที่วัดและคณะสงฆ์พึงปฏิบัติ สิ่งที่แสดงให้เห็นได้ชัดเจนก็คือ เมื่อผู้วิจัยถามว่าบรรยากาศของวัดควรเป็นเช่นไร ทั้งพระภิกษุและฆราวาส สูงถึงร้อยละ 90 กว่าเปอร์เซ็นต์ จะมีความเห็นตรงกันว่า สภาพแวดล้อมของวัดต้องมีต้นไม้ร่มรื่น

ส่วนฆราวาส ที่มีทัศนะบางประเด็นขัดแย้งกับพุทธประสงค์ เช่น บางส่วนที่เมื่อถามถึงคุณสมบัติของเจ้าอาวาสว่าควรเป็นเช่นไร ตอบว่า เจ้าอาวาสควรเป็นพระหมอดู ในกรณีนี้ผู้วิจัยมองว่า อาจเกิดจากการขาดความรู้ความเข้าใจในหลักการของพุทธศาสนา หรือเกิดเพราะความเคยชินที่ได้เห็นเจ้าอาวาสบางวัดมีพฤติกรรมดังกล่าวบวกกับความชอบส่วนตัวเลยคิดไปว่าเจ้าอาวาสควรมีคุณสมบัติดังกล่าว ซึ่งเป็นสิ่งที่ต้องหาทางแก้ไขกันต่อไป

เมื่อกล่าวโดยสรุปถึงผลที่ได้จากการสำรวจความคิดเห็นเรื่องวัดในอุดมคติ ได้แสดงให้เห็นว่า พระภิกษุและฆราวาสผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่อยังคงปรารถนาให้วัดดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้เป็นไปตามพุทธประสงค์หรือให้ใกล้เคียงกับพุทธประสงค์มากที่สุด

3.2 บทบาทของวัดชลประทานรังสฤษฎ์ในการกำจัดการอบายมุข

พระพรหมมงคลจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ) เจ้าอาวาสวัดชลประทานฯ มีความมุ่งมั่นที่จะพัฒนาวัดให้เป็นไปตามพุทธประสงค์ ทั้งในสวนสภาพแวดล้อม การก่อสร้างเสนาสนะ และด้านกิจกรรมของวัด ดังนั้น ท่านจึงได้วางกรอบในการดำเนินภารกิจของวัดให้เป็นไปตามกฎเกณฑ์ 2 ประการ คือ

ก) เพื่อประกาศความจริงที่พระพุทธองค์ทรงประกาศไว้ กล่าวคือ ภารกิจทุกภาคส่วนของวัดต้องเป็นไปเพื่อประกาศความจริงของพระพุทธเจ้า พระสงฆ์ต้องกล่าวพูดความจริงตามที่พระพุทธองค์ได้ทรงกระทำมาแล้ว โดยไม่เห็นแก่ลาภสักการะ ไม่มัวเเกรงใจคนที่กระทำผิด เพราะการกระทำความผิดนั้นเป็นการทำลายพุทธธรรม

ข) เพื่อทำลายความเห็นผิดและการกระทำที่ผิด ๆ ในหมู่ที่น้องชาวพุทธทั้งหลาย กล่าวคือ พระสงฆ์ต้องสร้างกิจกรรมที่ทำลายมิจฉาทิฏฐิของชาวพุทธ เช่น ความมั่งมายเรื่องไสยศาสตร์ ให้เกิดปัญญาารู้แจ้งเห็นจริงตามหลักการที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้⁴²

การพัฒนาวัดให้เป็นเขตปลอดอบายมุขก็จัดเป็นภารกิจที่มีผลสืบเนื่องมาจากกฎเกณฑ์ทั้งสองประการในเบื้องต้น กล่าวคือ วัดชลประทานฯ ไม่อาจจะเป็นวัดตามพุทธประสงค์ได้หากในวัดเต็มไปด้วยอบายมุข ดังนั้น วัดจึงได้ดำเนินภารกิจทุกด้าน ทั้งด้านการบริหารการปกครอง การเผยแผ่ และการศึกษา เพื่อป้องกันและกำจัดการอบายมุขในวัด ซึ่งผู้วิจัยจะขอเน้นภารกิจที่วัดดำเนินการมากกล่าวไว้ในที่นี้ เพื่อชี้ให้เห็นว่าวัดได้มีบทบาทในการจัดการกับอบายมุขในด้านใด อย่างไรบ้าง

⁴²ธรรมสภา, ประวัติชีวิต การงาน หลักธรรม ปัญญานันทะ (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ธรรมสภา, 2545), น. 238.

3.2.1 บทบาทด้านการบริหารการปกครอง

ระบบการบริหารการปกครองภายในวัดมีส่วนสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อการพัฒนาวัดให้เป็นเขตปลอดอบายมุข ทั้งในส่วนการป้องกันอบายมุขที่ยังไม่เกิดขึ้นและกำจัดอบายมุขที่มีอยู่ให้หมดไป หากผู้มีหน้าที่ปกครองมีความเข้มแข็งในการปฏิบัติหน้าที่ การป้องกันและกำจัดอบายมุขในวัดก็จะมีประสิทธิภาพ ด้วยเหตุนี้เองวัดชลประทานฯ จึงได้กำหนดยุทธศาสตร์ด้านการปกครองเพื่อป้องกันและกำจัดอบายมุข

1) ปกครองโดยยึดหลักพระธรรมวินัย แนวคิดหลักที่ใช้ในการปกครองก็คือ การยึดหลักพระธรรมวินัยและการกระจายอำนาจการปกครอง โดยการแต่งตั้งรองเจ้าอาวาสและผู้ช่วยเจ้าอาวาสให้รับผิดชอบงานด้านการปกครองแต่ละส่วนอย่างชัดเจน โดยใช้วิธีแบ่งเขตการปกครอง เป็น 3 เขต ตามกลุ่มบุคลากรคือ เขตพุทธาวาส เขตสังฆาวาส เขตกรรมฐาน เพื่อให้การปกครองในทั้งสามเขตนั้นเป็นไปอย่างเรียบร้อยมีประสิทธิภาพ ทางวัดจึงได้ออกกฎระเบียบและกำหนดคุณสมบัติของบุคคลทั้งสามกลุ่มที่จะเข้ามาอยู่ในวัด กล่าวคือไม่ว่าจะเป็นพระภิกษุ สามเณร อุบาสกอุบาสิกา หรือศิษย์วัด หากมีความประสงค์จะเข้ามาอยู่ที่วัดชลประทานฯ ต้องสามารถปฏิบัติตามกฎระเบียบที่วัดวางไว้ได้ ดังนี้

1. ต้องไม่ติดสิ่งเสพติดให้โทษทุกชนิด (อบายมุขทุกประเภท)
2. ต้องศึกษาพระธรรมวินัย และปฏิบัติตามพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด
3. ต้องรักษาและปฏิบัติตามกฎระเบียบของวัด⁴³

การที่วัดวางกฎระเบียบไว้เช่นนี้เพื่อให้การปกครองเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและมีประสิทธิภาพ และด้วยกฎระเบียบที่ทางวัดถือปฏิบัติให้เป็นข้อกำหนดในการรับคนเข้ามาอยู่วัดเช่นนี้เอง ได้ก่อให้เกิดคุณูปการในการพัฒนาวัดให้เป็นเขตปลอดอบายมุข กล่าวคือ กฎระเบียบทั้งสามข้อกลายเป็นปราการอันสำคัญในการป้องกันไม่ให้ผู้ที่มีพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับอบายมุขเข้ามาเป็นสมาชิกของวัด เป็นเครื่องมือในการการกำจัดบุคคลที่มีพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับอบายมุขให้ออกไปจากวัด และเป็นเหตุให้ได้บุคคลที่มีคุณภาพ เข้ามาช่วยกันพัฒนางานของวัดให้บรรลุเป้าหมายตามที่วางไว้

⁴³นางบุญศรี พานะจิตต์ และคณะ, ความสำเร็จในการปฏิบัติภารกิจของวัด: ศึกษาเฉพาะกรณีวัดชลประทานรังสฤษฎ์ อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545), น. 42.

นอกจากกฎระเบียบทั้ง 3 ข้อในการรับคนเข้าวัดซึ่งวัดชลประทานฯได้ถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัดแล้ว ทางวัดยังได้กำหนดกฎระเบียบในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันสำหรับพระภิกษุสามเณร อุบาสก อุบาสิกาและศิษย์วัดไว้อย่างชัดเจนโดยกำหนดกิจวัตรและเวลาปฏิบัติเพื่อความพร้อมเพรียงและเป็นระเบียบ ดังนี้

กิจวัตรพระภิกษุสามเณร ทุกเขตภายในวัด ที่ปฏิบัติทุกวัน

เวลา 04.00 น.	ทำวัตรเช้า
เวลา 06.00 น.	ออกบิณฑบาต
เวลา 08.00 – 10.30 น.	สอนหนังสือ (ในวัด)
เวลา 08.00 – 15.00 น.	สอนหนังสือ(นอกวัด)
เวลา 07.00 – 16.00 น.	ร่วมกันพัฒนাবริเวณวัด (สัปดาห์ละ 1 ครั้ง)
เวลา 18.30 น .	ทำวัตรเย็น
เวลา 20.00 น.	ฝึกกรรมฐาน
เวลา 20.00น.	ประชุมประจำสัปดาห์
เวลา 20.00 น.(เมื่อมีงาน)	ประชุมประจำเดือน
เวลา 20.00 น.	ประชุมประจำปี
กิจวัตรของอุบาสก - อุบาสิกา	(ศาลาหอฉัน เขตกรรมฐาน)
เวลา 04.00 น.	ทำวัตรเช้า
เวลา 09.00 น.	ฟังธรรม/สนทนาธรรมกับพระสงฆ์
เวลา 13.00 - 15.00 น.	ฝึกกรรมฐาน
เวลา 18.30 น.	ทำวัตรเย็น
เวลา 20.00 น.	ฝึกกรรมฐาน

กิจกรรมของศิษย์วัด ทุกเขตภายในวัด

เวลา 06.00 – 17.00 น.	ช่วยกิจกรรมที่ลานหินโค้ง/พัฒนাবริเวณวัด
เวลา 20.00 น	รับฟังธรรมโอวาทจากพระสงฆ์
เวลา 20.00 น.	ประชุมประจำสัปดาห์ ⁴⁴

จากกฎระเบียบในการรับคนเข้าวัดและกิจวัตรที่ผู้อาศัยอยู่ในวัดต้องปฏิบัติอย่างเคร่งครัด ได้แสดงให้เห็นถึงรูปแบบการปกครองของวัดชลประทานฯที่ใช้กระบวนการทาง

⁴⁴เรื่องเดียวกัน.

พระธรรมวินัย เป็นฐานนำไปสู่การปฏิบัติกิจวัตรประจำวันของพระภิกษุสามเณร เช่น การทำวัตร สวดมนต์ การบิณฑบาต การเรียนและการสอนธรรมะ การฝึกกรรมฐาน และการพัฒนาวัด ให้การประชุมประจำสัปดาห์เพื่อทบทวนการปฏิบัติหน้าที่ของแต่ละฝ่าย ทำให้การปกครองเป็นไป อย่างเรียบร้อย มีประสิทธิภาพ จนสามารถควบคุมพฤติกรรมของผู้อาศัยอยู่ในวัดไม่ให้เข้าไป เกี่ยวข้องกับอบายมุข หากท่านใดเข้าไปเกี่ยวข้องกับทางวัดก็จะพิจารณาโทษได้ทันทีโดยยึดเอาพระ ธรรมวินัยและกฎระเบียบของวัดเป็นบรรทัดฐานในการพิจารณาโทษ

2) ปฏิรูปพิธีกรรมให้เป็นไปตามหลักการของศาสนา เนื่องจากพิธีกรรมบางอย่างอาจ เป็นต้นเหตุให้เกิดอบายมุขขึ้นได้ เช่น การจัดงานศพ ก็อาจเป็นต้นเหตุของการเล่นการพนัน หรือ การดื่มเหล้า การจัดงานบวชอาจเป็นที่มาของการแสดงมหรสพประเภทต่าง ๆ การดูแลด้านนี้ทาง วัดได้ดำเนินนโยบายหลักคือการปฏิรูปพิธีกรรมให้เป็นไปตามพุทธธรรม กล่าวคือ ตัดกิจกรรมที่ ไม่เหมาะสม ไม่เป็นประโยชน์ออกไปคงไว้แต่กิจกรรมที่เป็นไปตามพระวินัย โดยเน้นความ ประหยัด ได้สารประโยชน์ในด้านจิตใจและเพิ่มพูนสติปัญญา พิธีกรรมที่ทางวัดปฏิรูปเพื่อป้องกัน การเกิดอบายมุขในวัดก็คือ

ก) พิธีกรรมในการจัดงานงานศพ พระพรหมมิ่งคลาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ) เห็นว่า การจัดงานศพ เป็นประเพณีอีกประเภทหนึ่งที่สิ้นเปลืองเงินทอง และเป็นต้นเหตุของอบายมุขใน วัด เพราะโดยทั่วไปเจ้าภาพนิยมตั้งศพไว้หลายคืน หลายวัน เพื่อรอญาติที่อยู่ต่างถิ่นให้มาทำบุญ ร่วมกัน ค่าใช้จ่ายที่แพงมากเสียไปกับสิ่งที่ไม่เกี่ยวกับบุญกุศล เช่น จ่ายค่าพิณพาทย์ ค่าเลี้ยง สุราอาหารแขกที่มาร่วมงาน ค่าจ้างภาพยนตร์หรือมหรสพ เมื่อได้พิจารณาถึงความฟุ่มเฟือย สิ้นเปลือง ไร้สาระ วัดชลประทานฯ จึงได้ริเริ่มปฏิรูปการจัดงานศพให้เป็นไปโดยประหยัด มี ประโยชน์และปราศจากอบายมุข โดยได้วางกฎระเบียบ ในการจัดงานศพให้ทุกท่านที่นำศพญาติ มาประกอบพิธีกรรมที่วัดได้ปฏิบัติให้เป็นไปในรูปแบบเดียวกันดังนี้

- (1) ไม่อนุญาตให้มีการเลี้ยงอาหารในงานศพ
- (2) ไม่อนุญาตให้มีการแสดงมหรสพ
- (3) ไม่อนุญาตให้มีการเล่นการพนัน
- (4) ไม่อนุญาตให้มีการดื่มสุรา (สิ่งเสพติดทุกชนิด)

(5) ไม่อนุญาตให้นอนเฝ้าศพ⁴⁵

กฎระเบียบทั้ง 5 ข้อนี้ เป็นสิ่งที่พุทธบริษัทผู้มาจัดงานศพที่วัดต้องปฏิบัติอย่างเคร่งครัด ฝ่าฝืนไม่ได้อย่างเด็ดขาด หากผู้ใดฝ่าฝืนจะถูกสั่งให้งดการจัดงานทันที สำหรับขั้นตอนในการประกอบพิธีกรรมนั้น ก็ให้เป็นไปแบบเรียบง่ายได้ประโยชน์ กล่าวคือ เวลาประมาณ 19.00 น. ทุกคนพร้อมกันในศาลาที่ประกอบพิธีกรรม พระสงฆ์ผู้แสดงธรรมขึ้นธรรมมาสน์ นำบูชาพระรัตนตรัย สมาทานศีล และแสดงพระธรรมเทศนา ประมาณ 35-45 นาที เมื่อแสดงพระธรรมเทศนาเสร็จพระสงฆ์ 4 รูปสวดพระอภิธรรมเพียงหนึ่งคัมภีร์ แล้วกล่าวคำลาพระรัตนตรัยก่อนกลับบ้านในเวลาประมาณ 20.00 น. เป็นอันเสร็จพิธี⁴⁶ ผลจากการกำหนดกฎระเบียบให้ผู้มาประกอบพิธีกรรมถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัดประกอบกับการปฏิรูปพิธีกรรมให้เป็นไปอย่างเรียบง่ายได้สารประโยชน์ มุ่งเน้นการเผยแพร่ธรรมอันบริสุทธิ์ควบคู่กับการให้ความร่วมมือของพุทธศาสนิกชนที่มาประกอบพิธีกรรมที่วัด ทำให้การจัดงานศพในวัดชลประทานฯ ปลอดภัยจากอบายมุขได้ในระดับหนึ่ง

ข) พิธีกรรมการจัดงานอุปสมบท พิธีการบวชนาคที่ปฏิบัติกันอยู่โดยทั่วไปในปัจจุบัน จุดเน้นของงานอยู่ที่เปลือกหรือองค์ประกอบ มิใช่ที่แก่นหรือเนื้อหาสาระในการบวช ดังนั้น การจัดงานจึงมีความฟุ้งเฟ้อ สูญเสียเงินเป็นจำนวนมากและเป็นต้นเหตุของการก่ออบายมุข เช่น บางงานจัดงาน 3 วัน 3 คืน มีการฆ่าสัตว์เป็นจำนวนมากเพื่อประกอบอาหารเลี้ยงแขก มีการเลี้ยงสุราตลอดงาน บางครั้งผู้มาร่วมงานเมาสุราจนไม่ได้สติ ทำให้เกิดความสูญเสีย ด้วยเหตุนี้เอง พระพรหมมิ่งคลาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ) จึงมีความคิดที่จะปฏิรูปพิธีกรรมเกี่ยวกับการบวชโดยยึดหลักเรียบง่าย ได้ประโยชน์และประหยัด ดังนั้น เมื่อมีใครมาขอให้บวชอุปสมบท ท่านจะบวชให้เฉพาะผู้ที่สามารถรับในหลักการหรือวิธีปฏิบัติที่ท่านกำหนดไว้ได้ หากไม่สามารถทำได้ท่านจะไม่ยอมบวชให้ จะเห็นได้จากหลักฐานที่ปรากฏในหนังสือ ประวัติชีวิต การงาน หลักธรรม ปัญญานันทภิกขุว่า

เมื่อได้รับแต่งตั้งเป็นพระอุปัชฌาย์แล้ว ก็บวชให้ได้ แต่มีข้อแม้กับญาติโยมที่จะมาบวชว่า ต้องบวชแบบประหยัด ไม่ใช่บวชแบบฟุ่มเฟือยสุรุ่ยสุร่าย ดังที่ญาติ

⁴⁵พระมหาอารยณันท์ หนูด้วง, "ทัศนะของประชาชนต่อกระบวนการสร้างระบบการเรียนรู้การปฏิรูปพิธีกรรมเกี่ยวกับงานศพของวัดชลประทานรังสฤษฎ์ อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี" (วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตร์มหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ สาขาการบริหารและนโยบายสวัสดิการสังคม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2546), น. 26.

⁴⁶เรื่องเดียวกัน.

โยมทั้งหลายทำกันอยู่ ให้ประหยัด คือไม่ต้องทำวัณนา ไม่ต้องมีลิเกฉลองไม่ต้องเลี้ยงเหล้าเลี้ยงข้าวกันอย่างฟุ่มเฟือยสุร่ยสุร่าย หากจะบวชแล้วต้องเชิญแขกตั้งร้อยโต๊ะ แล้วก็เลี้ยงกันอยู่จนดึกดื่นเที่ยงคืน...เห็นแล้วรำคาญก็เลยคิดว่าวัดเรามันต้องแก้ เวลาใครจะมาบวชก็บอกเขาว่า ต้องบวชอย่างนี้ ๆ เอาหรือไม่เอา ถ้าไม่เอาไปบวชวัดอื่น เขาก็เอาอยู่ ก็เลยมีระเบียบในการบวชดีขึ้น⁴⁷

จากแนวคิดเช่นนี้ วัดชลประทานฯ จึงได้จัดโครงการบวชนาคแบบประหยัดขึ้นมา โดยกำหนดข้อปฏิบัติสำหรับผู้ที่จะมาจัดงานบวชในวัดอย่างชัดเจนคือ

- (1) ผู้ประสงค์จะบวชต้องทอผ้าขนาดได้ และมาซ้อมกับพระอาจารย์ที่ดูแล 3 วัน เป็นอย่างน้อย
- (2) ไม่มีจัดงานใหญ่โต ไม่มีการทำวัณนา ไม่มีการแห่นาค ไม่มีการฉลองพระใหม่
- (3) ไม่มีการจัดเลี้ยง โดยเฉพาะของมีนเมาห้ามเด็ดขาด
- (4) ห้ามอบายมุขทุกประเภท⁴⁸

จากกฎระเบียบดังกล่าวมานี้ทำให้การจัดงานบวชตามแบบของวัดชลประทานฯ เป็นไปอย่างเรียบง่าย ได้ประโยชน์ และสอดคล้องกับพระธรรมวินัย กล่าวคือเมื่อได้เวลานาคก็จะโกนหัวนุ่งขาวห่มขาวหรือถ้าไม่มีก็ใช้ชุดธรรมดา เวลาเข้าโบสถ์ก็เข้าได้เลย นาคทุกรายไม่มีการแห่ไม่ว่าด้วยวิธีใด ๆ ทั้งสิ้น เมื่อบวชเสร็จแล้วไม่มีพิธีกรรมใด ๆ เพิ่มขึ้นอีก ทำให้ผู้บวชเสียค่าใช้จ่ายประมาณ 2,500 บาทเพื่อเป็นค่าไตรจีวรเท่านั้นเอง สิ่งสำคัญคือพิธีกรรมที่ปฏิบัติไปตามกรอบของพระธรรมวินัยเช่นนี้ได้ส่งผลดีต่อการพัฒนาวัดให้เป็นเขตปลอดอบายมุข กลายเป็นปราการป้องกันอบายมุขในเบื้องต้น เพราะผู้ที่ประสงค์จะมาบวชเมื่อทราบกติกาแล้ว หากเห็นว่าไม่สามารถปฏิบัติตามได้ก็จะไม่มาบวชที่วัด และเป็นเครื่องมือในการกำจัดอบายมุขที่เกิดขึ้นให้หมดไป กล่าวคือ หากบุคคลใดมาจัดงานบวชที่วัดแล้วปล่อยให้มีอบายมุขเกิดขึ้น ทางวัดก็สามารถอ้างกฎระเบียบที่วางไว้เป็นเหตุผลในการให้จัดการจัดงานได้ทันที ดังนั้น การปฏิรูปพิธีกรรมในการบวชจึงเป็นยุทธศาสตร์อย่างหนึ่งที่วัดชลประทานฯ นำมาใช้ในการพัฒนาวัดให้เป็นเขตปลอดอบายมุข

⁴⁷ ธรรมสภา, ประวัติชีวิต การงาน หลักธรรม ปัญญานันทภิกขุ, น. 316-317.

⁴⁸ นางบุญศรี พานะจิตต์ และคณะ, ความสำเร็จในการปฏิบัติภารกิจของวัด: ศึกษาเฉพาะกรณีวัดชลประทานรังสฤษฎ์ อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี, น. 60-61.

ค) พิธีมิ่งคลสมรสในวัด การจัดพิธีมิ่งคลสมรสในวัดก็เช่นเดียวกัน เป็นการจัดพิธีแบบประหยัด เน้นแต่พิธีกรรมทางศาสนา อันได้แก่การเจริญพระพุทธมนต์เพื่อความเป็นสิริมงคลแก่คู่บ่าวสาว แสดงธรรมเรื่องการครองเรือน ซึ่งผลดีที่เห็นได้ชัดก็คือคู่บ่าวสาวและผู้ที่มาร่วมงานได้ฟังธรรมจากพระสงฆ์ ส่วนกฎเกณฑ์ในการจัดงานก็เป็นอย่างเดียวกันกับการการจัดพิธีกรรมอื่น ๆ คือห้ามอบายมุขทุกประเภท ไม่ว่าจะเป็นสุราหรือมหรสพชนิดต่าง ๆ⁴⁹

จากข้อมูลที่น่าเสนอมาได้แสดงให้เห็นว่า วัดชลประทานฯ ได้ใช้การปฏิรูปพิธีกรรมเป็นส่วนหนึ่งของการปกครอง เพื่อป้องกันและกำจัดการมีพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับอบายมุขของผู้ที่เข้ามาประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ภายในวัด ทำให้พิธีกรรมนั้น ๆ เป็นไปตามพุทธประสงค์ ไม่สร้างความเสียหายให้กับพระพุทธศาสนา

3.2.2 บทบาทด้านการเผยแผ่

บทบาทของวัดชลประทานฯ ในการพัฒนาวัดให้เป็นเขตปลอดอบายมุขนอกจากจะอาศัยกระบวนการทางด้านการปกครองตามที่กล่าวมาแล้ว กิจกรรมด้านการเผยแผ่ก็เป็นยุทธศาสตร์อย่างหนึ่งที่ทางวัดได้นำมาใช้ในการป้องกันและกำจัดการอบายมุข กล่าวคือ ทางวัดได้ดำเนินกิจกรรมด้านการเผยแผ่บนพื้นฐานของแนวคิดที่ว่า ต้องการให้พุทธศาสนิกชนมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องในหลักธรรม สามารถนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้ และเพื่อทำลายความเห็นผิดและการกระทำที่ผิด ๆ ให้หมดไป โดยยึดเอาปฏิปทาในการเผยแผ่ของพระพรหมมังคลาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ) เป็นหลักคือ “ใช้ธรรมะล้างความสกปรกคือความเห็นผิดและการกระทำผิด ๆ ของชาวพุทธของชาวพุทธให้หายไป พ้นจากความเขลาความหลง และหันมานับถือพระพุทธพระธรรม พระสงฆ์ โดยประการเดียว...”⁵⁰ ในกรณีนี้อบายมุขก็เป็นเรื่องหนึ่งที่ทางวัดได้มุ่งเน้นในการนำเสนอให้พุทธศาสนิกชนได้มองเห็นทั้งในด้านโทษภัยอันจะเกิดขึ้นจากการเข้าไปยุ่งเกี่ยวและผลดีจากการไม่เข้าไปใกล้สิ่งเหล่านี้ จนเกิดจิตสำนึกที่ตึงตังไม่เข้าไปเกี่ยวข้องกับอบายมุข ทั้งในวัดและนอกวัด ส่วนรูปแบบของการเผยแผ่นั้น พระพรหมมังคลาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ) เจ้าอาวาสวัดได้ดำเนินการ 2 ลักษณะ คือ

⁴⁹ เรื่องเดียวกัน, น. 62.

⁵⁰ เรื่องเดียวกัน, น. 56.

1) การแสดงปาฐกถาธรรม ซึ่งเป็นการเทศน์แนวใหม่ ใช้วิธีการบรรยายธรรมด้วยภาษาที่เข้าใจง่าย จัดให้มีขึ้นทั้งในวัดและนอกวัด ในวัดจะจัดทุกวันพระและวันอาทิตย์ โดยทางวัดเตรียมสถานที่ฟังธรรมไว้เป็นการเฉพาะ นอกจากนี้ในโอกาสที่พุทธศาสนิกชนเข้ามาบำเพ็ญกุศลที่วัด อาทิ งานพิธีสวดพระอภิธรรม งานพิธีบวช พิธีแต่งงาน วัดก็จะจัดให้มีการแสดงปาฐกถาธรรม เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ฟัง ส่วนการแสดงปาฐกถาธรรมนอกวัด เป็นการเผยแพร่เชิงรุก ที่จัดโดยหน่วยงานของรัฐ เอกชน และสถานศึกษา ซึ่งหน่วยงานดังกล่าวจะนิมนต์พระพรหมมงคลจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ) หรือพระสงฆ์ของวัดชลประทานฯ ไปแสดงปาฐกถาธรรมช่วงเวลา 1-3 ชั่วโมง และการแสดงปาฐกถาธรรมอีกลักษณะหนึ่งคือการแสดงปาฐกถาธรรมทางวิทยุและโทรทัศน์ ซึ่งเป็นโอกาสเผยแพร่ธรรมะเข้าถึงบ้าน⁵¹

2) การจัดทำหนังสือธรรมะและเทปปาฐกถาธรรมเผยแพร่ ซึ่งมีทั้งจากงานเขียน และจากการบันทึกเทปการแสดงปาฐกถาธรรมของพระพรหมมงคลจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ) และของพระเถระในวัดอีกหลายรูป จุดประสงค์ก็เพื่อมุ่งเผยแพร่พระธรรมอันบริสุทธิ์ให้แพร่หลายทั่วถึงอย่างจริงจัง และเป็นระบบ ในจำนวนหนังสือธรรมะที่พิมพ์ออกเผยแพร่นั้น หนังสือที่พระพรหมมงคลจารย์กล่าวถึงอบายมุขโดยเฉพาะมีจำนวนหลายเล่ม เช่น หกผีร้ายทางแห่งความฉิบหาย หลวงพ่อบัญญา กับอบายมุข โดยปัจจุบันมีการจัดตั้งองค์กรรองรับงานด้านการเผยแผ่คือมูลนิธิปัญญานันทะซึ่งจัดตั้งขึ้นเมื่อปี 2534 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่พระพุทธศาสนาตามแนวปณิธานของพระพรหมมงคลจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ) และมูลนิธิศุภนิย สืบอายุพระพุทธศาสนาขึ้น เมื่อปี 2536 โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะเผยแพร่พระพุทธศาสนาด้วยการพัฒนาบุคลากร จัดสร้างสื่อและสิ่งพิมพ์หนังสือทางพระพุทธศาสนา ซึ่งมีทั้งการจัดทำภาพถ่าย สไลด์ ภาพยนตร์ วีดีโอเทป และเทปบันทึกเสียง ตลอดจนการจัดห้องสมุดไว้ประจำในวัด และเคลื่อนที่ รวมทั้งให้การสนับสนุนการเผยแผ่ผ่านรายการวิทยุและโทรทัศน์⁵² เป็นต้น บทบาทด้านการเผยแผ่ได้สร้างคุณูปการเป็นอย่างมากในการพัฒนาวัดให้เป็นเขตปลอดอบายมุข ที่เห็นได้อย่างชัดเจน 2 ประการ

ประการที่ 1 ทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์ให้บุคคลทั่วไปได้รับทราบถึงอุดมการณ์ หรือกฎระเบียบของวัดชลประทานฯ ในการต่อต้านอบายมุข กล่าวคือกิจกรรมด้านการเผยแผ่ทำหน้าที่เป็นกระบอกเสียงให้บุคคลทั่วไปได้รับทราบว่าวัดชลประทานฯ ไม่อนุญาตให้จัดกิจกรรมหรือ

⁵¹ เรื่องเดียวกัน, น. 74-75.

⁵² เรื่องเดียวกัน, น. 75-76.

พิธีกรรมใด ๆ ที่มีอบายมุขเข้ามาเกี่ยวข้องในวัด หากใครต้องการจะมาประกอบพิธีกรรมก็ต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบของวัดอย่างเคร่งครัด เช่น เน้นความประหยัด มุ่งสารประโยชน์และเว้นขาดจากอบายมุข ซึ่งกิจกรรมนี้ก่อให้เกิดผลดีคือการให้ความร่วมมือของผู้ที่มาประกอบพิธีกรรมในวัด

ประการที่ 2 ทำหน้าที่ในการปลูกจิตสำนึกให้บุคคลห่างไกลจากอบายมุข ซึ่งเกิดจากการได้เห็นประจักษ์ถึงโทษหรืออันตรายที่เกิดจากอบายมุข โดยผ่านกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การแสดงธรรม หรือปาฐกถาธรรมในวันอาทิตย์ ในวันพระหรือวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา รวมถึงการได้ฟังธรรมในโอกาสที่พุทธบริษัทมาบำเพ็ญกุศลในงานพิธีต่าง ๆ การมาเข้าค่ายอบรมจริยธรรมที่วัด หรือจากหนังสือและเทป จนผู้เข้าร่วมกิจกรรมเกิดจิตสำนึกที่ดียิ่งไม่เข้าไปเกี่ยวข้องกับอบายมุข

3.2.3 บทบาทด้านการศึกษา

การที่พระภิกษุสามเณรในบางวัดและฆราวาสที่มานำเพ็ญบุญที่วัด มีพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับอบายมุข ส่วนหนึ่งมีสาเหตุมาจากการไม่ได้รับการศึกษา ทำให้ขาดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง เช่น พระภิกษุสามเณรบางรูปอาจประพาศพระวินัยเพราะไม่ทราบว่สิ่งที่ทำอยู่นั้นผิดพระวินัย ส่วนฆราวาสอาจเข้าไปเกี่ยวข้องกับอบายมุขเพราะคิดว่าสิ่งที่กระทำอยู่นั้นไม่ผิดหลักการของพระพุทธศาสนา เช่น บางท่านนำบุญหรือถวายพระสงฆ์ในงานพิธีต่าง ๆ เพราะเข้าใจว่าถวายได้หรือการจัดเลี้ยงสุราในงานพิธีต่าง ๆ เพราะเข้าใจเป็นประเพณีที่สามารถทำได้ ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าการขาดการส่งเสริมเรื่องการศึกษาเป็นสาเหตุหลักประการหนึ่งที่ก่ออบายมุขขึ้นในวัด และหากปัญหานี้ยังไม่ได้รับการแก้ไขอย่างถูกต้อง พฤติกรรมการเข้าไปเกี่ยวข้องกับอบายมุขของพระภิกษุสามเณรและฆราวาสก็ยังคงมีต่อไป การจะแก้ปัญหาระยะนี้ให้หมดสิ้นสิ่งหนึ่งที่ต้องทำก็คือการส่งเสริมเรื่องการศึกษา เพราะเมื่อบุคคลเหล่านั้นได้รับการศึกษาจนเข้าใจพระธรรมวินัยอย่างถูกต้อง รู้ว่าอะไรถูกอะไรผิด การเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับอบายมุขก็จะเกิดขึ้นได้ยาก

ด้วยเหตุผลเช่นนี้เองวัดชลประทานฯ ซึ่งนำโดยพระพรหมมงคลจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ) ท่านเจ้าอาวาสจึงได้มุ่งเน้นส่งเสริมเรื่องการศึกษาทั้งแก่พระภิกษุสามเณรและฆราวาสที่เข้ามาบำเพ็ญบุญที่วัด โดยถือว่าเป็นเรื่องที่สำคัญ จึงได้ตั้งกฎระเบียบของวัดไว้ว่า "บวชแล้วต้องเรียน"⁵³

⁵³ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, รูปแบบและยุทธศาสตร์การดำเนินงานของวัดที่จัดการศึกษาและเผยแผ่ศาสนาธรรมดีเด่น, น. 188.

ดังนั้น พระภิกษุ สามเณรที่จำพรรษาภายในวัดชลประทานฯทุกรูปต้องเรียนหนังสือ รูปใดไม่เรียนหนังสือไม่อนุญาตให้จำพรรษาที่วัด ในการจัดการเรียนการสอนนั้น วัดได้แบ่งการศึกษาเป็น 2 ประเภท คือ ด้านการจัดศาสนศึกษาและด้านการศึกษาสงเคราะห์ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ประเภทที่ 1 ด้านการจัดศาสนศึกษา หมายถึง การจัดการศึกษาสำหรับพระภิกษุและสามเณร เป็นการจัดการศึกษาที่เน้นตามความเหมาะสมกับภาวะของผู้บวช ทางวัดได้จัดหลักสูตรเป็น 3 รูปแบบ คือ หลักสูตรพระปริยัติธรรม หลักสูตรสำหรับผู้บวชระยะสั้น และหลักสูตรการฝึกอบรมพระภิกษุที่ต้องการเพิ่มพูนความรู้ในหลักธรรมที่ถูกต้องทั้งปริยัติและปฏิบัติ รวมถึงวิธีการในการเผยแผ่ธรรมะสู่พุทธศาสนิกชน มีรายละเอียดดังนี้

การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลี เป็นการศึกษาเพื่อสร้างศาสนทายาท ตามหลักสูตรของคณะสงฆ์ซึ่งถือว่าเป็นการศึกษาตามระบบที่เป็นหลักของคณะสงฆ์ ซึ่งทางวัดได้จัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรเปรียญธรรม ตั้งแต่ระดับ ประโยค 1-2 ถึง ป.ธ.9 ทั้งแก่พระภิกษุสามเณรที่อยู่ในวัดและจากวัดอื่น ๆ การเรียนการสอนใช้วิธีการให้พระภิกษุที่มีความรู้ในระดับเปรียญที่สูงกว่าเป็นครูสอนเปรียญธรรมขั้นต้น ๆ โดยทางวัดได้สร้างอาคารเรียนและกุฏิที่พักให้ผู้เรียนเป็นสัดส่วนพร้อมทั้งจัดหาอุปกรณ์การเรียนการสอนให้⁵⁴

การศึกษาดุสิตธรรมวินัยสำหรับผู้บวชระยะสั้น เป็นการจัดการศึกษาสำหรับพระภิกษุสามเณรที่บวชเข้ามาตามโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน และการอุปสมบทตามประเพณีที่มีทั้งนอกพรรษาและในพรรษา สำหรับผู้บวชในพรรษาให้หลักสูตรพระนวกะในการให้การศึกษาดุสิตธรรมวินัย ส่วนผู้บวชนอกพรรษาใช้ระบบพระพี่เลี้ยงเป็นผู้แนะนำถ่ายทอดพระธรรมคำสอน พร้อมทั้งมีหนังสือธรรมะและเทปให้ศึกษาค้นคว้าเอง⁵⁵

การศึกษาดุสิตธรรมวินัยทายาท เป็นการจัดการศึกษาหลักสูตรระยะสั้น สำหรับฝึกอบรมพระภิกษุที่ต้องการเพิ่มพูนความรู้เรื่องหลักธรรมคำสอนที่ถูกต้องทั้งปริยัติและปฏิบัติเพื่อนำไปเผยแผ่แก่พุทธศาสนิกชนต่อไป กล่าวคือเป็นการจัดอบรมแก่พระภิกษุที่สมัครมาจากต่างจังหวัด ที่ต้องการเพิ่มพูนความรู้และปฏิบัติในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ซึ่งวัดดำเนินการมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2524 จนถึงปัจจุบันมีมากกว่า 20 รุ่น ผู้ที่จะเข้ารับการอบรมจะได้รับการฝึก

⁵⁴นางบุญศรี พานะจิตต์, ความสำเร็จในการปฏิบัติภารกิจของวัด: ศึกษาเฉพาะกรณีวัดชลประทานรังสฤษฎ์ อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี, น. 70-71.

⁵⁵เรื่องเดียวกัน, น. 71-72.

ฝึกอบรมให้เป็นพระธรรมทายาทที่สมบูรณ์ หลักสูตรการฝึกอบรมมีทั้งวิชากรรมฐาน และการฝึกภาคสนาม ระยะเวลาการอบรม 2 เดือน วิทยากรผู้ให้การอบรมมีทั้งพระภิกษุและฆราวาส⁵⁶

ประเภทที่ 2 ด้านการศึกษาสงเคราะห์ นอกจากการจัดการศึกษาให้แก่พระภิกษุสามเณรแล้ว ทางวัดยังได้จัดการศึกษาสงเคราะห์ที่ปรากฏชัดเจน 2 อย่างคือ

1) โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จัดตามรูปแบบของศูนย์จัดการศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ตามระเบียบของกรมการศาสนา ใช้หลักสูตรของมหาวิทยาลัยเป็นแม่แบบในการสั่งสอน สอนวิชาพุทธประวัติ ธรรมะ ภาษาอังกฤษ และศาสนพิธี จนถึงปัจจุบันมีเด็กและเยาวชนเข้าเรียนในแต่ละปีมีจำนวนประมาณ 600-700 คน เริ่มเรียนเวลา 08.00 – 12.00 น. ผู้สอนมีทั้งพระภิกษุและฆราวาส

2) พุทธศาสนบริการ เป็นกิจกรรมที่วัดจัดสำหรับเด็กและเยาวชนที่ต้องการอบรมธรรมะหลักสูตรระยะสั้นสำหรับกลุ่มเฉพาะที่เข้ามาวัดเพื่อศึกษาธรรมในช่วง 1-3 วัน หรือ 1 สัปดาห์ และการจัดส่งพระภิกษุเข้าไปเป็นวิทยากรให้การอบรมในโรงเรียนรวมถึงการส่งพระภิกษุไปสอนหนังสือในสถานศึกษาทุกระดับ นอกจากนั้นพุทธศาสนบริการอีกประการหนึ่งที่ทางวัดดำเนินการมาเป็นเวลานานก็คือ การใช้การประกอบพิธีกรรมเป็นฐานแห่งการเรียนรู้ อันได้แก่การแสดงธรรมทุกครั้งที่มีการประกอบพิธีกรรม ทั้งในวัดและที่บ้านของผู้บำเพ็ญบุญ⁵⁷

จากข้อมูลที่น่าเสนอมาเป็นสิ่งที่ย้ำให้เห็นว่า วัดชลประทานฯได้ส่งเสริมเรื่องการศึกษาอย่างครบวงจรทั้งแก่พระภิกษุสามเณรด้วย ฆราวาสผู้มาบำเพ็ญบุญที่วัด และแก่เยาวชน ด้วยการส่งเสริมด้านการศึกษาตัวเองได้ส่งผลดีต่อการพัฒนาวัดให้เป็นเขตปลอดอบายมุข กล่าวคือเมื่อพระภิกษุสามเณรได้รับการศึกษาจนมีความรู้ความเข้าใจในพระธรรมวินัยทำให้ทราบว่าสิ่งใดถูกสิ่งใดผิด สิ่งใดเหมาะสม ไม่เหมาะสม ซึ่งมีผลทำให้พระภิกษุสามเณรเหล่านั้นไม่ประพฤติดิตพระธรรมวินัยในลักษณะต่าง ๆ รวมถึงเรื่องอบายมุข นอกจากนั้นท่านยังเป็นการสำคัญในการเผยแผ่พระธรรมตามโครงการต่าง ๆ ที่ทางวัดได้นำเนินการอยู่ ส่วนฆราวาส ผลจากการดำเนินงานด้านการศึกษาสงเคราะห์และพุทธศาสนบริการของวัดทำให้คนเหล่านั้นมีความรู้ความเข้าใจในพระธรรมคำสั่งสอนมากขึ้น พร้อมทั้งเข้าใจถึงกฎระเบียบของวัดและการปฏิบัติตนเมื่อมาบำเพ็ญบุญที่วัด และสิ่งสำคัญคือบุคคลเหล่านั้นกลายเป็นผู้มีส่วนร่วมในการพัฒนาวัดให้เป็นเขต

⁵⁶ เรื่องเดียวกัน.

⁵⁷ เรื่องเดียวกัน, น.72-73.

ปลอดอบายมุขในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านการปกครอง การเผยแผ่หรือด้านการศึกษา ทำให้การดำเนินงานของวัดเป็นไปอย่างราบรื่นและมีประสิทธิภาพ

3.3 ความสำเร็จและความล้มเหลวของวัดชลประทานรังสฤษฎ์ในการกำจัดอบายมุข

3.3.1 ความสำเร็จของวัดชลประทานรังสฤษฎ์ในการกำจัดอบายมุข

จากการดำเนินภารกิจในการพัฒนาวัดให้เป็นเขตปลอดอบายมุขของวัดชลประทานฯ ทำให้วัดได้รับการยอมรับจากสังคมในระดับหนึ่ง ความสำเร็จในการกำจัดอบายมุข ที่ได้รับการยอมรับโดยทั่วไป มี 2 ประการคือ

1) วัดชลประทานฯสามารถป้องกันพฤติกรรมเข้าไปเกี่ยวข้องกับอบายมุขของพระภิกษุและสามเณรภายในวัด ซึ่งความสำเร็จในเรื่องนี้เกิดขึ้นเพราะปัจจัยหลายอย่างด้วยกัน แต่ที่ปรากฏเป็นรูปธรรมเด่นชัดที่สุด 3 ประการกล่าวคือ

ก) ภาวะความเป็นผู้นำของเจ้าอาวาส กล่าวคือ พระพรหมมั่งคณาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ) เจ้าอาวาส เป็นผู้มีความรู้ความสามารถเป็นเลิศในทางธรรม และดำรงวัตรปฏิบัติตามพระธรรมวินัย เป็นแบบอย่างที่ดีแก่พระภิกษุและสามเณรที่อยู่ภายใต้การปกครอง ก่อให้เกิดเป็นความเคารพศรัทธาอย่างมั่นคง และด้วยความเคารพศรัทธาในตัวท่านเจ้าอาวาสนี้เองทำให้พระภิกษุสามเณรภายในวัดปฏิบัติตามครรลองของพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด ป้องกันการมีพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับอบายมุขได้เป็นอย่างดี

ข) ระบบการปกครองที่ดี นอกจากความเคารพศรัทธาที่พระภิกษุสามเณรภายในวัดมีต่อท่านเจ้าอาวาสแล้ว ระบบการปกครองที่ดีของวัด กล่าวคือ การที่วัดมีการจัดระบบบริหารจัดการตามหลักพระธรรมวินัย ตามกฎเกณฑ์คณะสงฆ์และตามกฎหมายของบ้านเมือง⁵⁸ มีการแบ่งหน้าที่ในการปกครองอย่างชัดเจน ทำให้วัดมีกฎระเบียบที่เข้มงวด เช่น มีการคัดสรรพระสงฆ์ที่จะบวชและปฏิบัติงานในวัดว่าต้องเว้นจากสิ่งเสพติดและของมีนเมาทุกชนิด และต้องไม่ศึกษาและทำตนนอกแนวทางพุทธธรรม เช่น เป็นหมอดู หมอไต่หวาย เป็นเหตุให้พระภิกษุสามเณรในวัด

⁵⁸ เรื่องเดียวกัน, น. 89.

ปฏิบัติตามครรลองของพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด⁵⁹ สิ่งเหล่านี้ก็เป็นปัจจัยหนึ่งที่ช่วยป้องกันไม่ให้พระภิกษุสามเณรภายในวัดมีพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับอบายมุข

ค) การส่งเสริมด้านการศึกษา การที่วัดให้ความสำคัญต่อการศึกษาของพระภิกษุสามเณร โดยมีหลักปฏิบัติสำหรับพระภิกษุสามเณรว่า “ถ้าบวชแล้วต้องเรียน”⁶⁰ ทำให้พระภิกษุสามเณรมีความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรม มีความเข้าใจในพระธรรมวินัยอย่างถูกต้อง ประกอบกับการได้รับการขัดเกลาจิตสำนึกให้ปฏิบัติตามปฏิปทาของพระพรหมมังคลาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ) ทำให้พระภิกษุสามเณรเกิดจิตสำนึกที่ตั้งงามในการปฏิบัติตามธรรมวินัย การเข้าไปเกี่ยวข้องกับอบายมุขจึงเกิดขึ้นได้ยาก

ปัจจัยหลักทั้งสามประการที่กล่าวมานี้ เป็นสิ่งที่ช่วยให้พระภิกษุสามเณรวัดชลประทานฯ ไม่มีพฤติกรรมเข้าไปเกี่ยวข้องกับอบายมุข ทำให้ภารกิจการพัฒนาวัดให้เป็นเขตปลอดอบายมุขของวัดชลประทานฯ ประสบความสำเร็จได้ในระดับหนึ่ง

2) วัดชลประทานฯ สามารถป้องกันพฤติกรรมการเข้าไปเกี่ยวข้องกับอบายมุขของฆราวาสที่มานำเพ็ญกุศลที่วัด กล่าวคือ วัดชลประทานฯ ได้รับการยอมรับจากสังคมว่าเป็นวัดประสบความสำเร็จในการปลูกจิตสำนึกให้ฆราวาสที่มานำเพ็ญบุญที่วัดงดเว้นจากอบายมุข เนื่องจากวัดสามารถสร้างความเข้าใจจนบุคคลเหล่านั้นให้ความร่วมมือกับวัดด้วยการ ลด ละ เลิกจากอบายมุข โดยเฉพาะในการประกอบพิธีกรรม ไม่ว่าจะเป็นพิธีกรรมงานบวช งานศพ งานแต่งงาน หรืองานพิธีอื่น ๆ ก็จะไม่มียอบายมุขทุกประเภทเข้ามาเกี่ยวข้อง ความสำเร็จที่กล่าวมานี้เกิดขึ้นเพราะปัจจัยต่าง ๆ หลายประการแต่ที่ปรากฏเป็นรูปธรรมอย่างชัดเจนก็คือ

ก) ภาวะความเป็นผู้นำของเจ้าอาวาส พระพรหมมังคลาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ) เป็นผู้ที่มีความมุ่งมั่นในการทำงานเพื่อพระพุทธศาสนา โดยท่านมีหลักใจในการทำงานว่า

1. ร่างกายชีวิตเป็นของพระรัตนตรัย ข้าพเจ้าเป็นทาสพระรัตนตรัยโดยสมบูรณ์
2. ความมุ่งหมายของข้าพเจ้าอยู่ที่ประกาศคำสอนที่แท้จริงของพระพุทธศาสนา
3. ข้าพเจ้าต้องเป็นคนกล้าพูดความจริงทุกกาลเทศะ
4. ข้าพเจ้าจะต้องต่อสู้ทุกวิถีทาง เพื่อทำลายสิ่งเหลวไหลในพระพุทธศาสนา นำ

ความเข้าใจถูกมาให้แก่ชาวพุทธ

⁵⁹ เรื่องเดียวกัน, น. 85.

⁶⁰ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, รูปแบบและยุทธศาสตร์การดำเนินงานของวัดที่จัดการศึกษาและเผยแผ่ศาสนาธรรมดีเด่น, น. 188.

5. ข้าพเจ้าไม่ต้องการอะไรเป็นส่วนตัวนอกจากปัจจัยสี่พอเลี้ยงอัตภาพเท่านั้น

6. ข้าพเจ้าถือว่าคนประพฤติชอบตามหลักธรรมเป็นผู้ร่วมงานของข้าพเจ้า นอกจากนี้ ไม่ใช่ นี่คือการตั้งใจและแผนงานของข้าพเจ้า⁶¹

ด้วยหลักใจทั้งหกประการในการทำงานเพื่อพระศาสนา ประกอบกับความเคร่งครัดในพระธรรมวินัยทำให้ฆราวาสมีความเลื่อมใสศรัทธา เชื่อฟังต่อคำสั่งสอน เกิดความเกรงใจไม่กล้าเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับอบายมุขในขณะที่มาประกอบพิธีกรรมที่วัด

ข) การดำเนินกิจกรรมงานด้านการเผยแผ่ จากการที่วัดชลประทานฯ ได้ดำเนินกิจกรรมด้านการเผยแผ่ทั้งในวัดและนอกวัดเพื่อให้พุทธบริษัทเห็นถึงโทษของอบายมุข โดยผ่านกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การแสดงธรรม ปาฐกถาธรรม ถึงโทษของอบายมุข การจัดอบรมค่ายพุทธบุตร ค่ายคุณธรรม การจัดอบรมวิปัสสนากรรมฐาน การส่งเสริมการเรียนรู้โดยผ่านการปฏิบัติพิธีกรรมให้ถูกต้องตามหลักการของพระพุทธศาสนา และการจัดพิมพ์เอกสารต่าง ๆ ของวัด เช่น หนังสือหรือเทปออกเผยแผ่ สิ่งเหล่านั้นนอกจากช่วยให้ฆราวาสทราบมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องอบายมุขแล้ว ยังมีส่วนช่วยให้ฆราวาสทราบถึงหลักการและกฎระเบียบของวัดชลประทานฯ จึงไม่เกิดอบายมุขขึ้นในขณะประกอบพิธีกรรม

ค) วัดมีกฎระเบียบที่เข้มงวด ปัจจัยหลักอีกประการหนึ่งที่ทำให้วัดชลประทานฯ ประสบความสำเร็จในการป้องกันการมีพฤติกรรมเข้าไปเกี่ยวข้องกับอบายมุขของฆราวาสที่มานำเพ็ญบุญที่วัดก็คือ การที่วัดมีกฎระเบียบที่เข้มงวดในการประกอบพิธีกรรมโดยเฉพาะเรื่องอบายมุข กล่าวคือการประกอบพิธีกรรมทุกอย่างที่วัดต้องไม่มีอบายมุขเข้ามาเกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นการเลี้ยงสุรา การเล่นเกมพนัน รวมถึงการแสดงมหรสพ ทั้งนี้เพราะพระพรหมมิ่งคลาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ) เจ้าอาวาสได้ตั้งปณิธานอย่างมั่นคงในการพัฒนาวัดชลประทานฯ ให้เป็นเขตปลอดอบายมุข จะเห็นได้จากปณิธานที่ท่านได้กล่าวไว้ในหนังสือ ประวัติชีวิต การงาน หลักธรรม ปัญญานันทะ ความตอนหนึ่งว่า “ปัจจุบันนี้เรื่องที่วัดไหน ๆ ชอบทำกัน คือมีงานมหรสพ มีงานประจำปี อาตมาตั้งใจไว้ว่า วัดนี้จะไม่ให้มีมหรสพ ในวัดจะไม่ให้มีงานประเภทงานประจำปี ปิดทองพระ หรืองานอะไรทั้งนั้น จะไม่มีเงินใช้ก็ไม่จัด ลองดูว่าทำดีทำชอบมันจะเจริญไหมในหลักการนี้”⁶² และความอีกตอนว่า “วัดชลประทานรังสฤษฎ์จะไม่ให้มีมหรสพแสดงตลอดอายุการเป็นสมภารคนมาที่หลังมันเป็นเรื่องของเขาแต่จะเขียนเป็นธรรมบัญญัติไว้ จะสลัก

⁶¹ ธรรมสภา, ประวัติชีวิต การงาน หลักธรรม ปัญญานันทภิกขุ, น. 277.

⁶² เรื่องเดียวกัน, น. 40-41.

ผ่านหินไว้ว่าอุดมการณ์ของวัดชลประทานรังสฤษฎ์คืออะไร...ใครมาเป็นสมภารโปรดรักษาอุดมการณ์นี้ไว้อย่าเปลี่ยนแปลงเสียเป็นอันขาด"⁶³

นอกจากมหรสพแล้วอบายมุขอย่างอื่นท่านก็ห้ามอย่างเด็ดขาด จะเห็นได้จากกฎระเบียบที่ท่านวางไว้สำหรับผู้ที่มาจัดพิธีบวชในวัด ความตอนหนึ่งว่า “วัดชลประทานรังสฤษฎ์นี้ในพิธีบวช เมื่อเข้าโบสถ์แล้ว ไม่ให้กินอะไร ให้ทำแต่งงาน โยมเข้าโบสถ์ไม่ให้สูบบุหรี่ ไม่ให้กินหมาก... เข้าโบสถ์ต้องเจียนั่งเรียบร้อย จะมาสูบบุหรี่คุยกันโบสถ์ไม่ได้”⁶⁴

จากข้อมูลที่น่าเสนอมาเป็นส่วนหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงกฎระเบียบที่เข้มงวดของวัดชลประทานฯ ในการต่อต้านอบายมุขที่แอบแฝงมากับการประกอบพิธีกรรม ด้วยความเข้มงวดนี้เองทำให้ฆราวาสที่มาประกอบพิธีกรรมที่วัดไม่กล้ายุ่งเกี่ยวกับอบายมุขในบริเวณวัด

3.3.2 ความล้มเหลวของวัดชลประทานรังสฤษฎ์ในการกำจัดอบายมุขภายในวัด

แม้ว่าวัดชลประทานฯจะได้รับการยอมรับจากสังคมอย่างกว้างขวางว่าประสบความสำเร็จในการปฏิบัติการกำจัดอบายมุขภายในวัด ทั้งในส่วนที่สามารถป้องกันพฤติกรรม การเข้าไปเกี่ยวข้องกับอบายมุขของพระภิกษุสามเณร และสามารถทำให้การประกอบพิธีกรรมของฆราวาสเป็นไปตามหลักการของพระพุทธศาสนา ไม่มีอบายมุขเข้ามาเกี่ยวข้องซึ่งจัดว่าเป็นความสำเร็จอีกประการหนึ่ง แต่ไม่สามารถกล่าวได้ว่าวัดชลประทานฯประสบความสำเร็จเต็มร้อยเปอร์เซ็นต์ เนื่องจากในปัจจุบันอบายมุขบางประเภทยังคงปรากฏมีภายในวัด เช่น การซื้อขายลอตเตอรี่ ผู้ที่เคยมาบ่าเพัญบุญที่วัดจะเห็นคนพิการหลายคนมาคอยขายลอตเตอรี่ ซึ่งเหตุการณ์เช่นนี้ได้มีมาเป็นเวลานานพอสมควร ผู้ที่เห็นเหตุการณ์บางท่านก็มองว่าเป็นเรื่องไม่เหมาะสมเพราะลอตเตอรี่ก็จัดเป็นอบายมุขในประเภทของการเล่นการพนัน พร้อมกับตั้งข้อสงสัยว่า เพราะเหตุใดพระพรหมมิ่งคลาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ) เจ้าอาวาส ซึ่งมีอุดมการณ์ชัดเจนในการที่จะพัฒนาวัดให้เป็นเขตปลอดอบายมุข จึงปล่อยให้เกิดเหตุการณ์เช่นนี้ขึ้นในวัด แต่บางท่านก็มองเป็นเรื่องของความเมตตาเพราะผู้ที่มาขายลอตเตอรี่เป็นคนพิการแทบทั้งสิ้น การเปิดโอกาสเช่นนี้ถือว่าเป็นการสงเคราะห์คนพิการ หากทางวัดไม่อนุญาตก็อาจถูกตำหนิได้ว่าขาดความเมตตา เพื่อต้องการจะทราบถึงเหตุผลที่แท้จริงของพระพรหมมิ่งคลาจารย์

⁶³ เรื่องเดียวกัน, น. 41.

⁶⁴ เรื่องเดียวกัน, น. 38.

(ปัญญานันทภิกขุ) ในการเปิดโอกาสให้มีการซื้อขายลอตเตอรี่ภายในเขตวัด ผู้วิจัยจึงได้เข้าไปถามถึงเหตุผลในประเด็นดังกล่าว ซึ่งพระพรหมมงคลจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ) ได้ให้เหตุผลว่า

อนุญาตเฉพาะแต่คนพิการ คนปกติไม่อนุญาต อนุญาตแต่ลอตเตอรี่ หอยอย่างอื่นไม่อนุญาต ที่อนุญาตให้ขายเพราะสงสาร เห็นเป็นคนพิการ ยากจน ประกอบอาชีพอื่นลำบาก ที่วัดมีคนมาทำบุญเยอะเมื่อให้ขายลอตเตอรี่คนพิการจะได้มีอาชีพ มีรายได้สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ ไม่เป็นภาระต่อคนอื่นดีกว่าปล่อยให้คนเหล่านี้ต้องลำบาก จนบางคนอาจไปประกอบอาชีพทุจริตอย่างอื่น⁶⁵

จากเหตุผลที่ได้รับฟังได้แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า พระพรหมมงคลจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ) ได้เปิดโอกาสให้มีการซื้อขายลอตเตอรี่ในเขตวัด เพื่อต้องการให้คนพิการนั้นมีรายได้สำหรับเลี้ยงตัวเองโดยไม่เป็นภาระให้กับคนอื่น แม้ว่าการซื้อขายลอตเตอรี่จะจัดเป็นอบายมุขประเภทหนึ่ง แต่ยิ่งดีกว่าปล่อยให้คนพิการเหล่านี้ไม่มีทางเลือกในชีวิต จนบางคนอาจจะหันไปประกอบอาชีพทุจริต

อย่างไรก็ตาม เหตุการณ์ที่ปรากฏอยู่ก็ได้สะท้อนให้เห็นถึงความล้มเหลวของวัดที่ไม่สามารถกำจัดอบายมุขประเภทนี้ให้หมดไปจากวัดได้ แม้ว่าจะเป็นการปล่อยให้เกิดขึ้นบนพื้นฐานของความเมตตาก็ตาม เนื่องจากคนบางกลุ่มก็ไม่ได้เห็นด้วยเพราะยังต้องการให้วัดเป็นเขตปลอดอบายมุขอย่างแท้จริง

ข้อมูลที่ได้นำเสนอมาในเบื้องต้น ได้แสดงให้เห็นถึงกระบวนการในการพัฒนาวัดให้เป็นเขตปลอดอบายมุข ตลอดจนถึงความสำเร็จและความล้มเหลวของวัดในการกำจัดอบายมุข และเพื่อให้ประเด็นที่กล่าวมาชัดเจนยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงขอนำเสนอข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสอบถามทั้งจากพระภิกษุที่จำพรรษาในวัดชลประทานฯ และฆราวาสผู้มาบำเพ็ญบุญที่วัด เพื่อให้ข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสอบถามของท่านเหล่านั้นได้สะท้อนให้เห็นสภาพความเป็นจริงของการดำเนินนโยบายพัฒนาวัดให้เป็นเขตปลอดอบายมุขของวัดชลประทานฯ

⁶⁵ สัมภาษณ์ พระพรหมมงคลจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ), เจ้าอาวาสวัดชลประทานรังสฤษฎ์,

3.4 ข้อมูลจากแบบสอบถาม

ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยในส่วนนี้ มาจากกลุ่มตัวอย่างเดียวกันกับการวิจัยเรื่องวัดในอุดมคติ แต่ในส่วนนี้ผู้วิจัยต้องการทราบความคิดเห็นใน 4 ด้านด้วยกันคือ (1) ด้านความรู้เรื่องอบายมุข (2) ด้านสภาพปัญหาอบายมุขภายในวัดชลประทานฯ (3) ด้านความสำเร็จในการพัฒนาวัดให้เป็นเขตปลอดอบายมุข (4) ด้านความล้มเหลวในการพัฒนาวัดให้เป็นเขตปลอดอบายมุข (5) ด้านการมีส่วนร่วมในการพัฒนาวัดให้เป็นเขตปลอดอบายมุข

3.4.1 กลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นพระภิกษุ

ก) ความเข้าใจเรื่องอบายมุข การวิจัยส่วนนี้ ผู้วิจัยต้องการทราบว่าพระภิกษุจำนวน 152 รูปซึ่งจำพรรษาที่วัดชลประทานฯ มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับอบายมุขถูกต้องตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาหรือไม่ ซึ่งเมื่อวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสอบถามแล้วปรากฏผลตามตารางที่ 3.30 - 3.37 ดังนี้

ตารางที่ 3.30

ความหมายของคำว่า "อบายมุข"

ข้อความ	จำนวน/รูป	ร้อยละ
ทางแห่งความเสื่อม	152	100.00
ทางแห่งความเจริญ	0	0.00
ทางสายกลาง	0	0.00
รวม	152	100.00

จากตารางที่ 3.30 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อความหมายของคำว่า "อบายมุข" ว่า หมายถึง ทางแห่งความเสื่อม ร้อยละ 100.00 (152 รูป)

ตารางที่ 3.31

ข้อใดกล่าวถึง โทษของการดื่มสุราได้ถูกต้อง

ข้อความ	จำนวน/รูป	ร้อยละ
เสียทรัพย์ ก่อการทะเลาะวิวาท เป็นบ่อเกิดของโรค ทำให้เสียชื่อเสียง ไม่รู้จักอาย ทอนกำลังปัญญา	152	100.00
ผู้ชนะย่อมก่อเวร ผู้แพ้ย่อมเสียทรัพย์ ไม่มีใครเชื่อคำพูด	0	0.00
รำที่ไหน ไปที่นั่น ขับร้อง-ดนตรี-เสภา-เกิดเท็งที่ไหน ไปที่นั่น	0	0.00
รวม	152	100.00

จากตารางที่ 3.31 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อโทษของการดื่มสุราตรงตามหลักของพระพุทธศาสนา ได้แก่ เสียทรัพย์ ก่อการทะเลาะวิวาท เป็นบ่อเกิดของโรค ทำให้เสียชื่อเสียง ไม่รู้จักอาย ทอนกำลังปัญญา ร้อยละ 100.00 (152 รูป)

ตารางที่ 3.32

ข้อใดกล่าวถึงโทษของการเที่ยวกลางคืนได้ถูกต้อง

ข้อความ	จำนวน/รูป	ร้อยละ
เสียทรัพย์ เกิดการทะเลาะวิวาท เป็นบ่อเกิดของโรค ทำให้เสียชื่อเสียง	9	5.92
ชื่อว่าไม่รักษาดัว ไม่รักษาลูกเมีย ไม่รักษาทรัพย์สมบัติ เป็นที่ระแวงสงสัย เป็นเป้าให้ถูกใส่ความ เป็นที่มาของความเดือดร้อนเป็นอันมาก	143	94.08
ผู้ชนะย่อมก่อเวร ผู้แพ้ย่อมเสียดาวยทรัพย์ เข้าที่ประชุม ไม่มีใครเชื่อถือ คำ ทรัพย์หมดไปทันตาเห็น	0	0.00
รวม	152	100.00

จากตารางที่ 3.32 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อโทษของการเที่ยวกลางคืนตรงตามหลักของพระพุทธศาสนา ได้แก่ ชื่อว่าไม่รักษาดัว ไม่รักษาลูกเมีย ไม่รักษาทรัพย์สมบัติ เป็นที่ระแวงสงสัย เป็นเป้าให้ถูกใส่ความ เป็นที่มาของความเดือดร้อนเป็นอันมาก ร้อยละ 94.08 (143 รูป) เสียทรัพย์ เกิดการทะเลาะวิวาท เป็นบ่อเกิดของโรค ทำให้เสียชื่อเสียง ร้อยละ 5.92 (9 รูป)

ตารางที่ 3.33

ข้อใดกล่าวถึงโทษของการดูการละเล่นได้ถูกต้อง

ข้อความ	จำนวน/รูป	ร้อยละ
เสียทรัพย์ เกิดการทะเลาะวิวาท เป็นบ่อเกิดของโรค ทำให้เสียชื่อเสียง ทอนกำลังปัญญา	5	3.29
ผู้ชวยอมก่อเวร ผู้แพ้ยอมเสียตายทรัพย์ ไม่มีใครเชื่อคำพูด หมดทรัพย์สิน	0	0.00
รำที่ไหนไปทีนั้น ขับร้อง-ดนตรี-เสภา-เพลง-เกิดเหิงที่ไหน ไปทีนั้น	147	96.71
รวม	152	100.00

จากตารางที่ 3.33 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อโทษของการดูการละเล่นตรงตามหลักพระพุทธศาสนา ได้แก่ รำที่ไหนไปทีนั้น ขับร้อง-ดนตรี-เสภา-เพลง-เกิดเหิงที่ไหน ไปทีนั้น ร้อยละ 96.71 (147 รูป) และเสียทรัพย์ เกิดการทะเลาะวิวาท เป็นบ่อเกิดของโรค ทำให้เสียชื่อเสียง ร้อยละ 3.29 (5 รูป)

ตารางที่ 3.34

ข้อใดกล่าวถึงโทษของการเล่นการพนันได้ถูกต้อง

ข้อความ	จำนวน/รูป	ร้อยละ
รำที่ไหน ไปที่นั่น ขับร้องที่ไหนไปที่นั่น ดนตรีที่ไหนไปที่นั่น	0	0.00
ผู้ชนะยอมก่อเวร ผู้แพ้ย่อมเสียตายทรัพย์ ทรัพย์หมดไปทันตาเห็น เข้าที่ประชุมไม่มีใครเชื่อด้อยค่า เป็นที่หมิ่นประมาทของเพื่อนฝูง ไม่มี ใครประสงค์จะยกลูกสาวให้เป็นคู่ครอง	147	96.71
ชื่อว่าไม่รักษาดัว ไม่รักษาลูกเมีย ไม่รักษาทรัพย์สมบัติ เป็นที่ระแวงสงสัย	5	3.29
รวม	152	100.00

จากตารางที่ 3.34 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อโทษของการเล่นการพนันตรงตามหลักพระพุทธศาสนา ได้แก่ ผู้ชนะยอมก่อเวร ผู้แพ้ย่อมเสียตายทรัพย์ ทรัพย์หมดไปทันตาเห็น เข้าที่ประชุมไม่มีใครเชื่อด้อยค่า เป็นที่หมิ่นประมาทของเพื่อนฝูง ไม่มีใครประสงค์จะยกลูกสาวให้เป็นคู่ครอง ร้อยละ 96.71 (147 รูป) และ ชื่อว่าไม่รักษาดัว ไม่รักษาลูกเมีย ไม่รักษาทรัพย์สมบัติ เป็นที่ระแวงสงสัย ร้อยละ 3.29 (5 รูป)

ตารางที่ 3.35

การจัดงานศพ งานบวชในวัดเจ้าภาพควรนำสุรามาเลี้ยงแขกที่มาร่วมงาน หรือไม่

ข้อความ	จำนวน/รูป	ร้อยละ
ควร	0	0.00
ไม่ควร	152	100.00
รวม	152	100.00

จากตารางที่ 3.35 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อการจัดงานศพ งานบวชในวัดเจ้าภาพควรนำสุรามาเลี้ยงแขกที่มาร่วมงาน หรือไม่ มีความเห็นว่า ไม่ควร ร้อยละ 100.00 (152 รูป)

ตารางที่ 3.36

การจัดมหรสพประเภทต่าง ๆ ในวัด จัดเป็นอบายมุขหรือไม่

ข้อความ	จำนวน/รูป	ร้อยละ
เป็น	140	92.11
ไม่เป็น	12	7.89
รวม	152	100.00

จากตารางที่ 3.36 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อการจัดมหรสพประเภทต่าง ๆ ในวัด จัดเป็นอบายมุขหรือไม่ มีความเห็นว่า เป็น ร้อยละ 92.11 (140 รูป) และไม่เป็น 7.89 (12 รูป)

ตารางที่ 3.37

บางวัดเปิดโอกาสให้มีการเล่นการพนันในงานศพ โดยให้เหตุผลว่า "เล่นเป็นเพื่อนศพ หรือเพื่อเผาศพ" พฤติกรรมเช่นนี้ท่านว่าสมควรหรือไม่

ข้อความ	จำนวน/รูป	ร้อยละ
ควร	0	0.00
ไม่ควร	152	100.00
รวม	152	100.00

จากตารางที่ 3.37 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อการที่บางวัดเปิดโอกาสให้มีการเล่นการพนันในงานศพ โดยให้เหตุผลว่า "เล่นเป็นเพื่อนศพหรือเพื่อเผาศพ" พฤติกรรมเช่นนี้ท่านว่าสมควรหรือไม่ มีความเห็นว่า ไม่สมควร 100.00 (152 รูป)

ประเด็นที่ว่าด้วย ความรู้เรื่องอบายมุข ของผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นบรรพชิต เมื่อมองโดยภาพรวม พบว่าส่วนใหญ่อยู่ในเกณฑ์ที่ดี กล่าวคือ ส่วนใหญ่สามารถให้ความหมายของคำว่าอบายมุขและบอกถึงโทษของอบายมุขแต่ละประเภทได้ถูกต้อง ซึ่งแสดงให้เห็นว่ามีความรู้ความเข้าใจเรื่องอบายมุขเป็นอย่างดี มีบางส่วนเท่านั้นที่ตอบคำถามเกี่ยวกับโทษของอบายมุขไม่ถูกต้องตรงตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้ตอบแบบสอบถามไม่เข้าใจ

คำถามหรือคำตอบดีพอ เมื่อเจอคำตอบที่มีลักษณะใกล้เคียงกันจึงทำให้เกิดความไขว้เขวในการตอบ ทำให้ตอบผิดได้

ข) สภาพปัญหาอบายมุขในวัดชลประทานฯ การวิจัยในส่วนนี้ ผู้วิจัยต้องการทราบทัศนะของพระภิกษุที่จำพรรษาภายในวัดชลประทานฯ เกี่ยวกับอบายมุขภายในวัดว่ามีหรือไม่ หากมีอบายมุขเหล่านั้น มาจากพฤติกรรมของพระภิกษุสามเณรหรือของฆราวาส และจากการวิเคราะห์ข้อมูลจากการตอบแบบสอบถาม ปรากฏผลตามตารางที่ 3.38 – 3.45 ดังนี้

(1) อบายมุขที่มีสาเหตุมาจากพฤติกรรมของพระภิกษุสามเณร ซึ่งปรากฏตามตารางที่ 3.38 ถึง 3.41 มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ตารางที่ 3.38

ท่านเคยเห็นพระภิกษุสามเณรวัดชลประทานฯ มีพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับ
อบายมุขข้อ 1 (การดื่มสุรา) หรือไม่

ข้อความ	จำนวน/รูป	ร้อยละ
เคยเห็น	0	0.00
ไม่เคยเห็น	141	92.76
ไม่แน่ใจ	11	7.24
รวม	152	100.00

จากตารางที่ 3.38 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นว่าเคยเห็นพระภิกษุ-สามเณรวัดชลประทานฯ มีพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับอบายมุขข้อ 1 (การดื่มสุรา) หรือไม่ มีความเห็นว่า ไม่เคยเห็น ร้อยละ 92.76 (141 รูป) ไม่แน่ใจ ร้อยละ 7.24 (11 รูป)

ตารางที่ 3.39

ท่านเคยเห็นพระภิกษุสามเณรวัดชลประทานฯมีพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับ
อบายมุขข้อที่ 2 (การเที่ยวกลางคืน) หรือไม่

ข้อความ	จำนวน/รูป	ร้อยละ
เคยเห็น	0	0.00
ไม่เคยเห็น	145	95.40
ไม่แน่ใจ	7	4.60
รวม	152	100.00

จากตารางที่ 3.39 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นว่าเคยเห็นพระภิกษุสามเณรวัดชลประทานฯมีพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับอบายมุขข้อที่ 2 (การเที่ยวกลางคืน) หรือไม่ มีความเห็นว่า ไม่เคยเห็น ร้อยละ 95.40 (145 รูป) ไม่แน่ใจ ร้อยละ 4.60 (7 รูป)

ตารางที่ 3.40

ท่านเคยเห็นพระภิกษุสามเณรวัดชลประทานฯมีพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับ
อบายมุขข้อที่ 3 (ดูการละเล่น) หรือไม่

ข้อความ	จำนวน/รูป	ร้อยละ
เคยเห็น	6	3.95
ไม่เคยเห็น	135	88.82
ไม่แน่ใจ	11	7.23
รวม	152	100.00

จากตารางที่ 3.40 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นว่าเคยเห็นพระภิกษุสามเณรวัดชลประทานฯมีพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับอบายมุขข้อที่ 3 (ดูการละเล่น) หรือไม่ มีความเห็นว่า ไม่เคยเห็น ร้อยละ 88.82 (135 รูป) ไม่แน่ใจ ร้อยละ 7.23 (11 รูป) เคยเห็น ร้อยละ 3.95 (6 รูป)

ตารางที่ 3.41

ท่านเคยเห็นพระภิกษุสามเณรวัดชลประทานฯ มีพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับ
อบายมุขข้อที่ 4 (เล่นการพนัน) หรือไม่

ข้อความ	จำนวน/รูป	ร้อยละ
เคยเห็น	0	0.00
ไม่เคยเห็น	145	95.40
ไม่แน่ใจ	7	4.60
รวม	152	100.00

จากตารางที่ 3.41 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นว่าเคยเห็นพระภิกษุสามเณรวัดชลประทานฯ มีพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับอบายมุขข้อที่ 4 (เล่นการพนัน) หรือไม่มีความเห็นว่า ไม่เคยเห็น ร้อยละ 95.40 (145 รูป) ไม่แน่ใจ ร้อยละ 4.60 (7 รูป)

(2) อบายมุขที่มีสาเหตุมาจากพฤติกรรมของฆราวาส ซึ่งปรากฏตามตารางที่ 3.42 ถึง 3.45 มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ตารางที่ 3.42

ท่านเคยเห็นฆราวาสในวัดชลประทานฯ มีพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับอบายมุขข้อที่ 1 ในลักษณะใด

ข้อความ	จำนวน/รูป	ร้อยละ
ดื่มสุรา	0	0.00
สูบบุหรี่	44	28.95
เสพยาบ้า	0	0.00
ไม่เคยเห็น	108	71.05
รวม	152	100.00

จากตารางที่ 3.42 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นว่าเคยเห็นฆราวาสในวัดชลประทานฯ มีพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับอบายมุขข้อที่ 1 ในลักษณะใด มีความเห็นว่า ไม่เคยเห็น ร้อยละ 71.05 (108 รูป) สูบบุหรี่ ร้อยละ 28.95 (44 รูป)

ตารางที่ 3.43

ท่านเคยเห็นฆราวาสในวัดชลประทานฯ มีพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับอบายมุขข้อที่ 2 ในลักษณะใด

ข้อความ	จำนวน/รูป	ร้อยละ
เที่ยวงานลอยกระทงของวัด	0	0.00
เที่ยวงานปีใหม่ที่วัดจัด	0	0.00
เที่ยวงานสงกรานต์	0	0.00
ไม่เคยเห็น	152	100.00
รวม	152	100.00

จากตารางที่ 3.43 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นว่าเคยเห็นฆราวาสในวัดชลประทานฯ มีพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับอบายมุขข้อที่ 2 ในลักษณะใด มีความเห็นว่าไม่เคยเห็น ร้อยละ 100.00 (152 รูป)

ตารางที่ 3.44

ท่านเคยเห็นฆราวาสในวัดชลประทานฯ มีพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับอบายมุขข้อ 3 ในลักษณะใด

ข้อความ	จำนวน/รูป	ร้อยละ
ชมการแสดงโขนในวัด	0	0.00
ชมแสดงลิเกในวัด	0	0.00
ชมการแสดงหมอลำในวัด	0	0.00
ไม่เคยเห็น	152	100.00
รวม	152	100.00

จากตารางที่ 3.44 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นว่าเคยเห็นฆราวาสในวัดชลประทานฯ มีพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับอบายมุขข้อที่ 3 ในลักษณะใด มีความเห็นว่า ไม่เคยเห็น ร้อยละ 100.00 (152 รูป)

ตารางที่ 3.45

เห็นพระวาสนในวัดชลประทานฯ มีพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับอบายมุขข้อ 4 ในลักษณะใด

ข้อความ	จำนวน/รูป	ร้อยละ
เล่นไฟในวัด	0	0.00
เล่นพนันฟุตบอลในวัด	0	0.00
ซื้อลอตเตอรี่ในวัด	54	35.53
ไม่เคยเห็น	98	64.47
รวม	152	100.00

จากตารางที่ 3.45 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นว่าเคยเห็นพระวาสนในวัดชลประทานฯ มีพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับอบายมุขข้อที่ 4 ในลักษณะใด มีความเห็นว่าจะซื้อลอตเตอรี่ในวัด ร้อยละ 35.53 (54 รูป) ไม่เคยเห็น ร้อยละ 64.47 (98 รูป)

ในประเด็นที่ว่าด้วยสภาพปัญหาอบายมุขภายในวัดชลประทานฯ ทั้งที่มาจากพฤติกรรมของพระภิกษุ-สามเณรภายในวัดและจากพฤติกรรมของพระวาสนผู้มาบำเพ็ญบุญที่วัด เมื่อมองภาพรวมทั่วไปจากการตอบแบบสอบถามของพระภิกษุที่อยู่จำพรรษาในวัดชลประทานฯ จำนวน 152 รูป ทำให้เห็นว่าในทัศนะของพระภิกษุ อบายมุขที่ปรากฏในวัดชลประทานฯ นั้น โดยส่วนมากมาจากพฤติกรรมของพระวาสนผู้มาบำเพ็ญบุญที่วัดและอบายมุขที่ถูกกล่าวถึงอย่างชัดเจนมีอยู่สองประเภทคือ การสูบบุหรี่และการซื้อลอตเตอรี่ ส่วนที่มาจากพฤติกรรมของพระภิกษุภายในวัดมีน้อยมาก

หากถือเอาตามข้อมูลที่ปรากฏก็สามารถสรุปได้ในระดับหนึ่งว่า ปัญหาอบายมุขในเขตวัดของวัดชลประทานฯ นั้น โดยส่วนมากมาจากพฤติกรรมของพระวาสนผู้มาประกอบพิธีกรรมที่วัด แต่การสรุปเช่นนั้นอาจเป็นการสรุปที่เร็วเกินไป เพราะยังมีบุคคลอีกกลุ่มหนึ่งที่สามารถก่ออบายมุขขึ้นในวัดได้นั้นก็คือศิษย์วัด เนื่องจากเป็นผู้ที่อยู่ในวัดโดยตรง และภายในวัดชลประทานฯ ก็มีศิษย์วัดมาอาศัยเพื่อการศึกษาจำนวนถึง 40 กว่าคน ซึ่งคนกลุ่มนี้โดยส่วนมากเป็นเด็กวัยรุ่นที่มีโอกาสเกี่ยวข้องกับอบายมุขสูง ดังนั้น ศิษย์วัดจึงเป็นบุคคลอีกกลุ่มหนึ่งที่ต้องเข้าไปศึกษาว่ามีส่วนในการก่ออบายมุขในวัดหรือไม่ ด้วยต้องการทราบข้อมูลในด้านนี้ ผู้วิจัยจึงได้สอบถามศิษย์วัดจำนวนหนึ่งเกี่ยวกับพฤติกรรมการก่ออบายมุขในเขตวัดของศิษย์วัด ซึ่งคำตอบที่ได้รับเป็นไปในทิศทางเดียวกัน เช่น นายนิพนธ์นันต์ เรืองธัมรงค์ ได้กล่าวว่า “อบายมุขที่เกิดจาก

ศิษย์วัดผมว่ามีน้อย เพราะวัดมีกฎห้ามเข้มแข็ง ใครฝ่าฝืนโดนไล่ออกทันที เด็กกลัวโดนไล่ออกจึงไม่กล้าเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับอบายมุข"⁶⁶ นายประสิทธิ์ ชูพล ได้กล่าวเกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า "นอกวัดผมไม่ทราบว่ามีใครไปยุ่งเกี่ยวหรือเปล่า แต่ในวัดพวกผมไม่กล้า กลัวโดนไล่ออกหรือไม่ได้รับทุนการศึกษา"⁶⁷ นายสำเริง เลื่อนแก้ว ได้กล่าวเสริมว่า "ถ้าจะมีบ้างก็คือแอบสูบบุหรี่ โดยส่วนมากจะเป็นศิษย์วัดที่เข้ามาอยู่ใหม่ยังอดบุหรี่ไม่ได้ พออยู่นานเข้าก็จะเลิกไปเองเพราะถ้าไม่เลิกจะโดนไล่ออกจากวัด ส่วนอย่างอื่นไม่เห็นมีอะไร"⁶⁸

ข้อมูลที่ได้จากการสอบถามศิษย์วัดเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่ทำให้เห็นว่า อบายมุขที่เกิดจากพฤติกรรมของศิษย์วัดนั้นมีน้อย อาจจะมีบ้างก็คือการสูบบุหรี่ แต่อบายมุขประเภทที่ร้ายแรง เช่น การเล่นการพนัน การดื่มสุรา ดื่มเบียร์ ได้รับการยืนยันจากผู้ให้สัมภาษณ์ว่าไม่เคยเห็น ทั้งนี้ส่วนหนึ่งเป็นเพราะกฎระเบียบที่เข้มแข็งของวัดและสวัสดิการคือทุนการศึกษาที่วัดลงเคราะห์ต่อศิษย์วัดทุกคน เป็นแรงจูงใจให้บุคคลเหล่านี้ไม่ก่ออบายมุขขึ้นในเขตวัด ส่วนนอกวัดนั้นกฎระเบียบของวัดไม่สามารถครอบคลุมได้ถึง คงเป็นเรื่องของจิตสำนึกของแต่ละบุคคลว่าจะปฏิบัติตนเช่นไร

ค) ความสำเร็จของวัดชลประทานฯ ในการกำจัดอบายมุข การวิจัยในส่วนนี้ ผู้วิจัยต้องการทราบว่า พระภิกษุที่จำพรรษาในวัดชลประทานฯ มีทัศนะเช่นไรเกี่ยวกับความสำเร็จของวัดในการกำจัดอบายมุข รวมถึงปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดความสำเร็จ และจากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสอบถามทำให้เห็นถึงความสำเร็จและปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการกำจัดอบายมุขของวัดชลประทานฯ จากผลที่ปรากฏตามตารางที่ 3.46 - 3.49 ดังนี้

⁶⁶ สัมภาษณ์ นินธะนันต์ เรืองธัมรงค์, 20 พฤษภาคม 2549.

⁶⁷ สัมภาษณ์ ประสิทธิ์ ชูพล, 20 พฤษภาคม 2549.

⁶⁸ สัมภาษณ์ สำเริง เลื่อนแก้ว, 20 พฤษภาคม 2549.

ตารางที่ 3.46

วัดชลประทานฯประสบความสำเร็จในการพัฒนาวัดให้ปลอดภัยด้านใดชัดเจนที่สุด

ข้อความ	จำนวน/รูป	ร้อยละ
สามารถทำให้พระภิกษุสามเณรภายในวัดไม่มีพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับอบายมุข	85	55.92
ทำให้ฆราวาสผู้เข้ามามีบุญญา ประกอบพิธีกรรมในวัด ไม่มีพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับอบายมุข	67	44.08
รวม	152	100.00

จากตารางที่ 3.46 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อวัดชลประทานฯประสบความสำเร็จในการพัฒนาวัดให้ปลอดภัยด้านใดชัดเจนที่สุด ได้แก่ ด้านการสามารถทำให้พระภิกษุสามเณรภายในวัดไม่มีพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับอบายมุข ร้อยละ 55.92 (85 รูป) ทำให้ฆราวาสผู้เข้ามามีบุญญา ประกอบพิธีกรรมในวัด ไม่มีพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับอบายมุข ร้อยละ 44.08 (67 รูป)

ตารางที่ 3.47

เพราะเหตุผลใด วัดชลประทานฯจึงประสบความสำเร็จในการดูแลพระภิกษุสามเณรไม่ให้มีพฤติกรรมเข้าไปเกี่ยวข้องกับอบายมุข

ข้อความ	จำนวน/รูป	ร้อยละ
เพราะวัดมีกฎระเบียบที่เข้มงวด	92	60.53
เพราะความเคารพต่อเจ้าอาวาส	31	20.39
เพราะการส่งเสริมด้านการศึกษา	29	19.08
รวม	152	100.00

จากตารางที่ 3.47 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อเหตุผลที่วัดชลประทานฯประสบความสำเร็จในการดูแลพระภิกษุสามเณรไม่ให้มีพฤติกรรมเข้าไปเกี่ยวข้องกับอบายมุข ได้แก่ เพราะวัดมีกฎระเบียบที่เข้มงวด ร้อยละ 60.53 (92 รูป) เพราะความเคารพต่อเจ้าอาวาส ร้อยละ 20.39 (31 รูป) เพราะการส่งเสริมด้านการศึกษา ร้อยละ 19.08 (29 รูป)

ตารางที่ 3.48

เพราะเหตุผลใดวัดชลประทานฯ จึงประสบความสำเร็จในการป้องกันไม่ให้ฆราวาสที่มำบำเพ็ญบุญหรือประกอบพิธีกรรมที่วัด มีพฤติกรรมเข้าไปเกี่ยวข้องกับอบายมุข

ข้อความ	จำนวน/รูป	ร้อยละ
เพราะฆราวาส เคารพศรัทธาต่อคำสอนของเจ้าอาวาส	42	27.63
เพราะงานด้านเผยแผ่ของวัด ทำให้เข้าใจถึงโทษของอบายมุข	61	40.13
เพราะวัดมีกฎระเบียบที่เข้มงวด	35	23.03
เพราะจริยวัตรที่งดงามของพระสงฆ์	14	9.21
รวม	152	100.00

จากตารางที่ 3.48 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อเหตุผลที่วัดชลประทานฯ ประสบความสำเร็จในการป้องกันไม่ให้ฆราวาสที่มำบำเพ็ญบุญหรือประกอบพิธีกรรมที่วัด มีพฤติกรรมเข้าไปเกี่ยวข้องกับอบายมุข ได้แก่ เพราะงานด้านเผยแผ่ของวัด ทำให้เข้าใจถึงโทษของอบายมุข ร้อยละ 40.13 (61 รูป) เพราะฆราวาส เคารพศรัทธาต่อคำสอนของเจ้าอาวาส ร้อยละ 27.63 (42 รูป) เพราะวัดมีกฎระเบียบที่เข้มงวด ร้อยละ 23.03 (35 รูป) เพราะจริยวัตรที่งดงามของพระสงฆ์ ร้อยละ 9.21 (14 รูป)

ตารางที่ 3.49

กิจกรรมใดของวัดมีผลทำให้วัดประสบความสำเร็จในการป้องกันการเข้าไปเกี่ยวข้องกับอบายมุขของฆราวาสซึ่งมำบำเพ็ญบุญหรือประกอบพิธีกรรมในวัด

ข้อความ	จำนวน/รูป	ร้อยละ
การแสดงธรรม ปาฐกถาธรรม ถึงโทษของอบายมุขของพระภิกษุ	81	53.30
การจัดอบรมค่ายพุทธบุตร ค่ายคุณธรรม	3	1.97
การจัดอบรมวิปัสสนากรรมฐาน	3	1.97
การประยุกต์พิธีกรรมให้เรียบง่าย ถูกต้องตามหลักการของพระพุทธศาสนา	62	40.79
การจัดทำเอกสารต่าง ๆ ของวัด เช่น หนังสือ เทปธรรมะเผยแผ่	3	1.97
รวม	152	100.00

จากตารางที่ 3.49 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อ กิจกรรมของวัดมีผลทำให้วัดประสบความสำเร็จในการป้องกันการเข้าไปเกี่ยวข้องกับอบายมุขของ ชาววาสซึ่งมาบำเพ็ญบุญหรือประกอบพิธีกรรมในวัด ได้แก่ การแสดงธรรมถึงโทษของอบายมุข ของพระภิกษุ ร้อยละ 53.30 (81 รูป) การประยุกต์พิธีกรรมให้เรียบง่าย ถูกต้องตามหลักการของ พระพุทธศาสนา ร้อยละ 40.79 (62 รูป) การจัดอบรมค่ายพุทธบุตร ค่ายคุณธรรม การจัดทำ เอกสารต่าง ๆ ของวัด เช่น หนังสือเทศธรรมะนยแผ่ และการจัดอบรมวิปัสสนากรรมฐานร้อยละ 1.97 (3รูป)

ในประเด็นที่ว่าด้วยความสำเร็จของวัดชลประทานฯ ในการกำจัดอบายมุขนั้น เมื่อ กล่าวโดยภาพรวมแล้ว จะเห็นว่าพระภิกษุผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มองว่าวัดชลประทานฯ ประสบความสำเร็จในการป้องกันไม่ให้พระภิกษุสามเณรภายในวัดมีพฤติกรรมเข้าไปเกี่ยวข้องกับ อบายมุข มากกว่าการป้องกันไม่ให้ชาววาสที่มานำเพ็ญบุญเข้าไปเกี่ยวข้องกับอบายมุข ด้าน ความสำเร็จนั้น พระภิกษุส่วนใหญ่คิดว่าเป็นเพราะวัดมีกฎระเบียบที่เข้มงวด ส่วนความสำเร็จ ในการป้องกันชาววาสไม่ให้เข้าไปเกี่ยวข้องกับอบายมุข พระภิกษุส่วนใหญ่มองว่ามาจากการเผยแพร่ ของวัดที่ทำให้เข้าใจถึงโทษของอบายมุข

ง) ความล้มเหลวของวัดชลประทานฯ ในการกำจัดอบายมุข งานวิจัยส่วนนี้ ผู้วิจัย ต้องการทราบทัศนะของพระภิกษุที่จำพรรษาในวัดชลประทานฯ เกี่ยวกับความล้มเหลวของวัดในการ กำจัดอบายมุข และสาเหตุที่ก่อให้เกิดความล้มเหลว และจากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จาก แบบสอบถามทำให้ทราบถึงประเด็นทั้งสองนั้นอย่างชัดเจน ดังผลที่ปรากฏตามตารางที่ 3.50 – 3.52 ดังนี้

ตารางที่ 3.50

อบายมุขประเภทใด ปรากฏชัดเจนที่สุดในวัดชลประทานฯ

ข้อความ	จำนวน/รูป	ร้อยละ
การสืบทอดในวัด	22	14.47
การซื้อ-ขาย ลอตเตอรี่ในวัด	72	47.37
การดื่มสุราในวัด	0	0.00
การเสพยาบ้าในวัด	0	0.00
การชมมหรสพ เช่น ลิเก หนังตะลุง มโนราห์ หมอลำ	0	0.00
ไม่เคยเห็น	58	38.16
รวม	152	100.00

จากตารางที่ 3.50 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่ออบายมุขประเภทที่ปรากฏชัดเจนที่สุดในวัดชลประทานฯ ได้แก่ การซื้อ-ขาย ลอตเตอรี่ในวัด ร้อยละ 47.47 (72 รูป) ไม่เคยเห็น ร้อยละ 38.16 (58 รูป) และการสืบทอดในวัด ร้อยละ 14.47 (22 รูป)

ตารางที่ 3.51

อบายมุขที่ท่านเห็นนั้น มาจากพฤติกรรมของใคร

ข้อความ	จำนวน/รูป	ร้อยละ
พระภิกษุ-สามเณร	4	2.63
ศิษย์วัด	22	14.49
ฆราวาสที่มาประกอบพิธีกรรม	126	82.90
รวม	152	100.00

จากตารางที่ 3.51 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่ออบายมุขที่ท่านเห็นนั้นมาจากพฤติกรรมของใคร ได้แก่ ฆราวาสที่มาประกอบพิธีกรรม ร้อยละ 82.90 (126 รูป) ศิษย์วัด ร้อยละ 14.49 (22 รูป) และ พระภิกษุ-สามเณร ร้อยละ 2.63 (4 รูป)

ตารางที่ 3.52

การที่วัดไม่สามารถกำจัดอบายมุขบางอย่างให้หมดไปได้ เป็นเพราะสาเหตุใด

ข้อความ	จำนวน/รูป	ร้อยละ
ความหย่อนยานของกฎระเบียบ	17	11.18
การประชาสัมพันธ์ไม่ทั่วถึง ชาวบ้านไม่ทราบกฎของวัด	66	43.42
ชาวบ้านไม่ให้ความร่วมมือ	59	38.82
พระภิกษุ-สามเณรไม่ให้ความร่วมมือในการแก้ปัญหา	10	6.58
รวม	152	100.00

จากตารางที่ 3.52 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อสาเหตุที่วัดไม่สามารถกำจัดอบายมุขบางอย่างให้หมดไปได้ ได้แก่ การประชาสัมพันธ์ไม่ทั่วถึง ชาวบ้านไม่ทราบกฎของวัด ร้อยละ 43.42 (66 รูป) ชาวบ้านไม่ให้ความร่วมมือ ร้อยละ 38.82 (59 รูป) ความหย่อนยานของกฎระเบียบ ร้อยละ 11.18 (17 รูป) และพระภิกษุ-สามเณรไม่ให้ความร่วมมือใน การแก้ปัญหา ร้อยละ 6.58 (10 รูป)

ในประเด็นเรื่องความล้มเหลวของวัดในการกำจัดอบายมุข พระภิกษุผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญเห็นว่าการวัดประสบความล้มเหลวในเรื่องการกำจัดการซื้อขายลอตเตอรี่ในเขตวัดรองลงมา ก็คือการห้ามการสูบบุหรี่ในเขตวัดเพราะอบายมุขทั้งสองอย่างนี้ปรากฏชัดเจนสาเหตุของความล้มเหลวนั้นผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่คิดว่าเป็นเพราะการประชาสัมพันธ์ไม่ทั่วถึง ชาวบ้านจึงไม่ทราบกฎระเบียบของวัด

จ) การมีส่วนร่วมในการพัฒนาวัดให้เป็นเขตปลอดอบายมุข การวิจัยส่วนนี้ผู้วิจัยต้องการทราบว่า พระภิกษุผู้จำพรรษาภายในวัดชลประทานฯ มีส่วนร่วมต่อการพัฒนาวัดให้เป็นเขตปลอดอบายมุขในด้านใดบ้าง เพราะการมีส่วนร่วมของพระภิกษุเหล่านั้นส่งผลต่อความสำเร็จและความล้มเหลวของวัดในการกำจัดอบายมุข กล่าวคือ หากพระในวัดให้ความร่วมมือในด้านต่าง ๆ การดำเนินภารกิจของวัดก็อาจจะประสบความสำเร็จได้ง่าย แต่หากพระภิกษุภายในวัดไม่ให้ความร่วมมือ การดำเนินนโยบายของวัดก็อาจจะประสบความล้มเหลว และจากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามทำให้ทราบว่า พระภิกษุส่วนใหญ่ให้ความร่วมมือกับวัดในลักษณะต่าง ๆ กันไป จะเห็นได้จากผลตามตารางที่ 3.53 – 3.55 ดังนี้

ตารางที่ 3.53

ท่านมีส่วนร่วมในการพัฒนาวัดให้เป็นเขตปลอดอบายมุขในด้านใดบ้าง

ข้อความ	จำนวน/รูป	ร้อยละ
ด้านการปกครอง	52	34.21
ด้านการเผยแพร่	86	56.58
ด้านการศึกษา	14	9.21
รวม	152	100.00

จากตารางที่ 3.53 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาวัดให้เป็นเขตปลอดอบายมุขในด้านใดบ้าง ได้แก่ ด้านการเผยแพร่ ร้อยละ 56.58 (88 รูป) ด้านการปกครอง ร้อยละ 34.21 (52 รูป) ด้านการศึกษา ร้อยละ 9.21 (14 รูป)

ตารางที่ 3.54

การมีส่วนร่วมด้านการปกครอง สิ่งที่ท่านทำเป็นประจำคือ

ข้อความ	จำนวน/รูป	ร้อยละ
ปฏิบัติตนอยู่ในกฎของวัด ไม่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุข	121	79.61
ตักเตือนผู้ที่ฝ่าฝืนกฎ	9	5.92
คอยสอดส่องดูแลไม่ให้มีการฝ่าฝืนกฎ	22	14.47
รวม	152	100.00

จากตารางที่ 3.54 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมด้านการปกครอง สิ่งที่ท่านทำเป็นประจำคือ ปฏิบัติตนอยู่ในกฎของวัด ไม่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุข ร้อยละ 79.61 (121 รูป) คอยสอดส่องดูแลไม่ให้มีการฝ่าฝืนกฎ ร้อยละ 14.47 (22 รูป) และ ตักเตือนผู้ที่ฝ่าฝืนกฎ ร้อยละ 5.92 (9 รูป)

ตารางที่ 3.55
ด้านการเผยแพร่ สิ่งที่ท่านทำเป็นประจำคือ

ข้อความ	จำนวน/รูป	ร้อยละ
แสดงธรรม บรรยายธรรม เรื่องโทษของอบายมุขแก่ผู้มาบำเพ็ญบุญที่วัด	51	33.55
แสดงธรรม บรรยายธรรม เรื่องโทษของอบายมุขในสถานที่ต่าง ๆ	32	21.05
จัดอบรมค่ายพุทธบุตร คุณธรรม	22	14.48
แจกหนังสือธรรมะและเทปธรรมะ	47	30.92
รวม	152	100.00

จากตารางที่ 3.55 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วม ด้านการเผยแพร่ สิ่งที่ท่านทำเป็นประจำคือ แสดงธรรม บรรยายธรรม เรื่องโทษของอบายมุขแก่ผู้มาบำเพ็ญบุญที่วัด ร้อยละ 33.55 (51 รูป) แจกหนังสือธรรมะและเทปธรรมะ ร้อยละ 30.92 (47 รูป) แสดงธรรม บรรยายธรรม เรื่องโทษของ อบายมุขในสถานที่ต่าง ๆ ร้อยละ 21.05 (32 รูป) และ จัดอบรมค่ายพุทธบุตร คุณธรรม ร้อยละ 14.48 (22 รูป)

ในประเด็นนี้ เมื่อมองในภาพรวมแล้วจะเห็นได้ว่าพระภิกษุที่จำพรรษาภายในวัดชลประทานฯส่วนใหญ่ จะมีส่วนร่วมกับการพัฒนาวัดให้เป็นเขตปลอดอบายมุขในด้านต่าง ๆ ตามความสามารถของตนโดยเฉพาะด้านการเผยแพร่ ซึ่งสิ่งนี้เป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งที่ทำให้วัดประสบความสำเร็จในการป้องกันอบายมุขในวัด โดยเฉพาะการป้องกันไม่ให้พระภิกษุสามเณรภายในวัดมีพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับอบายมุข

3.4.2 กลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นฆราวาสผู้มาบำเพ็ญบุญที่วัด

ก) ความรู้เรื่องอบายมุขของฆราวาสผู้มาบำเพ็ญบุญหรือทำกิจกรรมที่วัดชลประทานฯ การวิจัยส่วนนี้ ผู้วิจัยต้องการทราบเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจเรื่องอบายมุขทั้งด้านความหมายและโทษของอบายมุขแต่ละประประเภทของฆราวาสผู้มาบำเพ็ญบุญหรือประกอบพิธีกรรมที่วัด ว่ามีความเข้าใจถูกต้องตรงตามหลักคำสอนของพุทธศาสนาหรือไม่ และจากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสอบถาม ทำให้ทราบว่าฆราวาสเหล่านั้นมีความเข้าใจ ด้าน

ความหมายของอบายมุขตรงกัน แต่มีความเข้าใจเรื่องโทษของอบายมุขแต่ละประเภทแตกต่างกันตามผลที่ปรากฏตามตารางที่ 3.56 – 3.63 ดังนี้

ตารางที่ 3.56

ความหมายของคำว่า "อบายมุข"

ข้อความ	จำนวน	ร้อยละ
ทางแห่งความเสื่อม	300	100.00
ทางแห่งความเจริญ	0	0.00
ทางสายกลาง	0	0.00
รวม	300	100.00

จากตารางที่ 3.56 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อความหมายของคำว่า "อบายมุข" ว่าหมายถึง ทางแห่งความเสื่อม ร้อยละ 100.00 (300 คน)

ตารางที่ 3.57

ข้อใดกล่าวถึงโทษของการดื่มสุราได้ถูกต้อง

ข้อความ	จำนวน	ร้อยละ
เสียทรัพย์ ก่อการทะเลาะวิวาท เป็นบ่อเกิดของโรค ทำให้เสียชื่อเสียง ไม่รู้จักอาย ทอนกำลังปัญญา	285	95.00
ผู้ชนะย่อมก่อเวร ผู้แพ้ย่อมเสียทรัพย์ ไม่มีใครเชื่อคำพูด	0	0.00
รำที่ไหน ไปที่นั่น ขับร้อง-ดนตรี-เสภา-เกิดเหิงที่ไหน ไปที่นั่น	15	5.00
รวม	300	100.00

จากตารางที่ 3.57 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อโทษของการดื่มสุราตรงตามหลักพระพุทธศาสนา ได้แก่ เสียทรัพย์ ก่อการทะเลาะวิวาท เป็นบ่อเกิดของโรค ทำให้เสียชื่อเสียง ไม่รู้จักอาย ทอนกำลังปัญญา ร้อยละ 95.00 (285 คน) รำที่ไหน ไปที่นั่น ขับร้อง-ดนตรี-เสภา-เกิดเหิงที่ไหน ไปที่นั่น ร้อยละ 5.00 (15 คน)

ตารางที่ 3.58

ข้อใดกล่าวถึงโทษของการเที่ยวกลางคืนได้ถูกต้อง

ข้อความ	จำนวน	ร้อยละ
เสียทรัพย์ เกิดการทะเลาะวิวาท เป็นบ่อเกิดของโรค ทำให้เสียชื่อเสียง	103	34.33
ชื่อว่าไม่รักษาตัว ไม่รักษาลูกเมีย ไม่รักษาทรัพย์สมบัติ เป็นที่ระแวงสงสัย เป็นเป้าให้ถูกใส่ความ เป็นที่มาของความเดือดร้อนเป็นอันมาก	197	65.67
ผู้ชนะย่อมก่อเวร ผู้แพ้ย่อมเสียตายทรัพย์ เข้าที่ประชุม ไม่มีใครเชื่อถือย่ำคำ ทรัพย์หมดไปทันตาเห็น	0	0.00
รวม	300	100.00

จากตารางที่ 3.58 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อโทษของการดูการเที่ยวกลางคืนตรงตามหลักพระพุทธศาสนา ได้แก่ ชื่อว่าไม่รักษาตัว ไม่รักษาลูกเมีย ไม่รักษาทรัพย์สมบัติ เป็นที่ระแวงสงสัย เป็นเป้าให้ถูกใส่ความ เป็นที่มาของความเดือดร้อนเป็นอันมาก ร้อยละ 65.67 (197 คน) เสียทรัพย์ เกิดการทะเลาะวิวาท เป็นบ่อเกิดของโรค ทำให้เสียชื่อเสียง ร้อยละ 34.33 (103 คน)

ตารางที่ 3.59

ข้อใดกล่าวถึงโทษของการดูการละเล่นได้ถูกต้อง

ข้อความ	จำนวน	ร้อยละ
เสียทรัพย์ เกิดการทะเลาะวิวาท เป็นบ่อเกิดของโรค ทำให้เสียชื่อเสียง ทอนกำลังปัญญา	96	32.00
ผู้ชนะย่อมก่อเวร ผู้แพ้ย่อมเสียตายทรัพย์ ไม่มีใครเชื่อถือคำพูด หมดทรัพย์สิ้น	0	0.00
รำที่ไหนไปทีนั้น ขับร้อง-ดนตรี-เสภา-เพลง-เกิดเหิงที่ไหน ไปทีนั้น	204	68.00
รวม	300	100.00

จากตารางที่ 3.59 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อโทษของการดูการละเล่นตรงตามหลักพระพุทธศาสนา ได้แก่ รำที่ไหนไปทีนั้น ขับร้อง-ดนตรี-เสภา-

เพลง-เกิดเทิงที่ไหน ไปที่นั่น ร้อยละ 68.00 (204 คน) เสียทรัพย์ เกิดการทะเลาะวิวาท เป็นบ่อเกิดของโรค ทำให้เสียชื่อเสียง ร้อยละ 32.00 (96 คน)

ตารางที่ 3.60
ข้อใดกล่าวถึงโทษของการเล่นการพนันได้ถูกต้อง

ข้อความ	จำนวน/รูป	ร้อยละ
จำที่ไหน ไปที่นั่น ขับร้องที่ไหนไปที่นั่น ดนตรีที่ไหนไปที่นั่น	0	0.00
ผู้ชนะยอมก่อเวร ผู้แพ้ย่อมเสียตายทรัพย์ ทรัพย์หมดไปทันตาเห็น เข้าที่ประชุมไม่มีใครเชื่อถ้อยคำ เป็นที่หมิ่นประมาทของเพื่อนฝูง ไม่มี ใครประสงค์จะยกลูกสาวให้เป็นคู่ครอง	266	88.67
ชื่อว่าไม่รักษาตัว ไม่รักษาลูกเมีย ไม่รักษาทรัพย์สมบัติ เป็นที่ระเวงสงสัย	34	11.33
รวม	300	100.00

จากตารางที่ 3.60 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อโทษของการเล่นการพนันตรงตามหลักพระพุทธศาสนา ได้แก่ ผู้ชนะยอมก่อเวร ผู้แพ้ย่อมเสียตายทรัพย์ ทรัพย์หมดไปทันตาเห็น เข้าที่ประชุมไม่มีใครเชื่อถ้อยคำ เป็นที่หมิ่นประมาทของเพื่อนฝูง ไม่มีใครประสงค์จะยกลูกสาวให้เป็นคู่ครอง ร้อยละ 88.67 (266 คน) และ ชื่อว่าไม่รักษาตัว ไม่รักษาลูกเมีย ไม่รักษาทรัพย์สมบัติ เป็นที่ระเวงสงสัย ร้อยละ 11.33 (34 คน)

ตารางที่ 3.61
การจัดงานศพ งานบวชในวัดเจ้าภาพควรนำสุรามาเลี้ยงแขกที่มาร่วมงาน หรือไม่

ข้อความ	จำนวน	ร้อยละ
ควร	0	0.00
ไม่ควร	300	100.00
รวม	300	100.00

จากตารางที่ 3.61 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อการจัดงานศพ งานบวชในวัดเจ้าภาพควรนำสุรามาเลี้ยงแขกที่มาร่วมงาน หรือไม่ มีความเห็นว่า ไม่ควร ร้อยละ 100.00 (300 คน)

ตารางที่ 3.62
การจัดมหรสพประเภทต่าง ๆ ในวัด จัดเป็นอบายมุขหรือไม่

ข้อความ	จำนวน	ร้อยละ
เป็น	224	74.67
ไม่เป็น	76	25.33
รวม	300	100.00

จากตารางที่ 3.62 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อการจัดมหรสพประเภทต่าง ๆ ในวัด จัดเป็นอบายมุขหรือไม่ มีความเห็นว่า เป็น ร้อยละ 74.67 (224 คน) และไม่เป็น 25.33 (76 คน)

ตารางที่ 3.63
บางวัดเปิดโอกาสให้มีการเล่นการพนันในงานศพ โดยให้เหตุผลว่า "เล่นเป็นเพื่อนศพ หรือเพื่อเฝ้าศพ" พฤติกรรมเช่นนี้ท่านว่าสมควรหรือไม่

ข้อความ	จำนวน	ร้อยละ
สมควร	5	1.67
ไม่สมควร	295	98.33
รวม	300	100.00

จากตารางที่ 3.63 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อการที่บางวัดเปิดโอกาสให้มีการเล่นการพนันในงานศพ โดยให้เหตุผลว่า "เล่นเป็นเพื่อนศพหรือเพื่อเฝ้าศพ" พฤติกรรมเช่นนี้ท่านว่าสมควรหรือไม่ มีความเห็นว่า สมควร ร้อยละ 1.67 (5 คน) และไม่สมควร 98.33 (295 คน)

จากข้อมูลที่น่าเสนอมາจะเห็นได้ว่า ขมรวาสผู้มาบำเพ็ญบุญที่วัดชลประทานฯ มีความเข้าใจเรื่องความหมายของอบายมุขว่า หมายถึง ทางแห่งความเสื่อมตรงกัน แต่จะมีความเข้าใจในโทษของอบายมุขแตกต่างกันกล่าวคือ บางส่วนก็เข้าใจถูกต้องแต่ก็มีจำนวนไม่น้อยที่เข้าใจคลาดเคลื่อน ทั้งนี้อาจเกิดจากบุคคลเหล่านั้นยังไม่มีความรู้ในเรื่องอบายมุขชัดเจน เมื่อเจอคำถามหรือคำตอบที่ใกล้เคียงกันอาจจะทำให้สับสนสามารถตอบผิดได้ เช่น ถามเกี่ยวกับโทษที่เกิดจากการเที่ยวกลางคืน ผู้ตอบอาจตอบโทษของการดื่มสุราได้เนื่องจากคิดว่า การเที่ยวกลางคืนก็ทำให้เสียทรัพย์หรือก่อการทะเลาะวิวาทได้เช่นกัน ซึ่งความเข้าใจคลาดเคลื่อนในลักษณะนี้ ผู้วิจัยเห็นว่าไม่ได้ส่งผลกระทบในทางลบมากนักเพราะอย่างไรเสียอบายมุขในทัศนะของบุคคลเหล่านั้นก็ยังสอดคล้องกับหลักการของวัดคือต้องการให้ทุกคนมองอบายมุขว่าเป็นสิ่งไม่ดี เป็นทางแห่งความเสื่อม และเป็นสิ่งที่ไม่ควรเข้าไปเกี่ยวข้องอย่างเด็ดขาด

ข) สภาพปัญหาอบายมุขในวัดชลประทานฯ การวิจัยในส่วนนี้ ผู้วิจัยต้องการทราบถึงทัศนะของขมรวาสผู้มาบำเพ็ญบุญที่วัดชลประทานฯ เกี่ยวกับสภาพปัญหาอบายมุขภายในวัดชลประทานฯว่ามีบ้างหรือไม่ หากมีเป็นอบายมุขประเภทใด และมาจากพฤติกรรมของใคร และผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 300 ชุด ทำให้ทราบว่ามียอบายมุขบางประเภทปรากฏอยู่ในวัดชลประทานฯและโดยส่วนมากจะมาจากพฤติกรรมของขมรวาสผู้มาบำเพ็ญบุญ ซึ่งจะเห็นได้อย่างชัดเจนจากตารางที่ 3.64 – 3.71 ดังนี้ (1) อบายมุขที่มีสาเหตุมาจากพฤติกรรมของพระภิกษุ-สามเณร ซึ่งปรากฏตามตารางที่ 3.64 ถึง 3.67 มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ตารางที่ 3.64

ท่านเคยเห็นพระภิกษุ-สามเณรวัดชลประทานฯมีพฤติกรรมเกี่ยวข้อง กับ

อบายมุขข้อ 1 (การดื่มสุรา) หรือไม่

ข้อความ	จำนวน	ร้อยละ
เคยเห็น	0	0.00
ไม่เคยเห็น	247	82.33
ไม่แน่ใจ	53	17.67
รวม	300	1.00.00

จากตารางที่ 3.64 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นว่าเคยเห็น พระภิกษุ-สามเณรวัดชลประทานฯมีพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับอบายมุขข้อ 1 (การดื่มสุรา) หรือไม่มี ความเห็นว่า ไม่เคยเห็น ร้อยละ 82.33 (247 คน) ไม่แน่ใจ ร้อยละ 17.67 (53 คน)

ตารางที่ 3.65

ท่านเคยเห็นพระภิกษุสามเณรวัดชลประทานฯมีพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับ
อบายมุขข้อที่ 2 (การเที่ยวกลางคืน) หรือไม่

ข้อความ	จำนวน	ร้อยละ
เคยเห็น	0	0.00
ไม่เคยเห็น	248	82.67
ไม่แน่ใจ	52	17.33
รวม	300	100.00

จากตารางที่ 3.65 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นว่าเคยเห็น พระภิกษุสามเณรวัดชลประทานฯมีพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับอบายมุขข้อที่ 2 (การเที่ยวกลางคืน) หรือไม่ มีความเห็นว่า ไม่เคยเห็น ร้อยละ 82.67 (248 คน) ไม่แน่ใจ ร้อยละ 17.33 (52 คน)

ตารางที่ 3.66

ท่านเคยเห็นพระภิกษุสามเณรวัดชลประทานฯ มีพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับ
อบายมุขข้อที่ 3 (ดูการละเล่น) หรือไม่

ข้อความ	จำนวน	ร้อยละ
เคยเห็น	0	0.00
ไม่เคยเห็น	216	72.00
ไม่แน่ใจ	84	28.00
รวม	300	100.00

จากตารางที่ 4.3.66 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นว่าเคยเห็นพระภิกษุสามเณรมีพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับอบายมุขข้อที่ 3 (ดูการละเล่น) หรือไม่มีความเห็นว่า ไม่เคยเห็น ร้อยละ 72.00 (216 คน) ไม่แน่ใจ ร้อยละ 28.00 (84 คน)

ตารางที่ 3.67

ท่านเคยเห็นพระภิกษุสามเณรวัดชลประทานฯ มีพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับ
อบายมุขข้อที่ 4 (เล่นการพนัน) หรือไม่

ข้อความ	จำนวน	ร้อยละ
เคยเห็น	4	1.33
ไม่เคยเห็น	242	80.67
ไม่แน่ใจ	54	18.00
รวม	300	100.00

จากตารางที่ 3.67 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นว่าเคยเห็นพระภิกษุสามเณรวัดชลประทานฯ มีพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับอบายมุขข้อที่ 4 (เล่นการพนัน) หรือไม่มีความเห็นว่า ไม่เคยเห็น ร้อยละ 80.672 (242 คน) ไม่แน่ใจ ร้อยละ 18.00 (54 คน) มีความเห็นว่า เคยเห็น ร้อยละ 1.33 (4 คน)

(2) อบายมุขที่มีสาเหตุมาจากพฤติกรรมของฆราวาส ซึ่งปรากฏตามตารางที่ 3.68 ถึง 3.71 มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ตารางที่ 3.68

ท่านเคยเห็นฆราวาสในวัดชลประทานฯ มีพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับอบายมุขข้อที่ 1 ในลักษณะใด

ข้อความ	จำนวน	ร้อยละ
ดื่มสุรา	0	0.00
สูบบุหรี่	90	30.00
เสพยาบ้า	0	0.00
ไม่เคยเห็น	210	70.00
รวม	300	100.00

จากตารางที่ 3.68 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นว่าเคยเห็น ฆราวาสในวัดชลประทานฯ มีพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับอบายมุขข้อที่ 1 ในลักษณะใด มีความเห็นว่ามีเคยเห็น ร้อยละ 70.00 (210 คน) สบายบุรี ร้อยละ 30.00 (90 คน)

ตารางที่ 3.69

ท่านเคยเห็นฆราวาสในวัดชลประทานฯมีพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับอบายมุขข้อที่ 2 ในลักษณะใด

ข้อความ	จำนวน	ร้อยละ
เที่ยวงานลอยกระทงของวัด	0	0.00
เที่ยวงานปีใหม่ที่วัดจัด	0	0.00
เที่ยวงานสงกรานต์	0	0.00
ไม่เคยเห็น	300	100.00
รวม	300	100.00

จากตารางที่ 3.69 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นว่าเคยเห็น ฆราวาสในวัดชลประทานฯ มีพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับอบายมุขข้อที่ 2 ในลักษณะใด มีความเห็นว่ามีเคยเห็น ร้อยละ 100.00 (100 คน)

ตารางที่ 3.70

ท่านเคยเห็นฆราวาสในวัดชลประทานฯมีพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับอบายมุขข้อ 3 ในลักษณะใด

ข้อความ	จำนวน	ร้อยละ
ชมการแสดงโขนในวัด	0	0.00
ชมแสดงลิเกในวัด	0	0.00
ชมการแสดงหมอลำในวัด	0	0.00
ไม่เคยเห็น	300	100.00
รวม	300	100.00

จากตารางที่ 3.70 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นว่าเคยเห็น ฆราวาสในวัดชลประทานฯ มีพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับอบายมุขข้อที่ 3 ในลักษณะใด มีความเห็นว่ามีเคยเห็น ร้อยละ 100.00 (300 คน)

ตารางที่ 3.71

ท่านเคยเห็นฆราวาสในวัดชลประทานฯมีพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับอบายมุขข้อ 4 ในลักษณะใด

ข้อความ	จำนวน	ร้อยละ
เล่นไฟในวัด	0	0.00
เล่นพนันฟุตบอลในวัด	0	0.00
ซื้อลอตเตอรี่ในวัด	132	44.00
ไม่เคยเห็น	168	56.00
รวม	300	100.00

จากตารางที่ 3.71 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นว่าเคยเห็น ฆราวาสในวัดชลประทานฯ มีพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับอบายมุขข้อที่ 4 ในลักษณะใด มีความเห็นว่ามีเคยเห็น ร้อยละ 56.00 (168 คน) ซื้อลอตเตอรี่ในวัด ร้อยละ 44.00 (132 คน)

ในประเด็นนี้ เมื่อกล่าวเฉพาะอบายมุขที่ปรากฏในวัด จะเห็นได้ว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มองว่า การซื้อขายลอตเตอรี่เป็นอบายมุขที่ปรากฏชัดเจนที่สุด รองลงมา ก็คือการสูบบุหรี่ ซึ่งสามารถสรุปได้ในระดับหนึ่งว่า อบายมุขทั้ง 2 ประเภทนี้เป็นปัญหาที่วัดชลประทานฯประสบอยู่ ยังไม่สามารถกำจัดให้หมดไปได้

ค) ความสำเร็จของวัดชลประทานฯในการกำจัดอบายมุข การวิจัยในส่วนนี้ ผู้วิจัยต้องการทราบทัศนะของฆราวาสผู้มาบำเพ็ญบุญที่วัด เกี่ยวกับความสำเร็จของวัดชลประทานฯในการกำจัดอบายมุขในเขตวัด เช่น วัดประสบความสำเร็จในด้านใดบ้าง อะไรเป็นปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จ และจากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสอบถามแสดงให้เห็นประเด็นดังกล่าวอย่างชัดเจนตามตารางที่ 3.72 – 3.75 ดังนี้

ตารางที่ 3.72

ท่านคิดว่า วัดชลประทานฯ ประสบความสำเร็จในการพัฒนาวัดให้ปลอดอบายมุขด้านใดชัดเจนที่สุด

ข้อความ	จำนวน	ร้อยละ
สามารถทำให้พระภิกษุสามเณรภายในวัดไม่มีพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับอบายมุข	196	65.33
ทำให้ฆราวาสผู้เข้ามาบำเพ็ญบุญ ประกอบพิธีกรรมในวัด ไม่มีพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับอบายมุข	104	34.67
รวม	300	100.00

จากตารางที่ 3.72 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อวัดชลประทานฯประสบความสำเร็จในการพัฒนาวัดให้ปลอดอบายมุขด้านใดชัดเจนที่สุด ได้แก่ ด้านการสามารถทำให้พระภิกษุสามเณรภายในวัดไม่มีพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับอบายมุข ร้อยละ 65.33 (196 คน) ทำให้ฆราวาสผู้เข้ามาบำเพ็ญบุญ ประกอบพิธีกรรมในวัด ไม่มีพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับอบายมุข ร้อยละ 34.67 (104 คน)

ตารางที่ 3.73

เพราะเหตุผลใด วัดชลประทานฯจึงประสบความสำเร็จในการดูแลภิกษุสามเณร
ไม่ให้มีพฤติกรรมเข้าไปเกี่ยวข้องกับอบายมุข

ข้อความ	จำนวน	ร้อยละ
เพราะวัดมีกฎระเบียบที่เข้มงวด	188	62.67
เพราะความเคารพต่อเจ้าอาวาส	74	24.67
เพราะการส่งเสริมด้านการศึกษา	38	12.60
รวม	300	100.00

จากตารางที่ 3.73 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อเหตุผลที่วัดชลประทานฯประสบความสำเร็จในการดูแลภิกษุสามเณรไม่ให้มีพฤติกรรมเข้าไปเกี่ยวข้องกับ

อบายมุข ได้แก่ เพราะวัดมีกฎระเบียบที่เข้มงวด ร้อยละ 62.67 (188 คน) เพราะความเคารพต่อเจ้าอาวาส ร้อยละ 24.67 (74 คน) เพราะการส่งเสริมด้านการศึกษา ร้อยละ 12.66 (38 คน)

ตารางที่ 3.74

เพราะเหตุผลใดวัดชลประทานฯจึงประสบความสำเร็จในการป้องกันไม่ให้ฆราวาสที่มานำเพิ่ญบุญหรือประกอบพิธีกรรมที่วัด มีพฤติกรรมเข้าไปเกี่ยวข้องกับอบายมุข

ข้อความ	จำนวน	ร้อยละ
เพราะฆราวาส เคารพศรัทธาต่อคำสอนของเจ้าอาวาส	161	53.67
เพราะงานด้านเผยแผ่ของวัด ทำให้เข้าใจถึงโทษของอบายมุข	68	22.67
เพราะวัดมีกฎระเบียบที่เข้มงวด	46	15.33
เพราะจริยวัตรทั้งดงามของพระสงฆ์	25	8.33
รวม	300	100.00

จากตารางที่ 3.74 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อเหตุผลที่วัดชลประทานฯประสบความสำเร็จในการป้องกันไม่ให้ฆราวาสที่มานำเพิ่ญบุญหรือประกอบพิธีกรรมที่วัด มีพฤติกรรมเข้าไปเกี่ยวข้องกับอบายมุข ได้แก่ เพราะฆราวาส เคารพศรัทธาต่อคำสอนของเจ้าอาวาส ร้อยละ 53.67 (161 คน) เพราะงานด้านเผยแผ่ของวัด ทำให้เข้าใจถึงโทษของอบายมุข ร้อยละ 22.67 (68 คน) เพราะวัดมีกฎระเบียบที่เข้มงวด ร้อยละ 15.33 (46 คน) และเพราะจริยวัตรทั้งดงามของพระสงฆ์ ร้อยละ 8.33 (25 คน)

ในประเด็นนี้สิ่งที่น่าศึกษาก็คือ ผู้ตอบแบบสอบถาม ร้อยละ 53.67 ซึ่งเกินครึ่งมีความเห็นว่า วัดชลประทานฯประสบความสำเร็จในการป้องกันไม่ให้ฆราวาสที่มานำเพิ่ญบุญหรือประกอบพิธีกรรมที่วัดมีพฤติกรรมเข้าไปเกี่ยวข้องกับอบายมุข เพราะฆราวาสเคารพศรัทธาต่อคำสอนของเจ้าอาวาส ซึ่งหลายท่านตั้งข้อสังเกตว่าพฤติกรรมดังกล่าวจัดเข้าในลักษณะของการยึดติดในตัวบุคคลคือตัวเจ้าอาวาสมากกว่าหลักการของวัด ในวันข้างหน้าพฤติกรรมเช่นนี้อาจผลกระทบต่อนักการของวัดได้ กล่าวคือ เมื่อฆราวาสยึดติดในตัวบุคคลมากกว่าหลักการหรือกฎระเบียบของวัด หากมีการเปลี่ยนแปลงเจ้าอาวาสเกิดขึ้น กิจกรรมต่าง ๆ ของวัดโดยเฉพาะกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและกำจัดอบายมุขในเขตวัดอาจจะหยุดชะงัก หรือดำเนินไปอย่างไม่ราบรื่น เนื่องจากฆราวาสบางส่วนอาจจะไม่ให้ความร่วมมือกับเจ้าอาวาสรูปใหม่เหมือน

เจ้าอาวาสรูปเดิม หากเป็นเช่นนี้วัดชลประทานฯก็อาจจะมีสภาพเช่นเดียวกับวัดอื่นอีกหลายวัดที่เต็มไปด้วยอบายมุข ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์พระพรหมมังคลาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ) เพื่อสอบถามความคิดเห็นในเรื่องดังกล่าว ซึ่งพระพรหมมังคลาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ) ได้แสดงทัศนะเป็นสองประเด็นคือ ประเด็นที่วัดชลประทานรังสฤษฎ์ประสบความสำเร็จในการป้องกันอบายมุข เพราะฆราวาสส่วนใหญ่ศรัทธาต่อคำสอนของเจ้าอาวาสท่านกล่าวว่า "ชาวบ้านคงเห็นว่าหลวงพ่อดังใจจะทำวัดให้เป็นวัดที่สะอาด ไม่ให้มีสิ่งที่ไม่ควรให้สวระคือพวกอบายมุขทั้งหลาย ซึ่งพูดเรื่องนี้มา 40 กว่าปีแล้ว พูดตั้งแต่เริ่มเป็นเจ้าอาวาส จนถึงปัจจุบันก็ยังพูด จึงทำให้ชาวบ้านเข้าใจและให้ความร่วมมือกับวัด"⁶⁹

ในประเด็นที่วัดชลประทานฯอาจประสบปัญหาในภายหลังหากฆราวาสยึดติดในตัวบุคคลมากกว่าหลักการของวัด ท่านได้แสดงความเห็นไว้ว่า

ชาวบ้านศรัทธาเพราะการทำงานเพื่อพระศาสนาของหลวงพ่อดังใจไม่ได้ศรัทธาเพราะคิดว่าเป็นพระศักดิ์สิทธิ์ การศรัทธาในการทำงานก็คือการศรัทธาในหลักการหรือกฎระเบียบที่วางไว้ ดังนั้นถ้าพระทุกรูปในวัดช่วยกันรักษากฎระเบียบที่ตั้งไว้อย่างเคร่งครัด ตั้งใจทำงานเพื่อพระศาสนา ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน ชาวบ้านก็จะเกิดความศรัทธา เมื่อมาวัดก็จะปฏิบัติตามกฎระเบียบ ถึงหลวงพ่อดังใจจะปฏิบัติตาม เพราะชาวบ้านทุกคนเขาเกรงใจพระทุกรูปที่ปฏิบัติดี ตั้งใจทำงานเพื่อพระศาสนา⁷⁰

จากข้อมูลที่น่าเสนอได้แสดงให้เห็นว่า พระพรหมมังคลาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ) ทราบกรณีที่ฆราวาสมีความศรัทธาในตัวท่าน จึงเป็นผลให้การป้องกันอบายมุขจากพฤติกรรมของผู้ที่มานำเพิ่บุญที่วัดประสบความสำเร็จ แต่ท่านก็ได้กล่าวไว้อย่างชัดเจนว่า ความศรัทธานั้นเป็นเพราะชาวบ้านเห็นความตั้งใจในการทำวัดให้ปราศจากอบายมุข หรือศรัทธาในการทำงานเพื่อพระศาสนา ซึ่งก็เปรียบเสมือนการศรัทธาในกฎระเบียบหรือในอุดมการณ์ของท่าน มิใช่การศรัทธาเพราะคิดว่าท่านมีความขลังหรือความศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งหากพระทุกรูปภายในวัดรักษากฎระเบียบอย่างเข้มแข็ง ตั้งใจทำงานเพื่อพระศาสนา ชาวบ้านก็จะเกิดความเลื่อมใสและปฏิบัติ

⁶⁹สัมภาษณ์ พระพรหมมังคลาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ), เจ้าอาวาสวัดชลประทานรังสฤษฎ์, 15 พฤษภาคม 2549.

⁷⁰สัมภาษณ์ พระพรหมมังคลาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ), เจ้าอาวาสวัดชลประทานรังสฤษฎ์, 15 พฤษภาคม 2549.

ตามกฎของวัด หลักการของวัดก็จะไม่ถูกทำลาย ซึ่งแตกต่างจากวัดที่ชาวบ้านศรัทธาเจ้าอาวาส เพราะคิดว่าเป็นพระที่มีความซื่อสัตย์สุจริต เพราะเมื่อเจ้าอาวาสรูปนั้นมรณภาพไปชาวบ้านก็ไม่ค่อยให้ความสนใจกับรูปอื่นเพราะคิดว่าไม่ซื่อสัตย์สุจริตซึ่งก็มีตัวอย่างให้เห็นในหลายวัด ในประเด็นนี้หากกล่าวโดยสรุปก็คือ หลักการของวัดชลประทานฯ จะถูกทำลายหรือไม่ส่วนสำคัญขึ้นอยู่กับ การปฏิบัติของพระทุกรูปภายในวัด หากพระทุกรูปยึดถือปฏิบัติตามกฎระเบียบหรือหลักการอย่างเคร่งครัด ฆราวาสก็จะเกิดศรัทธาและปฏิบัติตาม วัดชลประทานฯ ก็จะเป็นวัดที่ประสบความสำเร็จในด้านการป้องกันอบายมุขในเขตวัดต่อไป

ตารางที่ 3.75

กิจกรรมใดของวัดมีผลทำให้วัดประสบความสำเร็จในการป้องกันการเข้าไปเกี่ยวข้องกับอบายมุขของฆราวาสซึ่งมาบำเพ็ญบุญหรือประกอบพิธีกรรมในวัด

ข้อความ	จำนวน	ร้อยละ
การแสดงธรรม ปาฐกถาธรรม ถึงโทษของอบายมุขของพระภิกษุ	171	57.00
การจัดอบรมค่ายพุทธบุตร ค่ายคุณธรรม	21	7.00
การจัดอบรมวิปัสสนากรรมฐาน	9	3.00
การประยุกต์พิธีกรรมให้เรียบง่าย ถูกต้องตามหลักการของพุทธศาสนา	86	28.67
การจัดทำเอกสารต่าง ๆ ของวัด เช่นหนังสือ เทปธรรมะเผยแพร่	13	4.33
รวม	300	100.00

จากตารางที่ 3.75 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อกิจกรรมของวัดมีผลทำให้วัดประสบความสำเร็จในการป้องกันการเข้าไปเกี่ยวข้องกับอบายมุขของฆราวาสซึ่งมาบำเพ็ญบุญหรือประกอบพิธีกรรมในวัด ได้แก่ การแสดงธรรมถึงโทษของอบายมุขของพระภิกษุ ร้อยละ 57.00 (171 คน) การประยุกต์พิธีกรรมให้เรียบง่าย ถูกต้องตามหลักการของพระพุทธศาสนา ร้อยละ 28.67 (86 คน) การจัดอบรมค่ายพุทธบุตร ค่ายคุณธรรม ร้อยละ 7.00 (21 คน) การจัดทำเอกสารต่าง ๆ ของวัด เช่น หนังสือ เทปธรรมะเผยแพร่ ร้อยละ 4.33 (13 คน) การจัดอบรมวิปัสสนากรรมฐาน ร้อยละ 3.00 (9 คน)

ในประเด็นที่ว่าด้วยความสำเร็จของวัดในการกำจัดอบายมุข เมื่อกล่าวโดยภาพรวมแล้ว ทักษะของผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นฆราวาสจะสอดคล้องกับทักษะของพระภิกษุ กล่าวคือ

ฆราวาสส่วนใหญ่เห็นว่าวัดชลประทานฯประสบความสำเร็จในการป้องกันไม่ให้พระภิกษุสามเณรภายในวัดมีพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับอบายมุข มากกว่าการป้องกันมิให้ฆราวาสที่มาม่าเพิญบุญที่วัดมีพฤติกรรมเข้าไปเกี่ยวข้องกับอบายมุข ด้านสาเหตุของความสำเร็จนั้น ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ก็เห็นว่าเป็นเพราะทางวัดมีกฎระเบียบที่เข้มงวด ซึ่งก็สอดคล้องกับทัศนะของพระภิกษุ ส่วนความสำเร็จในการป้องกันมิให้ฆราวาสที่มาม่าเพิญบุญที่วัดเข้าไปเกี่ยวข้องกับอบายมุขนั้น ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เห็นว่าเป็นเพราะฆราวาสเคารพศรัทธาต่อคำสอนของเจ้าอาวาส และการปฎิภาณกรรมถึงโทษของอบายมุขของพระภิกษุ

ง) ความล้มเหลวของวัดชลประทานฯในการกำจัดอบายมุข การศึกษาวิจัยในส่วนนี้ ผู้วิจัยต้องการทราบว่า ในทัศนะของฆราวาสผู้มาม่าเพิญบุญที่วัด เรื่องใดที่จัดเป็นความล้มเหลวของวัดในการดำเนินนโยบายพัฒนาวัดให้เป็นเขตปลอดอบายมุข และความล้มเหลวนั้นมาจากสาเหตุใด ซึ่งปรากฏผลตามตารางที่ 3.76 – 3.78 ดังนี้

ตารางที่ 3.76

อบายมุขประเภทใด ปรากฏชัดเจนที่สุดในวัดชลประทานฯ

ข้อความ	จำนวน	ร้อยละ
การสูบบุหรี่ในวัด	80	26.67
การซื้อ-ขาย ลอตเตอรีในวัด	220	73.33
การดื่มสุราในวัด	0	0.00
การเสพยาบ้าในวัด	0	0.00
การชมมหรสพ เช่น ลิเก หนังตะลุง มโนราห์ หมอลำ	0	0.00
ไม่เคยเห็น	0	0.00
รวม	300	100.00

จากตารางที่ 3.76 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่ออบายมุขประเภทที่ปรากฏชัดเจนที่สุดในวัดชลประทานฯ ได้แก่ การซื้อ-ขาย ลอตเตอรีในวัด ร้อยละ 73.33 (220 คน) และ การสูบบุหรี่ในวัด ร้อยละ 26.67 (80 คน)

ตารางที่ 3.77
อบายมุขที่ท่านเห็นนั้น มาจากพฤติกรรมของใคร

ข้อความ	จำนวน	ร้อยละ
พระภิกษุ-สามเณร	6	2.00
ศิษย์วัด	13	4.33
ฆราวาสที่มาประกอบพิธีกรรม	281	93.67
รวม	300	100.00

จากตารางที่ 3.77 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่ออบายมุขที่ท่านเห็นนั้นมาจากพฤติกรรมของใคร ได้แก่ ฆราวาสที่มาประกอบพิธีกรรม ร้อยละ 93.67 (281 คน) ศิษย์วัด ร้อยละ 4.33 (13 คน) และ พระภิกษุ-สามเณร 2.00 (6 คน)

ตารางที่ 3.78
ท่านคิดว่า การที่วัดไม่สามารถกำจัดอบายมุขบางอย่างให้หมดไปได้ เป็นเพราะสาเหตุใด

ข้อความ	จำนวน	ร้อยละ
ความหย่อนยานของกฎระเบียบ	55	18.33
การประชาสัมพันธ์ไม่ทั่วถึง ชาวบ้านไม่ทราบกฎของวัด	129	43.00
ชาวบ้านไม่ให้ความร่วมมือ	104	34.67
พระภิกษุ-สามเณรไม่ให้ความร่วมมือในการแก้ปัญหา	12	4.00
รวม	300	100.00

จากตารางที่ 3.78 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อสาเหตุที่วัดไม่สามารถกำจัดอบายมุขบางอย่างให้หมดไปได้ ได้แก่ การประชาสัมพันธ์ไม่ทั่วถึง ชาวบ้านไม่ทราบกฎของวัด ร้อยละ 43.00 (129 คน) ชาวบ้านไม่ให้ความร่วมมือ ร้อยละ 34.67 (104 คน) ความหย่อนยานของกฎระเบียบ ร้อยละ 18.33 (55 คน) อื่น ๆ ร้อยละ 7.7 (23 คน) และพระภิกษุ-สามเณรไม่ให้ความร่วมมือใน การแก้ปัญหา ร้อยละ 4.00 (12 คน)

ประเด็นที่ว่าด้วยความล้มเหลวของวัดในการกำจัดอบายมุขนั้น ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความเห็นสอดคล้องกับพระภิกษุกล่าวคือเห็นว่า วัดชลประทานฯประสบความสำเร็จในการกำจัดการซื้อขายลอตเตอรี่ในเขตวัดและการห้ามการสูบบุหรี่ในเขตวัด โดยเฉพาะการซื้อขายลอตเตอรี่ถือว่าเป็นความล้มเหลวที่เห็นได้อย่างชัดเจนที่สุด ซึ่งผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เห็นว่าสาเหตุของความล้มเหลวมาจากการประชาสัมพันธ์ไม่ทั่วถึง ชาวบ้านจึงไม่ทราบกฎระเบียบของวัด รองลงมามองว่าเป็นเพราะชาวบ้านบางส่วนไม่ให้ความร่วมมือกับวัด วัดจึงไม่สามารถกำจัดปัญหานี้ให้หมดไปได้

๑) การมีส่วนร่วมในการพัฒนาวัดให้เป็นเขตปลอดอบายมุข การวิจัยในส่วนนี้จะแสดงให้เห็นว่า ชาววาสผู้มาบำเพ็ญบุญที่วัดชลประทานฯได้แสดงบทบาทความมีส่วนร่วมในการพัฒนาวัดให้เป็นเขตปลอดอบายมุขอย่างไรบ้าง ซึ่งจากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสอบถาม ทำให้เห็นว่าชาววาสส่วนใหญ่มีส่วนร่วมกับวัดในด้านต่าง ๆ จากผลที่ปรากฏตามตารางที่ 3.79 – 3.82 ดังนี้

ตารางที่ 3.79

ท่านมีส่วนร่วมในการพัฒนาวัดให้เป็นเขตปลอดอบายมุขในด้านใดบ้าง

ข้อความ	จำนวน	ร้อยละ
ด้านการปกครอง	82	27.33
ด้านการเผยแผ่	175	58.40
ด้านการศึกษา	43	14.33
รวม	300	100.00

จากตารางที่ 3.79 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาวัดให้เป็นเขตปลอดอบายมุขในด้านใดบ้าง ได้แก่ ด้านการเผยแผ่ ร้อยละ 58.40 (175 คน) ด้านการปกครอง ร้อยละ 27.33 (82 คน) และด้านการศึกษา ร้อยละ 14.33 (43 คน)

ตารางที่ 3.80

การมีส่วนร่วมด้านการปกครอง สิ่งที่ทำเป็นประจำคือ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

ข้อความ	จำนวนความถี่	ร้อยละ
ปฏิบัติตนอยู่ในกฎของวัด ไม่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุข	282	67.79
ดักเตือนผู้ที่ฝ่าฝืนกฎ	66	15.86
คอยสอดส่องดูแลไม่ให้มีการฝ่าฝืนกฎ	68	16.35
รวม	416	100.00

หมายเหตุ: คิดจากความถี่ของจำนวนการตอบแบบสอบถามทั้งหมด

จากตารางที่ 3.80 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมด้านการปกครอง สิ่งที่ทำเป็นประจำคือ ปฏิบัติตนอยู่ในกฎของวัด ไม่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุข ร้อยละ 67.79 (282 คะแนน) คอยสอดส่องดูแลไม่ให้มีการฝ่าฝืนกฎ ร้อยละ 16.35 (68 คะแนน) และดักเตือนผู้ที่ฝ่าฝืนกฎ ร้อยละ 15.86 (66 คะแนน)

ตารางที่ 3.81

ท่านมีส่วนในการเผยแพร่แนวคิดของวัดโดยวิธีใด (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

ข้อความ	จำนวนความถี่	ร้อยละ
สั่งสอนลูกให้เห็นโทษของอบายมุข	189	30.83
พูดเรื่องโทษของอบายมุขให้เพื่อนฟัง	119	19.41
ชวนลูกหรือญาติพี่น้อง เพื่อนมาฟังธรรมที่วัด	166	27.08
แจกหนังสือธรรมะและเทปธรรมะ	139	22.68
รวม	613	100.00

หมายเหตุ: คิดจากความถี่ของจำนวนการตอบแบบสอบถามทั้งหมด

จากตารางที่ 3.82 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมในการเผยแพร่แนวคิดของวัดโดยวิธีใด ได้แก่ สั่งสอนลูกให้เห็นโทษของอบายมุข ร้อยละ 30.83 (189 คะแนน) ขวนลูกหรือ ญาติพี่น้อง เพื่อนมาฟังธรรมที่วัด ร้อยละ 27.08 (166 คะแนน) แจกหนังสือธรรมะและเทปธรรมะ ร้อยละ 22.68 (139 คะแนน)

ในประเด็นที่ว่าด้วยการมีส่วนร่วมของฆราวาสกับวัดนั้น จะเห็นได้ว่าฆราวาสส่วนใหญ่พร้อมที่จะให้ความร่วมมือกับวัดในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านการปกครอง ด้านการเผยแพร่ และด้านการศึกษา ความร่วมมือที่เกิดขึ้นนั้นมีจุดเริ่มต้นมาจากการศรัทธาในหลักคำสอนและอุดมการณ์การทำงานเพื่อพระศาสนาของพระพรหมมิ่งคลาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ) เจ้าอาวาสและกฐนะเบิบบที่เข้มแข็งของวัด ด้วยการให้ความร่วมมือในด้านต่าง ๆ นี้เองวัดจึงสามารถดำเนินกิจกรรมเพื่อการป้องกันและกำจัดอบายมุขได้อย่างราบรื่น แม้ว่าจะประสบกับปัญหาหรืออุปสรรคต่าง ๆ บ้าง แต่ด้วยความร่วมมือจากทุกฝ่ายวัดจึงสามารถผ่านพ้นอุปสรรคและปัญหาเหล่านั้นมาได้จนพัฒนาวัดให้เป็นเขตปลอดอบายมุขได้ในระดับหนึ่ง